ئۆي، هويلا - ئارام لايىهلەشكە دائىر كىتابلار

مېۋىلىك باغلارنى لايىهلەش ۋە مېۋىلىك باغ بەرپا قىلىش

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

TU261
.4-1

ئۆي ، هويلا ـ ئارام لايىهىلەشكە دائىر كىتابلار

مېۋىلىك باغلارنى لايىهىلەش ۋە مېۋىلىك باغ بەرپا قىلىش

تۈزگۈچى : قادىر توختى

新疆大学图书馆
民文图书 755MWS00023068

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

شىنجاڭ داشۇ كىتابخانىسىنىڭ كىتابى
新疆大学图书馆

图书在版编目(CIP)数据

农村果园设计：维吾尔文/哈迪尔·托合提编著.
—乌鲁木齐：新疆人民出版社，2007.7
（庭院设计丛书）
ISBN 978—7—228—10994—4

Ⅰ.农… Ⅱ.哈… Ⅲ.果园—园林设计—维吾尔语
（中国少数民族语言）Ⅳ. TU261

中国版本图书馆 CIP 数据核字（2007）第 099484 号

庭院设计丛书

农村果园设计（维吾尔文）

编　　著	哈迪尔·托合提
责任编辑	托合提·吐尔迪
责任校对	阿达来提·买合苏提
封面设计	米尔扎提·阿不都拉·塔吉
出版发行	新疆人民出版社
电　　话	(0991)2827472
地　　址	乌鲁木齐市解放南路 348 号
邮政编码	830001
印　　刷	乌鲁木齐大金马印务有限责任公司
经　　销	新疆维吾尔自治区新华书店
开　　本	880×1230 毫米　1/32
印　　张	3.125
插　　页	4
版　　次	2007 年 7 月第 1 版
印　　次	2007 年 7 月第 1 次印刷
印　　数	1—5000 册
书　　号	ISBN 978—7—228—10994—4
定　　价	6.00 元

نەشرىياتتىن

«يېزىلار ، يېزا ئىگىلىكى ، دېھقانلار» خىزمىتى ۋە «سوتسىيالىستىك يېڭى يېزا قۇرۇش» خىزمىتى پارتىيىمىزنىڭ يېڭى ئەسىردىكى مۇھىم خىزمەتلىرىنىڭ بىرى . ئاپتونوم رايونىمىزدا بۇ خىزمەتنىڭ ئوڭۇشلۇق يولغا قويۇلۇشىغا ماسلىشىپ ، كەسپىي مائارىپنى زور كۈچ بىلەن قوللاش ، ئىختىساسلىقلارنى يېتىشتۇرۇش ، يېزىلاردىكى ئارتۇق ئەمگەك كۈچلىرىنىڭ باشقا كەسىپلەرگە يۆتكىلىشىنى تېزلىتىش ، شەھەرلەردىكى ئىشچى ـ خىزمەتچىلەرنى ئۇزلۇكسىز تەربىيىلەش ۋە قايتا ئىشقا ئورۇنلاشتۇرۇشقا ھەمدەم بولۇش مەقسىتىدە بىز يېمەك ـ ئىچمەك ، قول ھۈنەرۋەنچىلىك ، مېۋە ـ كۆكتات ساقلاش ۋە قۇرۇتۇش ، دۇكاندارچىلىق ، مۇلازىمەتچىلىك ، ئۆي ۋە ھويلا ـ ئارام‌لارنى لايىھەلەش ، پاكىز ئېنىبرگىيەلەردىن پايدىلىنىش ، يېزىلاردىكى يەر ھۆددىگەرلىكى ، ھەمكارلىشىپ داۋالىنىش ، ئىشلەپچىقىرىش بىخەتەرلىكى ، تۇرمۇش ساۋاتلىرى ، قوش تىل ئۆگىنىش قاتارلىقلارغا ئائىت يۇرۇشلۇك كىتابلارنى تۈزدۇرۇپ ۋە بىر قىسىملىرىنى تەرجىمە قىلدۇرۇپ نەشر قىلدۇق .

بۇ كىتابلارنى تۈزۈشتە سوتسىيالىستىك ئىناق جەمئىيەت بەرپا قىلىش ۋە سوتسىيالىستىك يېڭى يېزا قۇرۇش ئاساسىي مۇددىئا قىلىندى ؛ يېزىلارنىڭ ۋە دېھقانلارنىڭ ئىشلەپچىقىرىشىنى تەرەققىي قىلدۇرۇش ، تۇرمۇشىنى بايىاشات قىلىش نىشان قىلىندى ؛ پەن ـ تېخنىكىنى «دېھقانچىلىق ـ چارۋىچىلىق كەسىپلىرىگە ، دېھقانچىلىق ـ چارۋىچىلىق رايونلىرىغا ، دېھقان ـ چارۋىچىلارغا يېقىنلاشتۇرۇش» نىشان قىلىندى .

بىز بۇ كىتابلارنى ھەم يېزىقى بار ، ھەم رەسمى بار قىلىپ تۇزۇپ ، دېھقان - چارۋىچىلار چۈشىنەلەيدىغان ، ئۆگىنەلەيدىغان ، ئىشلىتەلەيدىغان قىلىپ چىقىرىشقا تىرىشتۇق ، شۇنداقلا ئىلمىيلىكىگە ، ئەمەلىي قوللىنىشچانلىقىغا كاپالەتلىك قىلدۇق .

بىز بۇ كىتابلىرىمىزنىڭ دېھقان - چارۋىچىلارنى ، بىر قىسىم ئىش كۈتۈپ تۇرغانلارنى ، كەسپىي ماھارىتىپ بويىچە تەربىيىلەنگۈچىلەرنى يېڭى تېخنىكا ، يېڭى بىلىملەر بىلەن قوراللاندۇرالايدىغانلىقىغا ، بۇ ئارقىلىق ئۇلارنىڭ پەن - تېخنىكا ئارقىلىق بېيىشىغا ئەقلىي كۈچ ئاتا قىلالايدىغانلىقىغا ئىشىنىمىز .

بۇ يۇرۇشلۇك كىتابلارنى تۇزۇشكە مۇناسىۋەتلىك كەسپىي ساھەلەرنىڭ خادىملىرى تەكلىپ قىلىنغان بولسىمۇ ، بىرىنچىدىن ۋاقىتنىڭ ئالدىراشلىقى ، ئىككىنچىدىن بۇ ساھەدىكى كىتابلارنى تۇزدۇرۇشتىكى تەجرىبىمىزنىڭ كەملىكى تۈپەيلىدىن ، يا ئۇنداق ، يا مۇنداق يېتەرسىزلىك ۋە خاتالىقلار بولۇشى مۇمكىن . ئوقۇرمەنلىرىمىزنىڭ ئەپۇ قىلىشىنى ۋە قىممەتلىك پىكىر - تەكلىپلەرنى بېرىشىنى ئۈمىد قىلىمىز .

مۇندەرىجە

بىرىنچى ، مېۋىلىك باغ ئورنىنى پىلانلاش ۋە تاللاش 1

ئىككىنچى ، ئالمىلىق باغلارنى لايىھىلەش ۋە ئالمىلىق باغ
بەرپا قىلىش 4

ئۈچىنچى ، نەشپۈتلۈك باغلارنى لايىھىلەش ۋە نەشپۈتلۈك
باغ بەرپا قىلىش 19

تۆتىنچى ، ئۆرۈكلۈك باغلارنى لايىھىلەش ۋە ئۆرۈكلۈك باغ
بەرپا قىلىش 32

بەشىنچى ، يانئاقلىق باغلارنى لايىھىلەش ۋە يانئاقلىق باغ
بەرپا قىلىش 49

ئالتىنچى ، شاپتۇللۇق باغلارنى لايىھىلەش ۋە شاپتۇللۇق
باغ بەرپا قىلىش 59

يەتتىنچى ، ئانارلىق باغلارنى لايىھىلەش ۋە ئانارلىق باغ
بەرپا قىلىش 66

سەككىزىنچى ، ئاپتونوم رايونىمىز باغۋەنچىلىكىنىڭ تەرەققى-
ياتى 74

توققۇزىنچى ، چەت ئەللەرنىڭ ۋە ئېلىمىزنىڭ باغۋەنچىلىك
ئەھۋالى 76

[قوشۇمچە]

باغۋەنچىلىككە ئائىت بىر قىسىم ئاتالغۇلار 89

بىرىنچى ، مېۋىلىك باغ ئورنىنى پىلانلاش ۋە تاللاش

1 . مېۋىلىك باغ ئورنىنى تەكشۈرۈش

مېۋىلىك دەرەخلەر كۆپ يىللىق ئۆسۈملۈك بولۇپ ، بىر - ئىككى يىللىق زىرائەتلەرگە ئوخشىمايدۇ . باغ بەرپا قىلىنغاندىن كېيىن ، مېۋىلىك دەرەخلەر باغ ئىچىدە خېلى ئۇزۇن يىللارغىچە ئۆز ھاياتىنى داۋاملاشتۇرىدۇ . شۇڭا ، باغ بەرپا قىلىنغان ئورۇن مۇۋاپىق بولمىسا ، بۇنىڭدىن كېيىنكى چىققان ناچار تەسىر يىلدىن - يىلغا كۈچىيىپ مېۋىلىك باغنىڭ ئاينىشىغا پايدىسىز بولۇپ قالىدۇ . باغ ئورنىنىڭ مۇۋاپىق بولۇش - بولماسلىقى مېۋىلىك دەرەخلەرنىڭ مېۋىلىشىنىڭ ئىلگىرى - كېيىنلىكى ، مەھسۇلاتنىڭ ئاز - كۆپلۈكىگە تەسىر كۆرسىتىپلا قالماستىن ، بەلكى باغۋەنلەرنىڭ كىرىمى بىلەنمۇ بىۋاستە مۇناسىۋەتلىك بولىدۇ . كۆچەتلەر تىكىلىپ بولغاندا ياكى مېۋىگە كىرگەندىن كېيىن باغ ئورنىنىڭ نامۇۋاپىق بولۇپ قالغانلىقى سېزىلسە ، ئۇ ھالدا تولىدۇرۇۋالغۇسىز زىيان كېلىپ چىقىدۇ . شۇڭلاشقا ، باغ بەرپا قىلىشتىن ئىلگىرى باغ ئورنىنى ئەستايىدىل تەكشۈرۈش ، يەنى ، باغ بەرپا قىلىنماقچى بولغان ئورۇننىڭ يەر شەكلى ، تۈپراق سۈپىتى ، يانتۇلۇقى ، يەر ئاستى سۇ ئورنى ، سۇغىرىش شارائىتى ، مېگىز يۇزىدىن ئېگىزلىكى ، تۈپراقنىڭ فىزىكىلىق - خىمىيىلىك خۇسۇسىيىتى ، تېمپېراتۇرا ، ھاۋا - يېغىن مىقدارى ، يورۇقلۇق ، تىنىشى ئاپەت ئەھۋالى (بوران ، ئۇششۇك ، مۆلدۈر ، قۇرغاقچىلىق ، ھاۋا لچىلىك) ، شۇ ئەتراپتا ئۆستۈرۈلۈۋاتقان مېۋىلىك دە-

رەخلەر ، ئەمگەك كۆچى ۋە تېخنىكا كۆچى ، قاتناش - تىرانسپورت ، ئىجتىمائىي تەلەپ قاتارلىق ئامىللارنى ئەستايىدىل تەكشۈرۈپ بەرىنچى قول ماتېرىيالغا ئىگە بولۇش لازىم . كۆلىمى چوڭ باغلارنى بەرپا قىلىشتا يەنە يۇقىرىقى تەكشۈرۈش ئاساسىدا تەكشۈرۈش دوكلاتى يېزىش ھەمدە باغنىڭ يەر شەكلى خەرىتىسى ياكى سخېمىسىنى سىزىپ چىقىش لازىم . بۇنداق قىلغاندا باغنى ئارخىپلاشتۇرۇپ تەكشۈرۈش ۋە يەنمۇ مۇكەممەللەشتۈرۈپ پىلانلاشقا قولايلىق بولىدۇ .

باغ بەرپا قىلىشتا باغنىڭ كەلگۈسى ئىقتىسادىي ، ئىجتىمائىي ، ئېكولوگىيىلىك ئۇنۇمىنىڭ ياخشى بولۇش - بولماسلىقىنى ئالدىن ئويلىشىش ؛ ئىلمىي پىلانلاپ ، گۈزەل مۇھىت ، ئىلمىي تەرەققىيات ، ھاللىق جەمئىيەت بەرپا قىلىش ئاساسىنى يارىتىشقا ئالدىن ئەھمىيەت بېرىش كېرەك . شۇنداق قىلغاندىلا سىجىل تەرەققىيات ئەندىزىسىدە بەرپا قىلىنغان باغ بولالايدۇ . بۇنىڭ ئۈچۈن ، ئالدى بىلەن باغ بەرپا قىلماقچى بولغان يەرنى ئىنچىكە تاللاپ ، ئىلمىي پىلانلاش كېرەك .

2 . مېۋىلىك باغ ئورنىنى تاللاش

تەكشۈرۈش ئارقىلىق ئىگىلىگەن تەپسىلىي ئەھۋاللارغا ئاساسەن ، باغ ئورنى ۋە مېۋىلىك دەرەخ تۈرلىرى تاللىنىدۇ . بۇنىڭدا مۇنداق ئىككى خىل ئۇسۇل قوللىنىلىدۇ : ئۇنىڭ بىرى ، ئاۋۋال يەرنى بېكىتىپ ئاندىن يەرنىڭ ئەھۋالىغا ئاساسەن مۇۋاپىق كېلىدىغان مېۋىلىك دەرەخ تۈرى ياكى سورتى تاللىنىدۇ ؛ يەنە بىرى ، ئالدى بىلەن مېۋىلىك دەرەخ تۈرى ۋە سورتىنى بەلگىلەپ ، ئاندىن مېۋىلىك دەرەخ تۈرى ۋە سورتلىرىنىڭ ئۆسۈش ئادىتى ھەم ئېھتىياجلىق تەبىئىي شەرت - شارائىتقا ئاساسەن باغ ئورنى تاللىنىدۇ .

3 . كۆچەت تاللاش

كۆچەت ـ باغ بەرپا قىلىشنىڭ ئاساسى ، كۆچەت سۈپىتىنىڭ قانداق بولۇشى باغ بەرپا قىلىشنىڭ مۇۋەپپەقىيەتلىك بولۇشى ياكى مەغلۇپ بولۇشىنى بەلگىلەيدىغان مۇھىم ئامىل . كۆچەت سورتى ياخشى بولسا ، شۇنىڭدەك باغ بەرپا قىلىنىدىغان كۆچەت تۈرى ۋە ياخشى كۆچەت سورتى مۇۋاپىق باغ ئورنىغا تىكىلسە ، مېۋىلىك كۆچەتلەرنىڭ ئۆسۈشى ۋە مېۋىلىشى باشتىن ـ ئاخىر ياخشى هالەتـ نى ساقلىيالايدۇ ، شۇنداقلا ئىقتىسادىي ئۈنۈمىمۇ يۇقىرى بولىدۇ .

ئىككىنچى ، ئالمىلىق باغلارنى لايىھىلەش ۋە ئالمىلىق باغ بەرپا قىلىش

1 . ئالما دەرىخىنىڭ مۇھىت - شارائىتقا بولغان تەلىپى

1) ھاۋا كىلىماتىغا بولغان تەلىپى

ئالما دەرىخىنىڭ ئەسلىي ماكانى ياۋروپانىڭ ئوتتۇرا قىسمى ، شەرقىي جەنۇبى ۋە ئوتتۇرا ئاسىيا رايونى بولۇپ ، ئۇ تۆت پەسىل ئېنىق ، يەنى قىشتا سوغۇق ، يازدا ئىسسىق بولىدىغان ، ھاۋاسى قۇرغاق ۋە مۆتىدىل ، كېچە - كۈندۈزلۈك تېمپېراتۇرا پەرقى چوڭ جايلاردا ياخشى ئۆسىدۇ . ئالما دەرىخى كۈندىلىك ئوتتۇرىچە تېمپېراتۇرىسى 8～14℃ بولىدىغان ، بولۇپمۇ 6 - ئايدىن 8 - ئايغىچە بولغان ئوتتۇرىچە تېمپېراتۇرىسى 18～24℃ ، 12 - ئايدىن كېيىلى 2 - ئايغىچە بولغان ئوتتۇرىچە تېمپېراتۇرىسى نۆلدىن تۆۋەن 10～30℃ بولىدىغان ، كۈن نۇرىنىڭ يىللىق يورۇتۇش ۋاقتى 1400 سائەتتىن ئاشىدىغان رايونلاردا ئۆستۈرۈشكە ئەڭ مۇۋاپىق كېلىدۇ . نۆۋەتتە ، ئالما ئۆستۈرۈشتە قىش پەسلىدىكى ئەڭ تۆۋەن ھاۋا تېمپېراتۇرىسى نۆلدىن تۆۋەن 32～33℃ ، تۇپراق تېمپېراتۇرىسى نۆلدىن تۆۋەن 9～12℃ بولىدىغان رايونلار شىمالىي ئاخىرقى چەك بولۇۋاتىدۇ . ئالما دەرىخى ئادەتتە نۆلدىن تۆۋەن 20℃ لۇق سوغۇققا بەرداشلىق بېرەلەيدۇ . بەزى سوغۇققا چىداملىق سورتلار بۇنىڭدىن تۆۋەن سوغۇققىمۇ چىداملىق كېلىدۇ . ئالما دەرىخىنىڭ يىللىق ھۆل - يېغىن تەلىپى 500～1000 ml بولۇپ ، گۈل بىخلىرىنىڭ شەكىللىنىشى ، مېۋىسىنىڭ پىشىش مەزگىللىرىدە ھاۋا كىلىماتىنىڭ قۇرغاقراق بولۇشىنى خالايدۇ .

2) توپراققا بولغان تەلىپى

ئالما دەرىخى نېيترال ياكى كىسلاتا ـ ئىشقارلىق دەرىجىسى 5.5～6.7 بولغان توپراقلارنى خالايدۇ ، ئۇنىڭدىن تۆۋەن بولسا ياخشى ئۆسەلمەيدۇ . كىسلاتا ـ ئىشقارلىق دەرىجىسى 7.8 بولغان توپراقلاردا تۆمۈر ماددىسى ئېغىر دەرىجىدە كەمچىل بولغاچقا ، ئالما يوپۇرماقلىرى يېشىللىقىنى يوقىتىدۇ . ئالما دەرىخى شورغا چىداملىق كېلىدۇ ، شور تەركىبى 0.3% تىن تۆۋەن ، ئورگانىك ماددا مىقدارى 1% تىن كۆپ توپراقلاردا نورمال ئۆسەلەيدۇ . شۇڭلاشقا ، ئالمىلىق باغ بەرپا قىلىشتا توپراق قەۋىتى 60 cm دىن قېلىن ، تەركىبىدە چىرىندىدى ماددىلار كۆپ ، ئاجىز كىسلاتالىق ياكى نېيترال ، ھاۋا ئۆتكۈزۈشچانلىقى ، سۇ ، ئوغۇت ساقلاشچانلىقى ياخشى يەرلەرنى تاللاش لازىم .

3) يەر شەكلىگە بولغان تەلىپى

يەر شەكلى دېگىز يۈزىدىن ئېگىزلىگەنسېرى تېمپېراتۇرا شۇنچە تۆۋەن بولىدۇ . ئادەتتە يەر شەكلى ھەر 100 m ئېگىزلىگەندە تېمپېراتۇرا 0.4～0.6 C تۆۋەنلەيدۇ ، كېچە ـ كۈندۈزلۈك تېمپېراتۇرا پەرقىمۇ چوڭىيىدۇ ، كۈن نۇرىمۇ كۈچلۈك بولىدۇ ؛ بولۇپمۇ بۇنداق جايلاردا ئۇلتىرا بىنەپشە نۇر كۈچلۈك بولغاچقا ، مېۋىلىك دەرەخلەرنىڭ غولى پاكارراق ، مېۋە شېخى يېغىنچاق ، مېۋىسىنىڭ قەنت مىقدارى كۆپ ، كىسىتالىق ۋە ۋىتامىنلىق تەركىبلىرى مول بولىدۇ . ئالمىلىق باغ بەرپا قىلىشتا ، تىكمەكچى بولغان ئالما سورتلىرىنىڭ ئالاھىدىلىكلىرىگە ماس كېلىدىغان يەرلەر تاللانسا ، شۇ جايلارنىڭ تەبىئىي ئەۋزەللىكىنى تولۇق نامايان قىلغىلى ۋە باغۋەنچىلىككە پايدىلىق رولىنى تولۇق جارى قىلدۇرغىلى بولىدۇ .

2 . ئالمىلىق باغ بەرپا قىلىش

1) باغ ئورنىنى تاللاش

ئاپتونوم رايونىمىز تاغلىق رايونلىرىنىڭ كۆنگەي تاغ ئېتەكلىرىدىكى دېگىز يۈزىدىن 850～1250 m ئېگىز بولغان يەرلىرى

ئالمىلىق باغ بەرپا قىلىشقا ئەڭ مۇۋاپىق كېلىدۇ . چۈنكى ، بۇنداق جايلارنىڭ تۈپراق قاتلىمى قېلىن بولۇپ ، شامال ياخشى ئۆتۈشىدۇ . غول ئېغىزلىرىدىن ئۇرغان شامال سوغۇق ھاۋا ئېقىمىنى ھەيدەپ تۇرغاچقا ، قىش مۆتىدىل ، ياز سالقىن بولىدۇ ، كۆچەتلەرنى ئۇششۇك ۋە كېسەللىكنىڭ زىيىنىدىن ساقلىغلى بولىدۇ .

ياپونىيەنىڭ «قىزىل فۇشى» ئالمىسىغا ئوخشاش جاغدا سورتلارنى دېڭىز يۈزىدىن ئېگىزلىكى 900～1000 m بولغان يەرلەرگە ئورۇنلاشتۇرغان ياخشى . تاغلىق رايونلار ياكى تاغقا يېقىن جايلارغا چىلگە ، ئارا پىشار سورتلارنى ئورۇنلاشتۇرسا ، تۈزلەڭلىكلەرگە جاغدا سورتلارنى ئورۇنلاشتۇرسا بولىدۇ .

باغ ئورنى ئۇچۇن سۇغىرىش شارائىتى ياخشى ، قاتناش ـ ترانسپورتى قولايلىق ، بوران ئېغىزىدىن يىراق ، مۆلدۈر ياغمايدىغان ، تۇپرىقى مۇنبەت ، تۈپراق قاتلىمى بىر مېتىردىن قېلىن ، يەر ئاستى سۇ ئورنى 1.5～2 m دىن تۆۋەن ، تۇپرىقى بوش ، تەركىبىدە ئورگانىك ماددىلار مول ، نېيترال يەرلەرنى تاللاش لازىم .

2) باغنى پىلانلاش

باغ پىلانى «يەرنىڭ ئەمەلىي ئەھۋالىغا ئاساسەن مۇۋاپىق ئورۇنلاشتۇرۇش ، ماشىنىلاشقان مەشغۇلات ئېلىپ بېرىش» پرىنسىپىغا ئۇيغۇن بولۇشى كېرەك . ئومۇمىي كۆلەم ، يەر شەكلى ، يەرنىڭ جۇغراپىيىلىك ئورنى ، تۇپرىقى ، ھاۋا كىلىماتى قاتارلىق شارائىتلارغا ئاساسەن كىچىك رايونلارنى بەلگىلەپ ، يوللىرىنى لايىھىلەپ ، سۇ چىقىرىش ئېرىقلىرى ، ئىھاتە ئورمىنى ، شۇنداقلا ئۆي قۇرۇلۇشى قاتارلىق ئەسلىھەلەرنى ئەستايىدىل پىلانلاش لازىم . ئەمەلىي پىلانلاش تەرتىپلىرى تۆۋەندىكىچە :

(1) كۆچەت تىكىلىدىغان كىچىك رايونىنى پىلانلاش : تۈزلەڭلىك رايونلاردا 30～50 مو يەر ، كۆپ بولغاندا 100 مو يەر بىر كىچىك رايون قىلىنىدۇ . يەر شەكلى ۋە تۇپرىقى ئوخشاشمايدىغان كۇنگەي تاغ ئېتەكلىرى بولسا ، 10～30 مو يەر بىر كىچىك رايون قىلىنىدۇ . كىچىك رايونىنىڭ يەر شەكلى تۈزلەڭلىك بولسا ، تىك

تۆتبۇلۇڭ شەكلىدە بولىدۇ ، كۇنگەي تاغ ئېتەكلىرى بولسا ، يەر شەكلىگە ئاساسەن بەلگىلىنىدۇ ؛ ئۇنىڭ ئۇزۇن تەرىپى تەكشىلىك سىزىقى بىلەن پاراللېل ، كەڭلىكى يانتۇلۇق بىلەن تىك قىلىنىدۇ .

(2) مەشغۇلات يوللىرىنى لايىھىلەش : مەشغۇلات يوللىرى كۆپىنچە ئاساسىي يول ، تارماق يول ۋە كىچىك يولدىن ئىبارەت ئۇچ خىل بولىدۇ . مەشغۇلات رايونى ئىچىدە ئورمان ، سۇ چىقىرىش سىستېمىسى ، توك لىنىيىسى ، ماشىنىلاشقان مەشغۇلات ئورنى قاتارلىقلار ئۆزئارا بىرلەشكەن بولۇشى كېرەك . ئاساسىي يول باغنىڭ چېگراسىغا ، ئاساسىي ئىچىدە ئورمىنىڭ يېنىغا ياكى سۇ چىقىرىش ئېرىقىنىڭ بويىغا ئورۇنلاشتۇرۇلىدۇ ياكى باغنى توغرا-سىغا كېسىپ ئۆتىدۇ . لېكىن ، قانداقلا بولمىسۇن ، بۇ يول باغ سىرتىدىكى تاشيول بىلەن تۇتاشتۇرۇلۇشى لازىم . تارماق يول ئاساسىي يول ۋە مەشغۇلات رايونىغا تۇتىشىدۇ ، بۇ يول كىچىك رايونىڭ چېگراسىغا جايلاشتۇرۇلۇپ ، كەڭلىكى 4 m ئەتراپىدا قىلىنىدۇ . كىچىك رايوننىڭ ئىچىگە 2～3 m كەڭلىكتە كىچىك يول ئېلىنىپ تارماق يول بىلەن تۇتاشتۇرۇلىدۇ .

(3) ئىھاتە ئورمان بەلۋېغىنى ئورۇنلاشتۇرۇش : ئىھاتە ئور-مىنىڭ مېۋىلىك دەرەخلەرگە بولغان تەسىرىنى ئازايتىش ئۈچۈن ، جەنۇب ۋە غەرب تەرەپتىكى ئورمان بەلۋېغى بىلەن مېۋىلىك دەرەخ-لەرنىڭ ئارىلىقىنى 3～4 m ، شەرق ۋە شىمال تەرەپتىكى ئورمان بەلۋېغى بىلەن مېۋىلىك دەرەخلەرنىڭ ئارىلىقىنى 2～3 m قىلىش كېرەك . ئىھاتە ئورمان كۆچەتلىرى چوڭ بولغاندىن كېيىن يىلتىز سىستېمىسىنىڭ ئۇزىرىپ باغ ئىچىگە كىرىپ مېۋىلىك دەرەخلەر بىلەن سۇ ، ئوزۇقلۇق تالىشىشىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈن ، ئور-مان بەلۋېغىدىن 2 m يىراقلىقتا ئوزۇنىسىغا چوڭقۇر ئېرىق ئېلىش لازىم .

ئومۇمەن قىلىپ ئېيتقاندا ، ئالمىلىق باغ لايىھىلەشتە ئالما كۆچەتلىرىنىڭ تىكىلىش كۆلىمى ئومۇمىي باغ كۆلىمىنىڭ 80～85% نى ئىگىلىسە ، ئىھاتە ئورمىنى 5～10% نى ئىگىلە-سە ، يول 4% نى ئىگىلىسە ، كۆچەتخانا ، قوروللۇش قاتارلىقلار

6% نى ئىگىلىسە مۇڭاپىق بولىدۇ .

3) يەرنى تۇزلەش ۋە ئوغۇتلاش

كۆچەتخانا يېرى تاللانغاندىن كېيىن ، كۆز پەسلى يەرنى 20～30 cm چوڭقۇرلۇقتا ئاغدۇرۇش بىلەن بىللە ھەر مو يەرگە بەش تونىا مەھەللىۋى ئوغۇت بېرىش ھەم ئوغۇتقا ھاشارات ئۆلتۈر-گۈچى دورىلارنى ئارىلاشتۇرۇش لازىم . بۇنداق قىلغاندا زىيانداش ھاشاراتلارنىڭ كۆچەتلەرگە زىيان سېلىشىنىڭ ئالدىنى ئالغىلى بولىدۇ . يەرنى تەكشىلەپ بولغاندىن كېيىن ئۇزۇنلۇقى 10 m ، كەڭلىكى 4～5 m كاندۇك ياسالسا مۇڭاپىق بولىدۇ .

4) ئۇرۇقنى تېرىش : ئالما ئۇرۇقى ئادەتتە كۆز ۋە ئەتىيازدا تېرىلىدۇ . ئۇرۇقنى كۆزدە تېرىشقا مۇمكىن بولمىسا كېيىنكى يىلى ئەتىيازدا تېرىشقا توغرا كېلىدۇ . لېكىن ، تېرىلىدىغان ئۇ-رۇقنى چوقۇم بىخلاندۇرۇش كېرەك . ئالما ئۇرۇقى ئادەتتە 60 كۈن ئەتراپىدا بىخلىنىدۇ . شۇڭا ، ئۇرۇقنى تېرىش ۋاقتىنى توغرا مۆلچەرلەپ ، شۇنىڭغا ئۇلگۈرتۈپ بىخلاندۇرۇش لازىم . بىخلاندۇ-رۇش ئۇسۇلى مۇنداق : بىر ئۇلۇش ئۇرۇق 5～3 ئۇلۇش پاكىز ، نەم قۇمغا ئارىلاشتۇرۇلىدۇ . قۇمنىڭ نەملىك دەرىجىسى ئالقانغا ئېلىپ سىققاندا سۇ تامچىمىغۇدەك ، ئالقاننى ئاچقاندا كاللىكى بۇزۇلمىغۇدەك دەرىجىدە بولسا مۇڭاپىق بولىدۇ . ئۇرۇق بىلەن قۇمنى تەكشى ئارىلاشتۇرغاندىن كېيىن ياغاچ ساندۇقلارغا قاچىلا-پ ، تېمپېراتۇرىسى 3～7 C لۇق ئۆيگە ياكى كۆكتات ئورنىغا قويۇلىدۇ . 59～60 كۈندىن كېيىن يەرنىڭ توڭى ئېرىگەندە تېرىل-سا بولىدۇ . ئەگەر ھاۋا كىلىماتى ياخشى بولسا ، ئالما ئۇرۇقنى يەر توڭلاشتىن ئىلگىرى كۆزدە تېرىۋەتكەن ياخشى .

ئالما ئۇرۇقنى تېرىش ئادەتتە تاق قۇرلۇق تېرىش ۋە جۈپ قۇرلۇق تېرىش دەپ ئىككى خىلغا بۆلۈنىدۇ .

تاق قۇرلۇق تېرىشتا قۇر ئارىلىقى 60 cm قىلىنىپ ، 3～4 cm چوڭقۇرلۇقتا چۆنەك ئېچىلىپ تېرىلىدۇ . ئۇرۇق تېرىل-غاندىن كېيىن ئۈستى تولۇق چىرىتىلگەن ئوغۇت بىلەن تەكشى يېپىلىدۇ . چىرىگەن ئورگانىك ئوغۇت نەملىك ۋە ئىسسىقلىقنى

ساقلىيالايدۇ ، كۆچەتلەرنىڭ ئۆسۈشىدىكى ئوزۇقلۇق ئېھتىياجىنى قامدايدۇ . تېرىلغان ئۇرۇقنىڭ ئۈستى توپا بىلەن كۆمۈلسە ، توپـ
راق يۈزى قېتىۋېلىپ ئۇرۇقنىڭ ئونۇشىگە توسقۇنلۇق قىلىدۇ . كۆچەتخانا نەملىكى ئۇرۇقنىڭ ئونۇپ چىقىشىدىكى ئېھتىياجىنى يېتەرلىك قاندۇرۇشى شەرت . شۇڭا ، كۆچەتخانا يەرلىرى كۈزدە قاندۇرۇپ ئوسا قىلىنىدۇ .

ئەگەر ئەتىيازدا يەر قۇرۇپ تۇپراق ئاقىرىپ كەتسە ، ئۇرۇقـ
نىڭ ئونۇشىگە تەسىر يەتكۈزىدۇ . ناۋادا ئۇرۇق تېرىلغاندىن كېيىن مۇشۇنداق ئەھۋال يۈز بەرسە ، دەرھال ئۈستىدىن پۇركۇپ سۇغـ
ىرىش لازىم . شۇڭلاشقا ، كۆچەتخانا يەرلىرىنىڭ سۇغىرىشقا قۇلاي
لىق ، سۇ مەنبەسىگە يېقىن ئورۇنلاردىن بولۇشى تەلەپ قىلىنىدۇ .

ئۇرۇقنى جۇپ قۇرلۇق تېرىشتا ئۇرۇق كۆپرەك سەرپ بولـ
ىدىغانلىقى ئۈچۈن ، قارىماققا كۆپرەك كۆچەت ئېلىشقا بولىدىغاندەك قىلسىمۇ ، ئەمەلىيەتتە تاق قۇرلاپ تېرىغاندىكىدەك ئۇنۇمگە ئېرىشـ
كىلى بولمايدۇ ؛ كۆچەت يېتىشتۇرۇش مەزگىلىدە ئۇلانغان كۆچەتـ
لەرنىڭ بەزىلىرى بالدۇر ، بەزىلىرى كېيىنرەك يېتىلگەچكە ، بالـ
دۇر يېتىلگەن كۆچەتلەر ئاجىزلىرىنىڭ ئۆسۈشىنى چەكلەپ قويـ
ىدۇ ؛ ئاجىز كۆچەتلەر يورۇقلۇق تالىشىپ قىڭغىر - سىڭغىر ئۆسۈپ قالىدۇ ؛ ئۇلانغان كۆچەتلەرنى ئوغۇتلاش ، توۋۇنى يۇمشـ
ىتىش ، دورا پۈركۈش قاتارلىق پەرۋىشلىرىنى ئىشلەش قۇلايسىز بولىدۇ . بۇنداق جۇپ قۇرلۇق يېتىشتۇرۇلگەن كۆچەتلەرنىڭ كۆچـ
ىلۈك ئۆسكەنلىرى تاللىنىپ يۆتكەپ كېتىلىدۇ . ئاجىزلىرى كۆـ
چەتخانىدا يەنىلا تۇرىۋەرگەچكە ، يەردىن تولۇق پايدىلىنىشقا تەسىر يېتىدۇ .

3 . ئالما كۆچىتى يېتىشتۇرۇش

1) كۆچەتخانا يېرىنى تاللاش

كۆچەتخانا يېرى ئۈچۈن تۇپرىقى مۇنبەت ، توز ، تەكشى ، يو
رۇقلۇق تولۇق چۈشىدىغان يەرلەرنى تاللاش كېرەك . سۇپەتلىك

ئالما كۆچەتلىرىنى يېتىشتۇرۇش ۋە توشۇشقا قولايلىق بولسۇن ئۈچۈن ، كۆچەتخانا يېرىنى تاللاشتا تۆۋەندىكىلەرگە ئاساسلىنىش لازىم :

(1) قاتنىشى قولايلىق ، يەنى تاشيولغا يېقىن ياكى يېزا - كەنتلەرنىڭ ئاساسلىق يوللىرىغا يېقىن يەرلەرنى تاللاش لازىم .

(2) يەر شەكلى ئېگىز ، قۇرغاق ، تەكشى ، مەشغۇلات ئېلىپ بېرىشقا قولايلىق ، تۇپراقنىڭ ئېقىپ كېتىشىدىن ياكى سۇ يىغىلىپ قېلىشتىن ساقلانغىلى ، ئۇشۇك زىيىنىنى ئازايتقىلى بولىدىغان ، كۇن نۇرى تەكشى چۈشىدىغان ، كۆچەتلەر تەكشى ئۆسەلەيدىغان يەرنى تاللاش لازىم .

(3) تۇپراق قاتلىمى قېلىن ، يۇمشاق ، سۇ ، ھاۋا ئۆتكۈزۈشچانلىقى ياخشى ، مۇنبەت ، قۇمساق ئەت تۇپراقلىق يەرنى تاللاش لازىم .

(4) كۆچەتلەرنىڭ ساغلام ئۆسۈشىگە كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن ، سۇ مەنبەسى يېتەرلىك ، سۇغىرىشقا ۋە توختام سۈلارنى چىقىرىۋېتىشكە قولايلىق يەرنى تاللاش لازىم .

2) ئالما كۆچەتلىرىنى تىكىش

(1) يەر تەكشىلىنىپ ئورەك كولىنىدۇ . تاغلىق رايونلاردىكى كونگەي يانتۇ يەرلەردە باغ بەرپا قىلىشتا ، ئوخشاش ئېگىزلىك سىزىقىنى بويلاپ گورىزونتال تەكشىلىك بويىچە پەلەمپەي ئېتىز ياساش ياكى خەندەك كولاش ئۇسۇلى قوللىنىلىدۇ . خەندەك تېگىنىڭ كەڭلىكى 1.5～2 m قىلىنىدۇ ؛ قۇر ، تۇپ ئارىلىقىغا ئاساسەن ، رەتلىك قىلىپ $0.8\ m^3$ لىق ئورەك كولىنىدۇ . ئالما زىچ ئۆستۈرۈلىدىغان باغلاردا ئورەكنىڭ كەڭلىكىنى 1 m ، چوڭقۇرلۇقىنى 0.8 m قىلسا بولىدۇ . ئالما كۆچەتلىرىنىڭ تىكىلىش زىچلىقى ئۆستۈرۈش شەكلى ۋە ئالما سورتلىرىغا ئاساسەن ئوخشاش بولمايدۇ . مەسىلەن ، ئالما دەرىخى ياتما شەكىلدە ئۆستۈرۈلمەكچى بولسا ، قۇر ئارىلىقى 5 m ، تۇپ ئارىلىقى 6 m قىلىنىدۇ . بۇنىڭدا ھەرمو يەرگە 22 تۇپ كۆچەت تىكىلىدۇ ؛ تىك ئۆستۈرۈلسە ، ئۇ

هالدا قۇر ئارىلىقى 5 m ، تۈپ ئارىلىقى 4 m قىلىنىپ ، ھەرمو يەرگە 33 تۈپ كۆچەت تىكىلىدۇ . ياتما شەكىلدە پاكارلاشتۇرۇپ ئۈستۈرۈلسە ، قۇر ئارىلىقى 3 m ، تۈپ ئارىلىقى 2～3 m قىلىنىپ ، ھەرمو يەرگە 111～74 تۈپ كۆچەت تىكىلىدۇ ؛ تىك پاكارلاشتۇرۇپ ئۈستۈرۈلسە ، قۇر ئارىلىقى 3 m ، تۈپ ئارىلىقى 2 m قىلىنىپ ، ھەرمو يەرگە 111 قۇر كۆچەت تىكىلىدۇ . ئورەكنى كولىغاندا چىققان ئۇستۇنكى قەۋەت توپىسى بىلەن ئاستىنقى قەۋەت توپىسىنى ئۆزئارا ئارىلاشتۇرۇۋېتىشكە بولمايدۇ . چۈنكى ، كۆچەتنى قويۇۋېلىپ ئورەكنى قايتا تىندۇرۇشتا ، ئالدى بىلەن ئۇستى قەۋەت توپىسى ئوغۇت بىلەن ئارىلاشتۇرۇلۇپ ئورەكنىڭ ئاستىغا ، ئەت تۈپراق ئوغۇت بىلەن ئارىلاشتۇرۇلۇپ ئۈستىگە تىندۇرۇلىدۇ . ھەربىر ئورەككە ئورگانىك ئوغۇتتىن 50～30 kg بېرىلسە ، ئورەكنىڭ قايتا تىندۇرۇلۇش چوڭقۇرلۇقى يەر يۈزىگە 40～30 cm قالدۇرۇلسا مۇۋاپىق بولىدۇ .

(2) چاڭلاشتۇرغۇچى سورتلارنى سەپلەش : ئالما ، نەشپۈت ، ئالۇچا ، ئۆرۈك ، ياڭاق ، ئەنجۈر ، دولانا قاتارلىق كۆپلىگەن مېۋە-لىك دەرەخلەردە چېچەكلىسىمۇ مېۋىلىمەسلىك ياكى ناھايىتى ئاز مېۋىلەش ھادىسىلىرى كۆرۈلىدۇ . شۇڭلاشقا ، ئالمىلىق باغلاردا چاڭلاشتۇرغۇچى سورتلارنى سەپلەشكە توغرا كېلىدۇ . ئادەتتە چاڭ-لاشتۇرغۇچى دەرەخ سورتى ئاساسىي سورت بىلەن بىرلا ۋاقىتتا چېچەكلەيدىغان ،بىخ ھاسىل قىلىش نىسبىتى يۇقىرى ، گۈل چېچى ھاسىل قىلالايدىغان ، ئاساسىي سورت بىلەن بىرلا ۋاقىتتا مېۋىلەش مەزگىلىگە كىرەلەيدىغان بولۇشى ھەمدە ئۆسۈپ يېتىلىش مەزگى-لىنىڭ ئوزۇن ـ قىسقىلىقى ئۆزئارا يېقىن بولۇشى ، ھەر يىلى چېچەكلەيدىغان بولۇشى ، ئاساسىي سورت بىلەن چاڭلاشقاندىن كې-يىن مېۋىلىمەيدىغان ئەھۋال كۆرۈلمەسلىكى ، ئىقتىسادىي قىممە-تى يۇقىرى مېۋە ھاسىل قىلالىشى ، ئەڭ ياخشى ئاساسىي سورت بىلەن ئۆزئارا چاڭلىشىشى ھەمدە مېۋىسىنىڭ پىشىش مەزگىلى توختاش بولۇشى كېرەك . شىنجاڭنىڭ ھەرقايسى جايلىرىدا ئالما-

لىق باغ بەرپا قىلىشتا تۆۋەندىكى ئاساسىي سورت ۋە چاڭلاشتۇرغۇ-
چى سورتلاردىن پايدىلىنىلسا بولىدۇ . مەسىلەن ، «يېڭى يۇلتۇز»
سورتىغا «ئالتۇنتاج»نى ؛ «ئالتۇنتاج»غا «يېڭى يۇلتۇز»
نى ؛ «چاڭخۇ - 2»گە «ئالتۇنتاج» ، «يېڭى يۇلتۇز»لارنى ؛
«بېيجەيداۋ - 9»غا «ئالتۇنتاج» ، «يېڭى يۇلتۇز»لارنى ؛ «چياۋ-
ناجىن»غا «ئالتۇنتاج» ، «يېڭى يۇلتۇز»لارنى ؛ «يېڭى مارشال»
غا «كۇزلۇك ئالما» ، «تاج»لارنى ؛ «يېڭى تاج»غا «كۇزلۇك
ئالما» ، «تاج»لارنى چاڭلاشتۇرغۇچى سەپلىمە سورت قىلسا بولى-
دۇ . ئاساسىي سورت بىلەن چاڭلاشتۇرغۇچى سەپلىمە سورتنىڭ
نىسبىتى 1:5～4 بولسا ، يەنى 4 ～ 5 تۇپ ئاساسىي سورت ئۇچۇن
بىر تۇپ چاڭلاشتۇرغۇچى سورت تىكلىسە بولىدۇ . پەرۋىشكە قولاي-
لىق بولۇش ئۈچۈن ، بىر باغدا ئادەتتە ئىككى - ئۈچ خىل سورت
ئۆستۈرۈش كېرەك .

(3) ئالما كۆچەتلىرىنى تاللاش : ئالمىلىق باغ بەرپا قىلىشتا
تىكىلىدىغان كۆچەتلەر دۆلەتلىك ئۆلچەمنىڭ 1 - دەرىجىسىگە يېتە-
شى كېرەك ، يەنى كۆچەتنىڭ ئېگىزلىكى 1.2～1.5 m ، غول
دىئامېتىرى 1.2 cm دىن توم ، يىلتىزلىرى تەرەققىي قىلغان ، يان
يىلتىزلىرى بەش تالدىن كۆپ ، 20 cm دىن ئۇزۇن بولۇشى كې-
رەك . شەكىلگە كەلتۈرۈشتە ، تەكشىلىكتىكى تولغان بىخى سەك-
كىزدىن كۆپ بولۇشى ، كۆچەت يېڭى ، سۈيى قاچمىغان ، يۇقۇملۇق
كېسەللىك ، زىياناش ھاشاراتلارنىڭ زىيىنىغا ئۇچرىمىغان بولۇشى
كېرەك . كۆچەتلەرنى يىراقتىن يۆتكەپ كېلىشكە توغرا كەلگەندە
يۇقىرىقى ئۆلچەملەرگە ئەمەل قىلغاندىن باشقا يەنە مۇڭاپىق تەدبىر-
لەرنى قوللىنىپ ، كۆچەتلەرنىڭ قۇرۇپ قېلىش ، زەخمىلىنىش
ئەھۋاللىرىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ؛ شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا تىكىش-
تىن ئىلگىرى كۆچەت يىلتىزىنى بىر - ئىككى كۈن سۇغا چىلاپ
ئاندىن دورا بىلەن دېزىنفېكسىيە قىلىپ ، يېڭى قىغدىن ئىككى
گۈرجەك ، ئەت توپىدىن ئۇچ گۈرجەك ۋە بىر چېلەك سۇ بىلەن
تەكشى ئارىلاشتۇرۇپ سۈيۇق پاتقاق ياساپ ، كۆچەت يىلتىزىنى

شۇنىڭغا چىلىۋېتىپ تىكىش لازىم . BT يىلتىز ئۆستۈرۈش دورا-
سى قاتارلىق دورىلارنىڭ رولىدىن پايدىلانسىمۇ بولىدۇ .

4 . ئالما دەرىخىنى شەكىلگە كەلتۈرۈپ چاتاش

ئالما دەرىخى كۆپ يىل ئۆسىدىغان ، كۆپ شاخلايدىغان ، كۆپ ئەزالىق ئۆسۈملۈك بولۇپ ، ئۆسۈپ يېتىلىشىنىڭ ھەرقايسى مەز-گىللىرىدە ھوسۇللۇق يىل پەرقى چوڭ بولۇش ، ھوسۇلسىز يىلى كۆپ كۆرۈلۈش ، چېچەك - غورىلىرى تۆكۈلۈپ كېتىش ، ئاستى قىسمى تاقىر بولۇپ قېلىش قاتارلىق ئۆسۈشى بىلەن مېۋىلىشى ماسلىشالماسلىق ھادىسىلىرى كۆرۈلىدۇ . بۇنداق ھادىسىلەرنىڭ كۆرۈلۈشىنى ئالما دەرىخىنى چاتاش ئارقىلىق توغەتكىلى بولىدۇ . ئالما دەرىخىنى چاتىغاندا بالدۇر مېۋىلىشىنى ئىلگىرى سۈرۈپ ، مېۋىلەش ئۆمرىنى ئۇزارتقىلى ، مەھسۇلاتىنى ئاشۇرغىلى ، شامال ، بورۇقلۇق ئۆتۈشۈش شارائىتىنى ياخشىلاپ ، كېسەللىك - زىيان-كاش ھاشاراتلارنى ئازايتقىلى ، دەرەخلەرنىڭ ئايەتكە چىداملىقلىقى-نى كۈچەيتكىلى ، مېۋە سۈپىتىنى ياخشىلىغىلى بولىدۇ .

ئالما دەرىخىنى شەكىلگە كەلتۈرۈپ چاتاشتا ، باراقسىنى كە-چىكلىتىلگەن شالاڭ قەۋەتلىك دەرەخ شەكلى ۋە شالاڭ قەۋەتلىك دەرەخ شەكىللىرى قوللىنىلىدۇ . نۆۋەتتە ئاپتونوم رايونىمىز ئال-مىلىق باغلىرىنىڭ كۆپىنچىسىدە مۇشۇ ئىككى خىل دەرەخ شەكلى قوللىنىلماقتا .

1) ياش تۈپلەرنى شەكىلگە كەلتۈرۈپ چاتاش

(1) دەرەخ غولىنى مۇقىملاشتۇرۇش : كۆچەتلەر تىكىلگەن-دىن كېيىن شۇ يىلى ئەتىيازدا غول ئېگىزلىكى 70～80 cm قالدۇرۇلۇپ كېسىۋېتىلىدۇ ، ئەمما كېسىك ئېغىزىنىڭ تۆۋەن تە-رىپىدىكى 20 cm دائىرىدە تولغان بىخى بولۇشى كېرەك (بۇ دائىرە شەكىلگە كەلتۈرۈش بەلۋېغى دېيىلىدۇ) . بۇ بىخلاردىن ئۆسۈپ چىققان شاخلاردىن بىرىنچى قەۋەتتىكى ئاساسىي شاخلار تاللىنىدۇ .

غولنى مۇقىملاشتۇرغاندا ، كېسىك ئاغزىغا يېقىن 1 ـ بىخنى شامال يۆنىلىشىگە قارشى تەرەپتە قالدۇرۇش كېرەك . بۇنداق قىلغاندا يېڭى نوتىنىڭ شامال تەسىرىدىن ئەگرى ئۆسۈشى ياكى سۇنۇپ كېتىشىدىن ساقلانغىلى بولىدۇ . بىخ سۈرۈش ، شاخ ھاسىل قىلىش ئىقتىدارى ئاجىز سورتلارنىڭ غولىنى بىر قېتىملا مۇقىملاشتۇرماستىن ، 1 ـ قېتىم بەلگىلەنگەن غول ئېگىزلىكىدىن 10 cm ئارتۇق قالدۇرۇپ مۇقىملاشتۇرۇپ ، بىخ سۈرۈپ يوپۇرماق چىقارغاندا ئارتۇق قالدۇرۇلغان 10 cm ئۇزۇنلۇقتىكى بۆلەكنى 2 ـ قېتىم كېسىۋەتسە ، بىخ سۈرۈش ۋە شاخ ھاسىل قىلىش ئىقتىدارىنى كۈچەيتكىلى بولىدۇ . غولنى مۇقىملاشتۇرۇپ بولغاندىن كېيىن شەكىلگە كەلتۈرۈش بەلۋېغى ئىچىدىكى يېڭى نوتىلار ئىختىيارىي ئۆستۈرۈلىدۇ . تۆۋەن تەرەپتىن كۆكلەپ چىقان يېڭى نوتىلارنىڭ كۈچلۈكلىرىنىڭ ئۈچىنى ئۈزۈپ ئۆسۈشىنى تىزگىنلەش ، باشقا نوتىلارغا تەگمەسلىك لازىم . بۇنداق قىلىش دەرەخنىڭ ئۆسۈشى ۋە بالدۇر مېۋىلىشىگە پايدىلىق .

(2) 1 ـ يىلى قىشلىق چاتاش : كۆچەت تىكىلگەن يىلى قىشتا ئۈچىدىكى كۈچلۈك ئۆسكەن بىر تال شاخ مەركىزىي غول قىلىنىپ 40 cm ئۇزۇنلۇقتا قالدۇرۇلىدۇ . شەكىلگە كەلتۈرۈش بەلۋېغى دائىر بىسىدىكى ئايرىلىش بۇلۇڭى چوڭراق ، يۆنىلىشى ئوخشاش بولمىغان يۇقىرى ـ تۆۋەندە مەلۇم ئارىلىق بولغان ئۈچ تال شاخ 1 ـ قەۋەتتىكى ئاساسىي شاخ قىلىنىپ ، ھەرقايسىسى 35 cm ئۇزۇنلۇقتا قالدۇرۇلىدۇ . كېسىك ئاغزىدىكى بىخ سىرتقا قارىغان بىختىن قالدۇرۇلىدۇ . ئەگەر ئۈچ تال ئاساسىي شاخنى بىرلا ۋاقىتتا قالدۇرۇشقا مۇمكىن بولمىسا ، 3 ـ ئاساسىي شاخ 2 ـ يىلى تاللاپ قالدۇرۇلىدۇ . غولى مۇقىملاشتۇرۇلغاندىن كېيىن كېسىك ئاغزىنىڭ تۆۋەنىدىكى 2 ـ بىختىن چىققان شاخ رىقابەتچى شاخ دېيىلىدۇ ، ئۇ مەركىزىي غولدىن ئاجىز بولسا شاخ لاڭلاشتۇرۇلىدۇ ياكى ئىككى ـ ئۈچ تال بىخ قالدۇرۇلۇپ بەكرەك قىسقارتىلىدۇ ؛ مەركىزىي غول بىلەن ئۆسۈشى ئوخشاش بولسا

رىقابەتچى شاخ بەكرەك چاتىلىدۇ . رىقابەتچى شاخنىڭ ئۆسۈش ھالىتى مەركىزىي غولدىن كۆچلۈك بولسا ، ئۇ ھالدا مەركىزىي غول كېسىپ تاشلىنىپ ، رىقابەتچى شاخ مەركىزىي غول قىلىنىدۇ . تاللانغان مەركىزىي غول ۋە 1 ـ قەۋەتتىكى ئۇچ تال ئاساسىي شاختىن باشقا شاخلارنى ئىمكانقەدەر قوشۇمچە تەربىيلىنىدىغان شاخ قىلىپ قالدۇرۇش ، بۇلاردىن 30 cm دىن قىسقا شاخلارغا تەگمەسلىك ، ئۇزۇنلۇقى 30 cm دىن ئۇزۇن شاخلارنى مۇۋاپىق قىسقارتىپ چاتاش ، تۈز قىلىپ بېسىش ياكى باشقا شاخلارنىڭ تۆۋەن تەرىپىگە ئىلىپ قويۇش ئارقىلىق تىزگىنلەش لازىم .

(3) 2 ـ يىلى قىشلىق چاتاش : مەركىزىي غولنىڭ ئۈچىدىكى تىك ، ساغلام ئۆسكەن شاخ مەركىزىي غولدىن ئۇزۇرىپ ئۆسكۈچى شاخ قىلىنىپ ، 40～50 cm ئۇزۇنلۇقتا قالدۇرۇلىدۇ . ئالدىنقى يىلى تاللاپ قالدۇرۇلغان 1 ـ قەۋەتتىكى ئۈچ تال ئاساسىي شاختىن ئۇزۇرىپ ئۆسكەن شاخلار 35 cm ئەتراپىدا قالدۇرۇلىدۇ ۋە كېسىك ئاغزىنىڭ تۆۋىنىدىكى 3 ـ بىخى چەت يانىنىڭ تۆۋەن تەرىپىدە قالدۇرۇلۇپ ، كېيىن دۇمبىسىنىڭ تۆۋەن تەرىپىدىن يانتۇ ئۆسكەن 1 ـ يان شاخ قىلىپ يېتىشتۇرۇلىدۇ . رىقابەتچى شاخلارنى بىر تەرەپ قىلىش ئۈسۈلى يۇقىرىدىكىگە ئوخشاش بولىدۇ . ھارام شاخلار ۋە ئاساسىي غولنىڭ تۆۋىنىدىن چىققان شاخلار چاتۇپتىلىدۇ ، بەك زىچ ئۆسكەن شاخلار شالاڭلاشتۇرۇلىدۇ . كۆچلۈك شاخلار بېسىش ، قۇم خالتا ، خىش ـ كېسەكلەرنى ئېسىپ قويۇش ياكى يۆگەپ قويۇش ئارقىلىق كونترول قىلىنىدۇ .

(4) 3 ـ يىلى قىشلىق چاتاش : مەركىزىي غولدىن ئۇزۇرىپ ئۆسكۈچى شاخ 50～60 cm قالدۇرۇلىدۇ . 100 cm ئەتراپىدىكى قەۋەت ئارىلىقىنى ساقلاپ قىلىش ئۈچۈن ، شۇ يىلى 2 ـ قەۋەت ئاساسىي شاخلىرى تاللاپ قالدۇرۇلمايدۇ . مەركىزىي غولدىن ئۆسۈپ چىققان شاخلار قوشۇمچە تەربىيلىنىدىغان شاخ قىلىپ قالدۇرۇلۇپ ، زىچ ئۆسكەنلىرى شالاڭلىتىلىدۇ . 1 ـ قەۋەتتىكى ئاساسىي شاخلاردىن ئۇزۇرىپ ئۆسكەن شاخلار 40～50 cm

شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېت كۇتۇپخانىسىنىڭ مەخسۇس
新疆大学图书馆

ئۇزۇنلۇقتا قالدۇرۇلىدۇ . كېسىك ئاغزىنىڭ تۆۋىنىدىكى 3 ـ بىخ 3 ـ يان شاخ تەرەپكە قالدۇرۇلىدۇ ھەمدە ئالدىنقى يىلقى كېسىك ئاغزىنىڭ تۆۋىنىدىكى 3 ـ بىختىن ئۆسۈپ چىققان شاخ 1 ـ يان شاخ قىلىنىپ ، 30～40 cm ئۇزۇنلۇقتا قالدۇرۇلىدۇ . رىقابەتچى شاخلارنى بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى يۇقىرىدىكىگە ئوخشاش بولىدۇ . 1 ـ يان شاختىن باشقا ئاساسىي شاخلاردا ئۆسكەن شاخلارمۇ ئىمكانقەدەر قالدۇرۇلىدۇ . بەك زىچ ئۆسكەن شاخلار مۇۋاپىق شاخلاتقىلىنىدۇ ، كۆچلۈك ئۆسكەن شاخلار بەكرەك چاتىلىدۇ ، باشقا شاخلار قويۇپ بېرىلىپ گۈل بىخىنىڭ ھاسىل بولۇشى ئىلگىرى سۈرۈلىدۇ .

(5) 4 ـ يىلى قىشلىق چاتاش : مەركىزىي غولنىڭ ئۈچىدىكى ساغلام ، تىك ئۆسكەن شاخ يانغا ئۇزىرىپ ئۆسكۈچى شاخ قىلىنىپ 50 cm چە ئۇزۇنلۇقتا قالدۇرۇلىدۇ ھەمدە 1 ـ قەۋەتتىكى ئاساسىي شاخنىڭ يۇقىرىسىدىكى بوشلۇقتىن 2 ـ قەۋەتتىكى ئىككى تال ئاساسىي شاخ تاللاپ چىقىلىپ 40～50 cm ئۇزۇنلۇقتا قالدۇرۇلىدۇ . 1 ـ قەۋەتتىكى 3 ـ ئاساسىي شاخ بىلەن 2 ـ قەۋەتتىكى 1 ـ ئاساسىي شاخنىڭ ئارىلىقى 80 cm ئەتراپىدا بولسا بولىدۇ . 1 ـ قەۋەتتىكى ئاساسىي شاخلاردىن 2 ـ يان شاخ تاللاپ چىقىلىدۇ . رىقابەتچى شاخ ، تىك ، كۆچلۈك ئۆسكەن شاخلارنى بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلى يۇقىرىدىكىگە ئوخشاش بولىدۇ .

(6) 5 ـ ، 6 ـ يىللىرى قىشلىق چاتاش : مەركىزىي غولدىن ئۇزىرىپ ئۆسكۈچى شاخ ھەر يىلى 50 cm چە ئۇزۇنلۇقتا قالدۇرۇلىدۇ . ئاساسىي شاختىكى ئۇزىرىپ ئۆسكۈچى شاخ 40～50 cm ئۇزۇنلۇقتا قالدۇرۇلىدۇ . 5 ـ يىلى 1 ـ قەۋەتتىكى ئۇچ تال ئاساسىي شاخنىڭ 3 ـ يان شېخى ، 2 ـ قەۋەتتىكى ئىككى تال ئاساسىي شاخنىڭ 1 ـ يان شېخى تاللاپ چىقىلىدۇ . 6 ـ يىلى 3 ـ قەۋەتنىڭ بىر تال ئاساسىي شېخى تاللاپ چىقىلىدۇ .

2) يازلىق چاتاش

ئۆسۈش بىلەن مېۋىلەش ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەتلەرنى يازلىق

چاتاش ئارقىلىق ھەل قىلىپ ، يوپۇرماق بىلەن مېۋىنىڭ نىسبىتى تەڭشىگىلى ، دەرەخ ھالىتىنى تەڭشەپ ، تىك ئۆسكەن شاخلارنى كونترول قىلىپ مېۋە شېخى گۈرۈپپىلىرىنى يېتىشتۇرگىلى ، بورۇقلۇق ۋە ھاۋا ئۆتۈشۈش شارائىتىنى ياخشىلىغىلى ، ياش دەرەخلەرنى بالدۇرراق مېۋىلەتكىلى ، بولۇق مېۋە بەرگەن دەرەخلەرنىڭ مېۋە سۈپىتىنى ياخشىلىغىلى ، ھوسۇللۇق - ھوسۇلسىز يىل پەرقىنى كىچىكلەتكىلى بولىدۇ . شۇڭلاشقا ، ئالمىنى يازلىق چاتىمۇ قىشلىق چاتاشقا ئوخشاشلا ئىنتايىن مۇھىم .

(1) چېچەكلەشتىن ئىلگىرىكى چاتاش : يەنى چېچەك غۇنچىسى ئېنىق بولغاندىن تارتىپ چېچەكلىگۈچە بولغان مەزگىلدە چاتىلىدۇ . قىشلىق چاتاش جەريانىدا چېچەك بىخلىرى ئېنىق مۇقىملاشتۇرۇلماي كۆپ قالدۇرۇلغان بولسا ، بۇ مەزگىلدە چېچەك بىخلىرى زىچ بولۇپ كەتكەن قىسقا مېۋە شاخلىرى 3 ~ 5 تال چېچەك بىخى قالدۇرۇلۇپ كېسىۋېتىلىدۇ .

(2) بىخنى سىيرىش : پايدىلىنىش قىممىتى بولمىغان يوپۇرماق بىخلىرى ئەتىيازدا سىيرىپ تاشلىنىدۇ . مەسىلەن ، غولنى مۇقىملاشتۇرغاندىن كېيىن شەكىلگە كەلتۈرۈش بەلۋېغىنىڭ ئاستى تەرىپىدىن چىققان بىخلار ، ئاساسىي شاخلاردىكى ئارتۇق بىخلار سۈرۈپ چىققان ھامان سىيرىپ تاشلىنىدۇ .

(3) نوتىنى بۇراش : 5 - ئاينىڭ ئاخىرى ۋە 6 - ئاينىڭ باشلىرى يېڭى نوتىلارنىڭ ئاساسىي قىسمىنى تۈتۈپ 180° تۆۋەنگە قارىتىلغاندا ، نوتىلارنىڭ ئۆسۈش ھالىتىنى ئاجىزلاشتۇرۇپ چېچەك بىخىنى شەكىللەندۈرگىلى بولىدۇ .

(4) ئۈچىنى ئۈزۈش : ياش كۆچەتلەردە يېڭى نوتىلار ئۆسۈپ 40~50cm بولغاندا ئۈچىنى چىمدىپ ئۈزۈۋەتسە ، قوشۇمچە شاخلارنىڭ ئۆسۈشىنى تېزلىتىپ ، دەرەخنى بالدۇر شەكىلگە كەلتۈرگىلى ، ئۆسۈش ھالىتىنى پەسەيتكىلى بولىدۇ . كۈزدە يېڭى نوتىلار ئۆسۈشتىن توختاشتىن ئىلگىرى (9 - ئاينىڭ ئوتتۇرىلىرىدا) ئۈچىنى ئۈزۈۋەتكەندە ، يېڭى نوتىلار سوغۇقتا ئۆسۈپ تولۇق ياغاچلىشالمىغاچقا ،

لىشىدۇ ، قىشتا ئۇشۇپ كەتمەيدۇ . تىك ئۆسكەن شاخلارنىڭ ئۇچىنى بىرنەچچە قېتىم ئۇزۇۋەتكەندە چېچەك بىخى ئاسان شەكىللىنىدۇ .

(5) قىسقارتىپ چاتاش : تىك ئۆسكەن يېڭى نوتىلارنى 5 - ئاينىڭ ئاخىرىدىن 6 - ئاينىڭ باشلىرىغىچە ئارىلىقتا قىسقارتىپ چاتاش ئارقىلىق مېۋە شېخى گۈرۈپپىلىرىنى يېتىشتۇرگىلى بولىدۇ . تۆۋى تاقىر بولۇپ قالغان كۆپ يىللىق شاخلارنى قىسقارتىپ چاتىغاندا ئوتتۇراھال ۋە قىسقا شاخلار كۆپلەپ ئۆسۈپ چىقىدۇ . بۇ شاخلارنىڭ بەزىلىرى چېچەك بىخى ھاسىل قىلىپ ، كېيىنكى يىلى مېۋىلەيدۇ .

3) تايانچ شاخلارنىڭ بۇلۇڭىنى چوڭايتىش

ياش كۆچەتلەرنىڭ ئۆسۈشى كۈچلۈك بولۇپ ، ئاساسىي ۋە يان شاخلارنىڭ ئايرىلىش بۇلۇڭى كىچىك بولىدۇ . 5 - ، 6 - ئايلاردا شاخلارنى تارتىش ، ئېسىپ قويۇش ، تۆۋەنگە ئىتتىرىش قاتارلىق ئۇسۇللار ئارقىلىق تايانچ شاخلارنىڭ بۇلۇڭى چوڭايتىلىدۇ . باشقا تىك ئۆسكەن كۈچلۈك شاخلارنىڭ بۇلۇڭى يۇقىرىقى ئۇسۇلدا چوڭايتىلىدۇ . بۇنداق قىلىش چېچەك بىخلىرىنىڭ شەكىللىنىشىگە پايدىلىق .

4) قوۋزىقىنى ھالقىسىمان سويۇش

قوۋزىقىنى ھالقىسىمان سويغاندا باراقسان ئۆسكەن شاخلارنىڭ ئۆسۈشىنى كونترول قىلىپ ، ئوزۇقلۇقنىڭ ئىسراپ بولۇشىدىن ساقلانغىلى ، چېچەك بىخلىرىنىڭ شەكىللىنىشىنى ئىلگىرى سۈرۈپ ، مېۋە مەھسۇلاتىنى ئاشۇرغىلى بولىدۇ . ئالمىنىڭ چېچەكلىرى تۆكۈلگەن مەزگىلدە ، يەنى 5 - ئاينىڭ ئاخىرىدىن 6 - ئاينىڭ باشلىرىغىچە بولغان ئارىلىقتا ئالمىنىڭ قوۋزىقى ھالقىسىمان سويۇلىدۇ ، بەك كېچىكىپ كەتسە ئونۇمى ياخشى بولمايدۇ . قوۋزاقنىڭ ھالقىسىمان سويۇلۇش كەڭلىكى شاخ دىئامېتىرىنىڭ ئوندىن بىرىگە تەڭ ياكى ئونىڭدىن كىچىكرەك بولىدۇ .

ئۇچىنچى ، نەشپۈتلۈك باغلارنى لايىھەلەش ۋە نەشپۈتلۈك باغ بەرپا قىلىش

1 . نەشپۈت دەرىخىنىڭ مۇھىت ـ شارائىتقا بولغان تەلىپى

1) تۇپراققا بولغان تەلىپى

نەشپۈت دەرىخىنىڭ يىلتىزلىرى تەرەققىي قىلغان بولىدۇ ، شۇڭا تۇپراقنىڭ چوڭقۇر قاتلاملىرىدىن سۇ ۋە ئوزۇقلۇقلارنى شۇمۇرۇۋېلىپ ئېھتىياجىنى قامدايدۇ ؛ قۇرغاقچىلىققا ، شورغا ، سۇنبەتسىزلىككە ، كېسەللىك ۋە ھاشارات زىيىنىغا چىداملىق كېلىدۇ . ئەمما ، سۇپەتلىك ، يۇقىرى مەھسۇلات بېرىش ئۈچۈن تۇپراق قاتلىمىنىڭ قېلىن ، يۇمشاق ، يەر ئاستى سۇيى ئورنىنىڭ 1.5m دىن تۆۋەن ، تۇپراق تۈز تەركىبىنىڭ 0.3% تىن ئاز ، ئورگانىك ماددا مىقدارىنىڭ مول بولۇشىنى تەلەپ قىلىدۇ .

2) سۇغا بولغان تەلىپى

نەشپۈت دەرىخى گەرچە قۇرغاقچىلىققا چىداملىق بولسىمۇ ، فىزىئولوگىيىلىك پائالىيىتىنى ئېلىپ بېرىشتا مۇئەييەن دەرىجىدە سۇنىڭ بولۇشىنى تەلەپ قىلىدۇ . مەسىلەن ، مېۋىسىدە 87.14% ، يوپۇرمىقىدا 70% ، شاخ ـ نوتىلىرىدا 50~70% ، يىلتىزىدا 50% ئەتراپىدا سۇ بولىدۇ . شۇڭلاشقا ، ھەربىر مو نەشپۈتلۈكنى يىلىغا 400~600 تونىا سۇ بىلەن سۇغىرىشقا توغرا كېلىدۇ . ئەمما ، باغلارغا سۇ يىغىلىپ قېلىشنىڭ ئالدىنى ئېلىش لازىم .

3) يورۇقلۇققا بولغان تەلىپى

نەشپۈت دەرىخى يورۇقلۇقنى خالايدىغان مېۋىلىك دەرەخ بو-

لۇپ ، قۇياشنىڭ يىللىق يورۇتۇش ۋاقتى 1600 ~ 1700 سائەت
بولسا ، ئۇنىڭ يورۇقلۇققا بولغان تەلىپىنى قاندۇرالايدۇ . شىنجاڭ
دا قۇياشنىڭ يىللىق يورۇتۇش ۋاقتى 2700 ~ 3400 سائەت
بولۇپ ، نەشىۋت دەرىخىنىڭ يورۇقلۇققا بولغان تەلىپىنى
تامامەن قاندۇرالايدۇ .

يورۇقلۇق يېتەرلىك بولسا ، نەشىۋت دەرىخىنىڭ يوپۇرماقلى
رى توق يېشىل ، ئوزۇقلۇق ماددىلارنىڭ توپلىنىشى كۆپ ، چېچەك
بخلىرىنىڭ ھاسىل بولۇشى كۆپ ، مېۋىسى رەڭدار ، سۇپىتى
ياخشى بولىدۇ ؛ ئەگەر يورۇقلۇق يېتىشمىسە ، يوپۇرماقلار سارغى
يىپ ، نېپىزلىشىپ ، شاخ ـ نوتىلىرى ئىنچىكە ، بوغۇم ئارىلىقلى
رى ئۇزۇن بولۇپ قالىدۇ ، گۈل بخلىرى تولۇق يېتىلەلمەيدۇ
چېچەك ـ غورىلىرىنىڭ تۆكۈلۈشى كۆپ بولىدۇ . دەرەخ باراقسە
نىغا چۈشكەن يورۇقلۇقنىڭ كۈچى سىرتتىن ئىچىگە ، ئۇستىدىن
ئاستىغا قارىتا ئاجىزلاپ بارىدۇ . شۇڭا ، نەشىۋت دەرىخىنى مۇۋا
پىق زىچلىقتا تىككەندىن باشقا يەنە چاتاش ئارقىلىق شاخلارنىڭ
زىچلىق دەرىجىسىنى تەڭشەپ ، يورۇقلۇقنىڭ ھەرقايسى قىسىملى
رىغا تولۇق چۈشۈشىنى قولغا كەلتۈرۈش لازىم .

4) تېمپېراتۇرىغا بولغان تەلىپى

نەشىۋت دەرىخى ئەتىيازدا ھاۋا تېمپېراتۇرىسى 10 C تىن
ئاشقاندا چېچەكلەيدۇ ، 14 C بولغاندا چېچەكلىشى تېزلىشىدۇ
15 C لۇق شارائىتتا 3 ~ 5 كۈندە پۈتۈنلەي چېچەكلەپ بولىدۇ
نەشىۋت دەرىخى ئالدى بىلەن چېچەكلەپ ئاندىن يوپۇرماق چىقار
غاچقا ، چېچەك مەزگىلىدىكى جۇدۇنلاردا ئاسانلا ئۇششۇپ قالىدۇ
ھاۋا تېمپېراتۇرىسى 16 C بولسا ، 44 سائەت ئىچىدە چاڭلىشىش
ۋە ئوزۇقلىنىشنى تاماملايدۇ . تېمپېراتۇرا بەك يۇقىرى ياكى بە
تۆۋەن بولسا چاڭلىشىش ۋە ئوزۇقلىنىشقا پايدىسىز بولىدۇ . چې
چەك بخلىرىنىڭ بۆلۈنۈشى ۋە مېۋىلىرىنىڭ يېتىلىشى ئۈچۈن
ھاۋا تېمپېراتۇرىسىنىڭ 20 C تىن يۇقىرى بولۇشىنى تەلەپ قىل
دۇ ، تۈپراق تېمپېراتۇرىسى 2 C تىن يۇقىرى بولسا يىلتىز سىس
تېمىسى ئۆسۈشكە باشلايدۇ ، 6~7 C بولسا يېڭى يىلتىز شەكىللە
نىشكە باشلايدۇ ، يەنى يىلتىز سىستېمىسىنىڭ ئۆسۈشىدە تۈپرا

مپېراتۇرىسىنىڭ 20～22 C بولۇشىنى تەلەپ قىلىدۇ ، 18 C
ن تۆۋەن ياكى 25 C تىن يۇقىرى بولسا چاچما يىلتىزلارنىڭ
زۇقلۇقلارنى سۈمۈرۈشى چەكلىمىگە ئۇچرايدۇ .

2 . نەشپۈتلۈك باغ بەرپا قىلىش

1) باغ يېرىنى تاللاش

تەبىئىي ئۆسۈش شارائىتىدا ، نەشپۈت دەرىخىنىڭ ئېگىزلىكى
10 دىن ئېشىپ كېتىدۇ ، دەرەخ باراقسىنىڭ كەڭ-
لىكى 7～8 m غا يېتىدۇ . نەشپۈت دەرىخىنىڭ ئۆمرى ئۇزۇن ،
ئىتىز سىستېمىسىنىڭ تارقىلىشى كەڭ ۋە چوڭقۇر بولىدۇ . شۇڭ-
لاشقا ، باغ يېرىنىڭ ياخشى - يامان بولۇشى نەشپۈت دەرىخىنىڭ
ئۆسۈشىگە ، مېۋىلىشىگە ۋە مېۋە سۈپىتىگە بىۋاسىتە ، ئۇزۇن مۇد-
دەت تەسىر كۆرسىتىدۇ . نەشپۈت دەرىخىنىڭ تۈپراق شارائىتىغا
بولغان تەلىپى ئانچە كۆچلۈك بولمىسىمۇ ، ئەمما نەشپۈت ئىشلەپ-
چىقىرىشنى راۋاجلاندۇرۇش ، ئىقتىسادىي ئۈنۈمنى ئاشۇرۇش نۇقۇ-
لىسىدىن ئالغاندا ، ئەڭ ياخشىسى تۈپراق قاتلىمى 1 m دىن قې-
لىن ، ئورگانىك ماددا مىقدارى 1% تىن كۆپ ، ئومۇمىي تۇز
مىقدارى 0.3% تىن ئاز ، pH قىممىتى 8.5 دىن تۆۋەن ، يەر
ئاستى سۇ ئورنى 1.5 m دىن تۆۋەن ، يەر شەكلى تۇز ،
ئىشقىلاش - ترانسپورتقا ، سۇغىرىش ۋە سۇ چىقىرىۋېتىشكە قولاي-
لىق . ئەت تۈپراقلىق ياكى قۇمساق ئەت تۈپراقلىق يەرلەرنى تاللاپ
باغ بەرپا قىلىش كېرەك .

2) باغنى لايىھىلەش

نەشپۈتلۈك باغ بەرپا قىلىشتا كەنت ، مەھەللىلەرنى بىرلىك
قىلىپ ، چوڭ كۆلەمدە مەركەزلەشتۈرۈپ بىر تۈتاش پىلانلاش ،
تۈپچىلەرنى ئوخشاش زىچلىقتا بىر تۈتاش تىكىش لازىم . بۇنداق
قىلغاندا پەرۋىش قىلىش ، سېتىپ چىقىرىش ، ماشىنىلاشتۇرۇشقا
قولايلىق بولىدۇ .

(1) باغنى كىچىك رايونلارغا ئايرىش : كىچىك رايوننىڭ
چېگراسى ۋە شەكلى باغنىڭ يەر تۈزۈلۈشى ، تۈپرىقى ، باغنىڭ ئۆل-

چمى ۋە ماشىنىلاشتۇرۇش دەرىجىسىگە قاراپ بەلگىلىنىدۇ . ھەر-
بىر پارچە باغنىڭ كۆلىمىنى ئادەتتە 50 ~ 60 مو ئەتراپىدا
قىلىپ ، يۇنىلىشىنى جەنۇبتىن شىمالغا ، تىك تۆتبۇلۇڭ شەكلىدە
ئورۇنلاشتۇرۇش ، ئۇنىڭ ئۇزۇن تەرىپىنى ئاساسىي شامال يۆنىلە-
شىگە تىك قىلىپ جايلاشتۇرۇش لازىم .

(2) باغ يوللىرىنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇلۇشى : باغ يوللىرىنىڭ
ئۆلچىمى باغ كۆلىمى ، توشۇش ، يۆتكەش مىقدارى ، قاتناش ۋاسى-
تىلىرى قاتارلىق شارائىتلارغا ئاساسەن بەلگىلىنىدۇ . كۆلىمى
چوڭ باغلارنىڭ يوللىرى چوڭ يول ، تارماق يول ۋە كىچىك يول
دەپ ئايرىلىدۇ . چوڭ يول مۇھىم قاتناش يولى بولۇپ ، باغنىڭ
ئوتتۇرىسىدىن كېسىپ ئۆتۈپ ، سىرتتا تاشيولغا ، ئىچىدە تارماق
يوللارغا تۇتىشىدۇ . تارماق يول باغنى بىرنەچچە كىچىك پارچىغا
ئايرىپ تۇرىدۇ ، ئۇ چوڭ يول ۋە كىچىك يوللار بىلەن تۇتىشىدۇ .
ئادەتتە چوڭ يول 6~7 m ، تارماق يول 4~5 m ، كىچىك يول
2 m كەڭلىكتە قىلىپ لايىھىلەنسە بولىدۇ .

3) چاڭلاشتۇرغۇچى سورتلارنى سەپلەپ تىكىش

نەشپۈت دەرىخى سىرتىدىن چاڭلىشىدىغان دەرەخ بولغاچقا ، باغ
بەرپا قىلىشتا چوقۇم چاڭلاشتۇرغۇچى سورتلارنى سەپلەپ تى-
كىش لازىم . يەنى كورلا نەشپۈتى ئۈچۈن «داڭسەن ئامۇتى»
«سوقمچاق ئامۇت» قاتارلىق سورت كۆچەتلىرىنى چاڭلاشتۇرغۇچى
سەپلىمە سورت قىلىپ تىكسە بولىدۇ . «شىنجاڭ نەشپۈتى - 3»
كە «شىنجاڭ نەشپۈتى - 4» نى چاڭلاشتۇرغۇچى سەپلىمە سورت
قىلسا ؛ «چىلگە قۇم ئامۇت» قا «سوقمچاق نەشپۈت» ، «ئالما
سىمان نەشپۈت»لەرنى چاڭلاشتۇرغۇچى سەپلىمە سورت قىلسا
بولىدۇ .

3 . نەشپۈت كۆچىتى يېتىشتۇرۇش

1) ئۇلاق تېگى كۆچىتىنى يېتىشتۇرۇش

(1) ئۇرۇق تەييارلاش : ئاپتونوم رايونىمىزدا كۆچەت يېتىش

تورۇشكە ئىشلىتىلىۋاتقان ياۋا ئامۇت ئۇرۇقىنىڭ 90% ى ئىچكىرى ئۆلكىلەردىن كەلتۈرۈلۈۋاتىدۇ . شۇڭا ، ئۇرۇق سېتىۋالغاندا ئۇرۇقنىڭ تولۇق پىشقان ، تويۇنغان ، پارقىراق ، بىخلىنىش نىسبىتىنىڭ 80% تىن يۇقىرى بولۇشىغا ۋە پاكىزلىقىغا ئالاھىدە ئەھمىيەت بېرىش لازىم . نۆۋەتتە ، كۆلەملەشكەن نەشىۋىتلۇك باغ بەرپا قىلىپ نەشىۋىتنىڭ تاۋارلىق قىممىتىنى ئاشۇرۇشتا ، ئۇلاق تۈۋى كۆچەتلىرىنى يېتىشتۇرۇش ناھايىتى مۇھىم . يېقىنقى يىللار-دىن بۇيان ، ئاپتونوم رايونىمىز تەۋەسىدە ياۋا ئامۇت ئۇرۇقىدىن ئۇلاق تۈۋى كۆچىتى يېتىشتۇرۇش خىزمىتى ئىشلىنىۋاتقان بولسىمۇ ئونۇمى كۆڭۈلدىكىدەك بولمايۋاتىدۇ . شۇڭا ، ئۇرۇق تەييارلى-قى ۋە باشقا تېخنىكىلىق ئۆتكەللەرنى پۇختا ئىگىلەش زۆرۈر .

ئۇرۇق تەييارلاشتا ساغلام ، ھاشارات زىيىنىغا ئۇچرىمىغان ياۋا ئامۇت دەرىخىنىڭ تولۇق پىشقان مېۋىسىنى 9 ـ ئاينىڭ ئاخىرىدا يىغىۋېلىپ ، ئىككى ـ ئۈچ كۈن بىر يەرگە دۆۋىلەپ ، ئۈستى يۇمشىغاندا مېۋىنى مۇجۇپ ، سۇدا يۇيۇپ ، لەيلىگەن ئۇرۇق-لىرىنى تاشلىۋېتىپ ، قالغانلىرىنى غەلۋىرىدىن ئۆتكۈزۈپ ، ساپ ئۇرۇقنى ئايرىۋېلىپ شامالللىق ئورۇندا قۇرۇتىمىز . تولۇق قۇرۇ-غان ئۇرۇق رەخت خالتا ياكى چىگە خالتىلارغا قاچىلاپ ساقلىنىدۇ ھەم قەرەللىك تەكشۈرۈپ تۇرۇلىدۇ .

(2) ئۇرۇقنى بىخلاندۇرۇش : ئۇرۇقنى بىخلاندۇرۇش ئۈسۈلى بەرگە كۆمۈپ بىخلاندۇرۇش ۋە ئۆيدە بىخلاندۇرۇش دەپ ئىككى خىل بولىدۇ .

بەرگە كۆمۈپ بىخلاندۇرۇشتا ، ئۇرۇق تېرىلىشتىن 60 كۈن ئىلگىرى مۇنبەت ، يەر تۈزۈلۈشى ئېگىزرەك تەسكەي يەرنى تاللاپ ، 60 cm چوڭقۇرلۇقتا ئۆرەك كولاپ ، ئاستىغا 10 cm نەم قۇم سېلىپ ، نەم قۇم ئارىلاشتۇرۇلغان ئۇرۇق تۆكۈلىدۇ (ئۇرۇق بىلەن قۇم نىسبىتى 3 :1 قىلىنىدۇ ، قۇمنىڭ نەملىكى قولدا مۇجۇپ قويۇۋەتسە چېچىلىپ كەتمىگۈدەك بولسا بولىدۇ) . نەم قۇم ئارىلاشتۇرۇلغان ئۇرۇق ئۆرەككە يەر يۈزىدىن 30～40 cm ئېگىزچە سېلىنىپ ، قالغان قىسمى نەم قۇم بىلەن يەردىن ئېگىز-

رەك كۆمۇلىدۇ . ئۇرۇق ئارىسىدا ھاۋا ئالمىشىپ تۇرۇشقا كاپا-
لەتلىك قىلىش ئۈچۈن ، بىخلاندۇرۇلىدىغان ئۇرۇق مىقدارى-
نىڭ ئاز - كۆپلۈكىگە ئاساسەن ، ھەربىر مېتىر ئارىلىققا بىر
تالدىن قوناق شېخىنى كۆمۇلگەن قۇمدىن چىقىپ تۇرغۇدەك قىلىپ
ئورەكنىڭ تەكتىگە يەتكۈزۈپ سانجىپ قويۇش ، يامغۇر ، قار سۇلا-
رىنىڭ ئورەككە كىرىپ كېتىشىدىن ساقلىنىش لازىم . ئەگەر
ئۇرۇق بىخلىنىپ بولغان ، ئەمما يەر تەييار بولمىغان بولسا ، ئۇ-
رۇق كۆمۇلگەن جايغا سايە چۈشۈرۈپ ، مۇز پارچىلىرىنى تاشلاپ
قويسا ، تېرىش ۋاقتىنى بىرقانچە كۈن كېچىكتۈرگىلى بولىدۇ .

ئۇرۇقنى ئۆيدە ياكى پارنىكتا بىخلاندۇرۇشتا ، ئۇرۇق تېرە-
لىشتىن 30 كۈن بۇرۇن 40 C لۇق سۇغا 48 سائەت چىلاپ ، ھەر
تۆت سائەتتە بىر قېتىم ئارىلاشتۇرۇپ تۇرۇلىدۇ ، ئاندىن ئۇرۇق
سۈزۈۋېلىنىپ ، 0～5 C لۇق ئورۇندا بىر كېچە - كۈندۈز ساقلا-
غاندىن كېيىن ، بىر ئۆلۈش ئۇرۇققا ئۈچ ئۆلۈش نەم قۇم ئارىلاش-
تۇرۇلۇپ ، ئۆي ئىچى ياكى پارنىكتا ياغاچ ساندۇققا ، داسقا ياكى
چىگە تاغارغا قاچىلىنىپ بىخلاندۇرۇلىدۇ . ئۆي ئىچى ياكى پارنىك
نىڭ تېمپېراتۇرىسى 20～22 C بولسا ، ئۇرۇق 20 ～ 25 كۈن
بىخلىنىدۇ . ئومۇمىي ئۇرۇق مىقدارىنىڭ ئۈچتىن ئىككى قىسمى
ئاقارغاندا ئۇرۇق تېرىلىدۇ .

(3) يەر تەييارلاش : يەر تۇزۇلۇشى تەكشى ، تۇپرىقى مۇ-
ىەت ، قۇمسىاق ياكى يېنىكرەك قۇمسىاق ، سۇغىرىش ۋە سۈيىنى
چىقىرىۋېتىشكە قولايلىق ، كۈن نۇرى تولۇق چۈشىدىغان ، يە
ئاستى سۇ ئورنى تۆۋەن يەرلەر كۆچەتلىك ئۈچۈن تاللىنىپ ، ھەر
يەرگە 2500～3000 kg مەھەللىۋى ئوغۇت بېرىلىدۇ ، ئاندىن چوڭ
قۇر ھەيدىلىپ ، توك يانتۇزۇلىدۇ . ئۇرۇقنى ئوچۇقچىلىققا تېرىش
توغرا كەلسە ، يەر ئەتىيازدا يەنە بىر قېتىم سۇغىرىلىپ چوڭقۇ
ھەيدەلگەندىن كېيىن 333 m^2ى بىر كاندۇك قىلىنىپ ، كاندۇ
ئىچى تەكشى تۇزلىنىپ ئۇرۇق تېرىلىدۇ . ئەگەر سۇلياۋ يوپۇ
يېپىپ تېرىشقا توغرا كەلسە ، يەرنى كۇزدىكى ئوسسىي بىلەن
كاندۇكلاپ ، مۇۋاپىق نەملىكتە دەرھال تېرىش كېرەك . ئۇنگە

كۆچەتلەرنى يەريولۇسى ، موزايۇبشى ، مايقوڭغۇزى ، سەمقۇرت قاتارلىق هاشاراتلارنىڭ زىيىنىدىن ساقلاش ئۈچۈن ، ئەتىيازدا يەرنى ئاغدۇرۇشتىن بۇرۇن 25% لىك دىپتېرېكس (دىبەيچۇڭ 敌百虫) پاراشوكىنى چېچىپ ، يەر ئاستى زىياندىش هاشاراتلىرىنى يوقتىش ، كۈزدە يەرنى چوڭقۇر ئاغدۇرۇپ ، زىياندىش هاشاراتلارنىڭ ياشاش مۇهىتىنى بۇزۇپ ، سوغۇقتا توڭلىتىپ ئۆلتۈرۈش لازىم .

(4) تېرىش : ئۇرۇقنى ئوچۇقچىلىققا تېرىشتا 3 ـ ئاينىڭ ئاخىرىدىن 4 ـ ئاينىڭ ئاخىرىغىچە تېرىسا بولىدۇ . تاق قۇرلۇق تېرىشتا قۇر ئارىلىقى 50 cm ، تۈپ ئارىلىقى 5 cm قىلىنسا ، قوش قۇرلۇق تېرىشتا تار قۇر ئارىلىقى 20 cm ، كەڭ قۇر ئارىلىقى 45 cm ، تۈپ ئارىلىقى 5 cm ، تېرىلىش چوڭقۇرلۇقى 2.5 cm قىلىنسا بولىدۇ . قوش قۇرلۇق تېرىغاندا كۆچەتلەر شاخلاپ كەتمىگەچكە سۇپىتىگە كاپالەتلىك قىلغىلى بولىدۇ . ئادەتتە ئۇرۇق 15 كۈندە ئۇنىدۇ .

يەرگە سۇلياۋ يوپۇق يېپىپ تېرىشتا ، ئۇرۇق 3 ـ ئاينىڭ ئاخىرىدىن بۇرۇن تېرىلىپ بولىدۇ ، ئۇنىڭدىن كېيىن قالسا كۆچەتلەر يوپۇقتىن چىققۇچە ياكى چىققاندىن كېيىن كۈن نۇرىدا كۆيۈپ كېتىدۇ . يەر تەكشىلىنىپ بولغاندىن كېيىن تار قۇر ئارىلىقى 15 cm ، كەڭ قۇر ئارىلىقى 60 cm ، قىلىنىپ ، 2.5 cm چوڭقۇرلۇقتا تېرىلغاندىن كېيىن ئۇرۇق ئۈستى كۆمۈلۈپ ، ئۈستىگە سۇلياۋ يوپۇق يېپىلىپ ، يوپۇقنىڭ ئىككى يېنى باستۇرۇلىدۇ . بۇنىڭدا ئۇرۇق 7 ~ 10 كۈندە ئۇنۇپ چىقىدۇ . ئۇرۇق سىلىنغان ئورۇن بىلەن سۇلياۋ يوپۇق ئارىلىقىدا 4 cm بوشلۇق بولىدۇ ؛ كۆچەت ئىككى يوپۇرماقلىق بولۇپ سۇلياۋ يوپۇقىغا تاقالغاندا ، چۈشتىن كېيىن هاۋا سالقىنلىغاندا هەر 1 m ئارىلىقتا 5 cm چوڭلۇقتا تۆشۈك ئېچىلىپ ، كۆچەت كۆندۇرۇلىدۇ . بىر هەپتىدىن كېيىن كەچقۇرۇنلۇقى سۇلياۋ يوپۇق ئېلىۋېتىلىپ ، كۆچەت تۈۋىگە توپا يۆلىنىدۇ . ئادەتتە هەرمو كۆچەتلىككە 2~1.5 ئۇرۇق تېرىلىدۇ .

(5) كۆچەت پەرۋىشى : كۆچەت ئۇنۇپ تۆت يوپۇرماقلىق بولغاندا 1 ـ قېتىم تېنىز سۇغىرىلىدۇ . تۇپراق نەملىكىگە ئاسا-
سەن ، 2 ـ قېتىم سۇغىرىشتىن ئىلگىرى ھەر 5 cm ئارىلىقتا بىر
تۇپتىن كۆچەت بەلگىلىنىدۇ . كۆچەت ئۇنەلمىگەن جايلارغا كۆچەت
توپىسى بىلەن كۆچۇرۇپ تولۇقلىنىدۇ . ئۇنىڭدىن كېيىن تۇپراق
نەملىكىگە قاراپ ھەر 15 كۈندە بىر قېتىم سۇغىرىلىپ ، توپىسى
يۇمشىتىلىپ ، ئوتى ئوتىلىدۇ . 3 ـ قېتىملىق سۇغىرىشقا بىرلەش-
تۈرۈلۈپ ، ھەرموسغا 10～15 kg ئورىيە ياكى كۈنجۈرە بېرىلە-
دۇ . 6 ـ ئايدا كۆچەت شاخلىغاندا ئاساسىي شاخ مۇقىملاشتۇرۇلە-
دۇ . 7 ـ ، 8 ـ ئايلاردا ھاۋا ئىسسىق بولغاچقا ، سۇغىرىشقا توغرا
كەلگەندە ئاخشىمى سۇغىرىش لازىم . 10 ـ ئايغا كەلگەندە ئوغۇتلاش
ۋە سۇغىرىش كونترول قىلىنىپ ، كۆچەتنىڭ قىشتىن بىخەتەر
ئۆتۈشىگە ئاساس يارىتىلىدۇ . يۇقىرىقىدەك تەدبىرلەر ئەستايىدىل
قوللىنىلسا ، بىر يىللىق كۆچەتنىڭ ئېگىزلىكى 0.8～1.1 m
يىلتىز بوغۇزى ئايلانمىسى 6～8 mm غا يېتىدۇ ، ھەر مو يەرد
135 مىڭدىن 150 مىڭ تۈپكىچە سۈپەتلىك كۆچەت يېتىشتۇرگىلى
بولىدۇ .

كۆچەت ئۇنۇپ 5 ～ 6 يوپۇرماقلىق بولغاندا تۈپ ئارىلىقلىرى
نى 10 cm دىن مۇقىملاشتۇرۇش لازىم . ئەگەر ئۇلىنىدىغان بول
سا ، كۆچەت ئېگىزلىكى 60 cm بولغاندا ئۇچىنى ئۈزۈپ غولىنىڭ
تومۇلىشىشىنى ئىلگىرى سۈرۈش ، ئۇلانمايدىغان بولسا ، ئىككىنچ
يىلمۇ كۆچەت پەرۋىشىنى كۈچەيتىش لازىم .

4 . نەشپۈت كۆچىتىنى تىكىش

(1) ئورەك كولاش : كۆچەتنى تىكىشتىن ئىلگىرى بەلگىلە
گەن قۇر ئارىلىقى بويىچە چۆنەك ئېچىلىدۇ ، ئاندىن تۈپ ، قۇ
ئارىلىقى بويىچە ، كەڭلىكىنى 70 cm ، چوڭقۇرلۇقىنى 0 cm
قىلىپ ئورەك كولىنىدۇ . ئورەك كولىغان چاغدا چىققان توپىنى
ئۈستۈنكى 30 cm قىسمىنى بىر تەرەپكە ، ئاستىنقى 0 cm

قىممىنى يەنە بىر تەرەپكە دۆۋلەش لازىم . ئورەكنى كۆزدە كولاپ ، كۆچەتنى ئەتىيازدا تىكسە ، ئورەك ئىچى تۆپرىقى يېتەرلىك يىمىرد- لىش مەزگىللىنى باشتىن ئۆتكۈزىدۇ ھەمدە ئورەككە قار - يامغۇر يىغلىپ نەملىكى ياخشى ساقلىنىدۇ .

(2) نەشپۈت كۆچەتلىرىنى تىكىش : ئادەتتە ئەتىياز پەسلى كۆچەتلەر ئۇدۇللۇق قومۇرۇلۇپ ، ئۇدۇللۇق تىكىلىدۇ . كۆچەتنى تىكىشتىن بۇرۇن ھەربىر ئورەككە 20 kg ئەتراپىدا تولۇق چىرىگەن ئورگانىك ئوغۇت توپا بىلەن ئارىلاشتۇرۇپ تۆكۈلىدۇ . تىكىشتە كۆچەتنى بىر كىشى تۈتۈپ بېرىشى ، يەنە بىر كىشى ئورەكنى تەندۇرۇشى لازىم . ئورەكنى تەندۇرۇشتا كولاپ ئېلىنغان ئۈستۈن- كى قەۋەت توپىسىنى ئاستىغا ، ئاستىنقى قەۋەت توپىسىنى ئۈستىگە تەندۇرۇش لازىم . بىر تەرەپتىن چىگدىاپ ، بىر تەرەپتىن تەندۇ- رۇپ ھەم كۆچەتنى يەڭگىل بىرقانچە قېتىم ئۈستىگە تارتىپ قو- يۇپ ، يىلتىزلىرىنى توپا بىلەن زىچ بىرلەشتۇرۇش لازىم . كۆچەت- نىڭ كۆمۈلۈش چوڭقۇرلۇقى كۆچەتخانىدىكى تۇرغان ئورنى بىلەن ئوخشاش بولۇشى ، ئەگەر ئۇلانغان كۆچەت بولسا ئۇلاق ئورنى كۆمۈلۈپ قالماسلىقى لازىم .

(3) تىكىلگەندىن كېيىنكى پەرۋىش : كۆچەتنى تىكىپ بو- لىغاندۇرۇپ سۇغىرىش ، بىرىنچى سۇيىدىن كېيىن كۆچەتلەرنى 80 cm ئېگىزلىكتە قىلىپ ئۆچىنى كېسىپ ، نەملىكنىڭ زىيادە كۆپ پارلىنىپ كېتىشىنىڭ ئالدىنى ئېلىش كېرەك . ئالدىنقى سۇغىرىلغان ھەر ئون كۈندە بىر قېتىم سۇغىرىپ ، كۆچەتلەرنىڭ ئەي- نىقىغا كاپالەتلىك قىلىش لازىم . ھەر قېتىملىق سۇغىرىشتىن كېيىن ، مۇڭاپىق نەملىكتە توپىسىنى يۇمشىتىشقا بىرلەشتۇرۇپ ئوت - چۆپلەرنى يوقىتىپ ، كۆچەتلەرنىڭ نورمال ئۆسۈپ يېتىلە- شىنى ئىلگىرى سۈرۈش لازىم . 10 - ئاينىڭ ئاخىرى باغقا توك يەتكۈزۈش لازىم . قىش كىرگەندە كۆچەتلەرنى چىگە ، قومۇش قا- تارلىق نەرسىلەر بىلەن ئوراپ ، توشقان ، چاشقان ۋە چارۋىلارنىڭ ئاچلىقىنى ئېلىشىنىڭ ئالدىنى ئېلىش لازىم .

5 . شەكىلگە كەلتۈرۈپ چاتاش

1) ياش تۈپلەرنى شەكىلگە كەلتۈرۈپ چاتاش

ياش تۈپلەرنى شەكىلگە كەلتۈرۈشتە ، ئاساسىي غول شالاڭ قەۋەتلىك شەكىل ۋە ئىچى ئوچۇق شالاڭ قەۋەتلىك شەكىل كۆپ قوللىنىلىدۇ .

(1) ئاساسىي غول شالاڭ قەۋەتلىك چاتاش : بۇ خىل دەرەخ شەكلىنىڭ قۇرۇلمىسى ئالمىنىڭكى بىلەن ئاساسىي جەھەتتىن ئوخشىشىپ كېتىدۇ . ئوخشاشمايدىغان يېرى شۇكى ، ياش تۈپلەردە ئاساسىي شاخ كۆپرەك قالدۇرۇلىدۇ . يەنى 1 ـ قەۋەتتە 3 ~ 4 تال ، 2 ـ قەۋەتتە ئىككى تال ، 3 ـ قەۋەتتە ئىككى تال ، 4 ـ قەۋەتتە بىر تال ئاساسىي شاخ قالدۇرۇلىدۇ . شەكىلگە كەلتۈرۈش مەزگىلىدە 1 ـ قەۋەتتىكى ئاساسىي شاخلارنىڭ ئايرىلىش بۇلۇڭى 40° ئەتراپىدا بولسا بولىدۇ . بۇ خىل دەرەخ شەكىلىدە دەرەخنىڭ شەكىلگە كېلىشى تېز بولۇپ ، تېز ئۆسۈپ بالدۇر مېۋىلەيدۇ ۋە مەھسۇلاتى يۇقىرى بولىدۇ .

(2) ئىچى ئوچۇق شالاڭ قەۋەتلىك چاتاش : بۇ خىل دەرەخ شەكلىنىڭ ئاساسىي غولى قىسقىراق بولىدۇ ، مەركىزىي غولى بولمايدۇ ؛ ئاساسىي غولىنىڭ ئۈچىدىن ئۆسۈشى كۈچلۈك بولۇپ ئۈچ تال ئاساسىي شاخ بۆلۈنۈپ چىقىدۇ . ئۈچ تال ئاساسىي شاخ نىڭ ئاساسىي بۇلۇڭى 40°~35° يانتۇلۇق بويىچە ئۆسىدۇ . ئاساسىي شاخلار دەرەخ باراقسىنىنىڭ سىرتىغا قاراپ 5 ~ 7 تال يان شاخ چىقىرىپ ، 4 ~ 5 قەۋەت بولۇپ جايلىشىدۇ . ھەربىر ئاساسىي شاخنىڭ ئۈستىدىكى يان شاخنى تاللاپ قالدۇرۇش ئۈسۈلى مۇنداق : 1 ـ قەۋەتتىكى يان شاخنىڭ بىرى ئاساسىي غولدىن 60~80 cm يىراقلىقتا تاللاپ قالدۇرۇلىدۇ ، 2 ـ قەۋەتنىڭ يۇقىرىسىدا ئىككىسى قالدۇرۇلىدۇ ؛ 1 ـ قەۋەت بىلەن 2 قەۋەتنىڭ ئارىلىقى 70~80 cm بولىدۇ . يۇقىرىسىدىكى ھەربىر

ەۋەت يان شاخلىرىنىڭ ئارلىقى تەدرىجىي كىچىكلەپ بارىدۇ . يان شاخلارنىڭ ئاساسىي شاخلاردىن ئايرىلىش بۇلۇڭى 45~60 بولىدۇ . يان شاختا قوشۇمچە يان شاخلار ۋە شاخ گۈرۈپىسى بولىدۇ . بۇ خىل دەرەخ شەكىلدە شەكىلگە كەلتۈرۈش ئاسان ، دەرەخ باراقسىنى ئىخچام ، يوروقلۇقنىڭ چۈشۈشى ۋە ھاۋا ئۆتۈشۈشى ياخشى بولۇپ ، مول مەھسۇلات بېرىدۇ . بۇ شەكىل زىچ تۈزۈلگەن نەشپۈتلۇكلەردە قوللىنىلىدۇ .

نەشپۈتنى شەكىلگە كەلتۈرۈپ چاتاش ئۇسۇلى ئالمىنىڭكىگە ئاساسىي جەھەتتىن ئوخشايدۇ . ئوخشىمايدىغان يېرى شۇكى ، چاتاش دەرىجىسى يېنىك بولىدۇ ، شاخلىرى ئاز شالاڭلىتىلىپ ، كۆپەيگە قويۇۋېتىلىدۇ . بۇنىڭدا قوشۇمچە تەربىيىلىنىدىغان شاخلارنى كۆپەيتىپ پايدىلىنىپ ، شاخقا ئاساسەن شەكىلگە كەلتۈرۈش ئۈچۈك . ئاساسىي شاخلارنىڭ كېرىلىش بۇلۇڭى ئالمىنىڭكىگە قارىغاندا كىچىك بولغاچقا ، ئاسانلا دەرەخ باراقسىنىنىڭ ئۈستى كۆچەك ، ئاستى ئاجىز بولۇپ قالىدۇ . شۇڭا ، چاتاشتا دەرەخ ھالىتىنى تەڭپۇلاشتۇرۇشقا دىققەت قىلىش لازىم .

2) چوڭ تۈپلەرنى شەكىلگە كەلتۈرۈپ چاتاش

(1) 1 ـ قەۋەتتىكى ئاساسىي شاخنى تاللاپ قالدۇرۇش : ئالدىنقى مۇقىملاشتۇرغان يىلى كۈزدە ساغلام ئۆسكەن ئۈچ تال شاخ ئىچىدىن قەۋەتتىكى ئاساسىي شاخ قىلىنىپ ، 30 cm قالدۇرۇلۇپ قالىدۇ ، ئۇزۇنلۇقى 30 cm غا يەتمىگەنلىرى كېسىلمەيدۇ . ئۈچىنچى غولدىن ئۇزىرىپ ئۆسكۈچى شاخ 40~50 cm ئۇزۇنلۇقتا قالدۇرىدۇ .

(2) ئاساسىي ۋە يان شاخلارنى يېتىشتۇرۇش : ئاساسىي شاخنىڭ ئۇزىرىپ ئۆسكۈچى شاخلارنى قالدۇرۇش ئۇزۇنلۇقى ئالمىنىڭكىدىن ئۇزۇنراق ، يەنى 50~60 cm بولىدۇ . ئايرىلىش بۇلۇڭى يەڭ كىچىك ئاساسىي شاخ ۋە يان شاخلارنىڭ بۇلۇڭى 8 ـ ئايلاردا ئىتتىرىش ، تارتىش ئۇسۇللىرى ئارقىلىق ئوڭشىلىدۇ . يان شاخلار بوشلۇققا ئاساسەن ئىمكانقەدەر كۆپەيگە

قالدۇرۇلىدۇ . يان شاخلار ئاساسىدا ئاساسىي شاخلارنىڭ دۇمبىسـ
نىڭ تۆۋىنىدە قوشۇمچە تەرەققىياتلىنىدىغان چوڭ شاخ قالدۇرۇلۇپ
دەرەخ باراقسانىنىڭ كېڭىيىشى ۋە بالدۇر مېۋىلىشىگە ئاساس
سېلىنىدۇ .

3) مېۋىلەشكە باشلىغان ياش تۇپلەرنى چاتاش

مېۋىلەشكە باشلىغان ياش تۇپلەرنىڭ باراقسانى داۋاملىق كـ
كېيىپ ، قىسقا مېۋە شېخى ۋە ئوتتۇراھال مېۋە شاخلىرى كۆپ
يېپ ، مەھسۇلاتى يىلمۇيىل ئاشىدۇ . شۇڭا ، يېنىك چاتاشنى ئ
ساس قىلىپ دەرەخ باراقسانىنى داۋاملىق كېڭەيتىش ۋە كۆڭۈلد
كىدەك مېۋە شېخى گۈرۈپپىلىرىنى يېتىشتۇرۇش لازىم .

(1) تايانچ شاخلارنى يېتىشتۇرۇش : تايانچ شاخلاردىن ئۇز
رىپ ئۆسكۈچى شاخلار يۇقىرىقىدىن قىسقىراق قالدۇرۇلىدۇ . ئ
رىلىش بۇلۇڭى بەك كىچىك بولغان ئاساسىي ۋە يان شاخلارنـ
بۇلۇڭى يەنىلا ئىتتىرىش ، تارتىش قاتارلىق ئۇسۇللار ئارقىل
چوڭايتىلىدۇ . ئايرىلىش بۇلۇڭى بەك چوڭ ، ئاجىز ئۆسكەنلىر
نىڭ بۇلۇڭى شاخنى كۆتۈرۈش ئارقىلىق كىچىكلىتىلىپ ، چېچ
بخلىرىنى ئاز قالدۇرۇش ئارقىلىق ئۆسۈشى كۈچەيتىلىدۇ .

(2) مېۋە شېخى گۈرۈپپىلىرىنى يېتىشتۇرۇش : كېس
ئاغزىنىڭ تۆۋەنكى دۇمبىسىدىن چىققان كۈچلۈك شاخنى ئاۋۇ
كېسىپ كېيىن بېسىش ياكى چەمبەر شەكلىدە ئۆيۈپ ، چېچ
بخلىرى شەكىللەنگەندىن كېيىن قايتۇرۇش ئۇسۇلى ئارقىل
مېۋە شېخىغا ئۆزگەرتكىلى بولىدۇ . تايانچ شاخلارنىڭ ئىككى يې
دىكى ياكى دۇمبىسىنىڭ تۆۋىنىدىكى ئۇزۇن شاخنى ئالدى بىل
كېسىش ، كېيىن قويۇپ بېرىش ئۇسۇلى ئارقىلىق ئوتتۇراھال ش
گۈرۈپپىسىنى يېتىشتۇرگىلى بولىدۇ . بىرقانچە يىل ئۇدا قىسقا
سا تارماق شاخ پەيدا بولۇپ ، چوڭ شاخ گۈرۈپپىسى يېتىلىد
ئوتتۇراھال شاخلارنى 1 ـ يىلى چاتماي ، چېچەك بخلىرى شەك
لەنگەندىن كېيىن باسقاندا ، ئوتتۇراھال ۋە قىسقا شاخ گۈرۈپپ
يېتىلىدۇ . قىسقا شاخلار چاتماي قويۇۋېتىلسە ، ئۆزگىرىپ

چىك تېپتىكى شاخ گۈرۈپپىسىغا ئايلىنىدۇ .

4) بولۇق مېۋىلىگەن تۈپلەرنى چاتاش

(1) تايانچ شاخلارنى چاتاش : دەرەخ پۈتۈنلەي شەكىلگە كەلـ
تۈرۈلگەندىن كېيىن ، مەركىزي غولى ئەڭ ئۈستىدىكى ئاساسي
شاخ ياكى ئۈزۈن مېۋە شېخى گۈرۈپپىسىنىڭ ئۈستىدىن كېسىۋېـ
تىلىدۇ . دەرەخ باراقسىنىنىڭ سىرتقى قىسمىدىكى ئۈزۈن شاخلار
بىنىڭ قىسقارتىلىدۇ ، ئاجىزلىرى شالاڭلىتىلىدۇ ، ئاجىز تايانچ
شاخلار قايتۇرۇلىدۇ ، قەۋەت ئارىلىقلىرىدىكى قوشۇمچە تەربىيىلەنـ
گەن چوڭ شاخلار شالاڭلاشتۇرۇلىدۇ . شۇنداق قىلغاندا دەرەخ
باراقسىنىنىڭ ئۈستى كونترول قىلىنىپ ، يورۇقلۇق ، ھاۋا ياخشى
چۈشىدۇ . بۇ دەرەخ باراقسىنىنىڭ ئىچكى قىسمىدىكى شاخ گۈـ
زەللىرىنىڭ ساغلام يېتىلىپ مېۋە بېرىشىگە پايدىلىق .

(2) مېۋە شېخى گۈرۈپپىلىرىنى چاتاش : چوڭ دەرەخلەرنىڭ
ئۈرۈپ ئۆسكۈچى شاخلىرى قويۇۋېتىلىدۇ ، ئۈزۈن ، ئوتتۇرا مېـ
ۋە شاخلىرى يېنىك قىسقارتىلىدۇ ، قىسقا مېۋە شاخلىرى بەكرەك
قىسقارتىلىدۇ . كىچىك دەرەخلەرنىڭ ئۆسكۈچى شاخلىرى بەكرەك
قىسقارتىلىدۇ . قىسقا مېۋە شاخلىرى يېنىك قىسقارتىلىپ ، ئۈـ
زۈن ، ئوتتۇرا مېۋە شاخلىرى قويۇۋېتىلىدۇ .

مېۋە شېخى گۈرۈپپىلىرىنى يېڭىلاشتا ، ئاجىز شاخ گۈرۈپپىـ
لىرىنى تەدرىجي يېڭىلاش ئۈسۈلى ئارقىلىق كۆچلۈك شاخ گۈـ
زەللىرىگە ئۆزگەرتىلىدۇ . قىسقا مېۋە شاخلىرى بەك كۆپ ، بەك
زىچ بولسا ، ئاجىزلىرىنى چاتۋېتىپ كۆچلۈكلىرىنى قالدۇرۇش ،
ياكى كېسىنى چاتۋېتىپ يېقىندىكىسىنى قالدۇرۇش ، ئىنچىكە
مېۋە گۈرۈنلىرىنى چاتۋېتىپ تومىلىرىنى قالدۇرۇش ئارقىلىق ،
شاخلارنىڭ ساغلام ، ئىخچاملىقى ساقلاپ قېلىنىدۇ . ياندىكى ئوخـ
شاش قىسقا مېۋە شېخى توپىنىڭ ئارىلىقى 15～20 cm بولىدۇ .

تۆتىنچى ، ئۆرۈكلۈك باغلارنى لايىھىلەش ۋە ئۆرۈكلۈك باغ بەرپا قىلىش

ئۆرۈك دەرىخى ئازغان ئائىلىسى ئالۇچا ئۇرۇقدىشى ئۆرۈ
كەنجى ئۇرۇقدىشىغا مەنسۇپ ، ئۇچكىلىك مېۋە تۇرىدىكى يوپۇرما
تاشلايدىغان ، ئېگىز غوللۇق ، كۆپ يىللىق مېۋىلىك دەرەخ بولۇپ
ئاپتونوم رايونىمىز باغۋەنچىلىكىدە دېھقانلار ئۇچۇن «كۇچ ئۆلاش
دەرىخى ھېسابلىنىپ ، مۇھىم ئورۇننى ئىگىلەيدۇ .

1 . ئۆرۈك دەرىخىنىڭ مۇھىت ـ شارائىتقا بولغان تەلىپى

1) تېمپېراتۇرىغا بولغان تەلىپى

ئۆرۈك دەرىخى سوغۇققا چىداملىق بولۇپ ، نۆلدىن تۆۋە
30 C ، ھەتتا ئۇنىڭدىن تۆۋەن تېمپېراتۇرىدىمۇ قىشتىن بىخەت
ئۆتەلەيدۇ ؛ ئەمما ، بىخلىرى ۋە چېچەكلىرىنىڭ سوغۇققا چىداملى
لىقى ناھايىتى ئاجىز بولۇپ ، نۆلدىن تۆۋەن 2～3 C لۇق جۇدۇن
ئۇچرىسىلا بىخ ، چېچەكلىرى ئۇششۇپ كېتىدۇ .

2) يورۇقلۇقلۇققا بولغان تەلىپى

ئۆرۈك دەرىخى يورۇقپەرەس دەرەخ بولۇپ ، يورۇقلۇق يېتە
لىك بولسا ياخشى ئۆسۈپ مېۋىلەيدۇ ھەمدە مېۋىسى تاتلىق بولىدۇ
ئەمما ياخشى پەرۋىش قىلىنماي ، شاخلىرى قويۇق بولسا ، يورۇ
لۇق ، ھاۋا ئۆتۈشۈشى يېتەرلىك بولمىسا ياخشى ئۆسەلمەيدۇ
مەھسۇلاتى ئاز ، مېۋە سۈپىتى ناچار بولۇپ قالىدۇ .

3) سۇغا بولغان تەلىپى

ئۆرۈك دەرىخىنىڭ يىلتىزلىرى تۇپراقتا چوڭقۇر ۋە كە

ارقىلىدىغان بولغاچقا ، قۇرغاقچىلىققا چىداملىق كېلىدۇ . بىراق ، ئۆرۈك غورىلىغاندىن كېيىن سۇغا سېزىمچانلىقى ئېشىپ ، دەرەخ ئوسۇپ كەتسە ، مېۋە مەھسۇلاتى ۋە سۈپىتىگە تەسىر يېتىدۇ . ئۆرۈك دەرىخى يەنە ھۆلچىلىككە چىدامسىز كېلىدۇ . ناۋادا دەرەخ ئۆڭگە يىغىلىۋالغان سۇ بىر مەزگىل سىڭىپ كېتەلمىسە ، يوپۇرماقلىرى ، مېۋىلىرى تۆكۈلۈش ، يىلتىزلىرى سېسىش ، ھەتتا قۇرۇپ كېتىش ئەھۋاللىرى كېلىپ چىقىدۇ .

2 . ئۆرۈكلۈك باغنى لايىھىلەش

ئۆرۈك دەرىخىنىڭ ئۆمرى ئۇزۇن بولغاچقا ، يېڭىدىن باغ بەرپا قىلىشتا يەرنى ۋە سورتلارنى نۆۋەتتە يولغا قويۇلۇۋاتقان زىيادە سېز بىمەكلىك ئىشلەپچىقىرىش تەلىپىگە ماس ھالدا تاللاپ ، بىراق كۆلۈمىنى كۆزلەپ ، زامانغا لايىق پىلانلاش لازىم . باغ بەرپا قىلىش سۈپىتى باغنىڭ ئىقتىسادىي ئۈنۈمى ۋە ئىجتىمائىي ئۈنۈمىگە بىۋاستە تەسىر كۆرسىتىدۇ . شۇڭلاشقا ، باغ بەرپا قىلىشنىڭ ئالدىنقى تولۇق تونۇپ ، كۆلەملەشكەن ، ئەلا سورتلۇق ئۆرۈك باغ بەرپا قىلىش ۋە ئىلمىي ئۇسۇلدا باشقۇرۇش ئارقىلىق كۆزلىگەن ئۈنۈمگە ئېرىشىش لازىم . بۇنىڭ ئۈچۈن ، ئالدى بىلەن باغ بەرپا قىلماقچى بولغان يەرنى ئىنچىكە تاللاپ ، ئىلمىي پىلانلاش كېرەك .

1) يەر تاللاش

ئۆرۈك دەرىخى يورۇقپەرەس ، يىلتىزلىرى چوڭقۇر ۋە كەڭ تارقىلىدىغان ، قۇرغاقچىلىققا ، مۇنبەتسىزلىككە چىداملىق مېۋىدىغان دەرەخ بولغاچقا ، باغ بەرپا قىلىشتا ھەرخىل بۇلغىنىش ۋە ئېسىز ئامىللاردىن خالىي ، قاتنىشى قۇلايلىق ، يەر شەكلى تۈز ، ئېرىقلىق يېتەرلىك چۈشىدىغان ، سۇغىرىش ، سۇ چىقىرىۋېتىش ئىزچىل تولۇق ، تۇپراق قاتلىمى قېلىن ، يانتۇلۇقى 25° تىن ئېشىپ يەرلەرنى تاللاش لازىم . باغ يېرىنى تاللاشتا تۇپراقنىڭ pH

قىممىتى 8.5 دىن تۆۋەن ، ئومۇمىي شور مىقدارى 0.3% تىن
ئاز ، يەر ئاستى سۇ ئورنى 1.5 m دىن تۆۋەن ، ئورگانىك ماد
مىقدارى 1% تىن كۆپ ، قۇمسىاق ئەت تۇپراق بولۇش
تەلەپ قىلىنىدۇ .

(1) سۇغىرىش شارائىتى ياخشى بولۇشى كېرەك : ئۆرۈكلۈ
باغلارنى يېتەرلىك سۇ بىلەن تەمىنلەش ئۈچۈن يېتەرلىك سۇ مەنبە
سى بولۇش ، سۇ سۈپىتى ياخشى بولۇش ، ئېرىق - ئۆستەڭلە
يۇرۇشلەشكەن بولۇش تەلەپ قىلىنىدۇ .

(2) يەر شەكلى تۈز ، كۇنگەي بولۇشى كېرەك : ئۆرۈ
دەرىخىنىڭ يورۇقلۇققا بولغان ئىنكاسى كۈچلۈك بولغاچقا ، تاللا
غان يەرنىڭ ئورنى ئەڭ ياخشىسى جەنۇبىي يانتۇلۇقتىكى كۇنگە
جاي بولۇشى ، شۇنىڭدەك يەر ئۇستى تەكشى ، تۇپراق ئېقىپ كە
مەيدىغان بولۇشى تەلەپ قىلىنىدۇ .

(3) تۇپراق قاتلىمى قېلىن ، تۇپرىقى مۇنبەت بولۇشى كې
رەك : ئۆرۈك دەرىخىنىڭ يىلتىز سىستېمىسى تەرەققىي قىلغا
بولغاچقا ، ئادەتتە تۇپراق قاتلىمىنىڭ قېلىنلىقى 1 m دىن كە
بولماسلىقى تەلەپ قىلىنىدۇ ؛ تۇپراق سۇپىتى قۇمسىمان ئەت ياك
يەڭگىل ئەت تۇپراق دائىرىسىدە ، تەركىبىدىكى ئومۇمىي تۇز مى
دارى 3g/kg دىن تۆۋەن ، شور تۇپراقلىق رايونلاردا بولسا ئومۇمى
تۇز مىقدارى 5g/kg دىن تۆۋەن ، pH قىممىتى 8.0 دىن تۆۋەن
يەر ئاستى سۇ ئورنى 1.5 مېتىردىن چوڭقۇر بولۇشى ، تۇپرا
بۇلغانمىغان ، بۇلغىنىش مەنبەسى بولمىغان بولۇشى كېرەك .

(4) شور تۇپراقلىق رايونلاردا زەي چىقىرىش ، شور يۇيۇ
شارائىتى ياخشى بولۇشى كېرەك : زەيكەش راۋان ، زەي سۇلارنى
چىقىش يولى راۋان بولۇشى كېرەك .

(5) ئىلمىي پىلانلىنىشى كېرەك : باغ ئورنىنى تەلەپ بويى
تاللاپ بولغاندىن كېيىن ، باغ يېرىنىڭ مۇھىتى ، تۇپرىقى ، كەلگ
سىدە مەھسۇلاتنى بىر تەرەپ قىلىش نىشانىغا ئاساسەن ، كۆلەملەش
كەن باغنىڭ يول ، سۇغىرىش ، زەي چىقىرىش ئەسلىھەلىرى

ئۆرۈك دەرىخى تۈپلىرىنىڭ جايلاشتۇرۇلۇشى ، چاچلاشتۇرغۇچى تۈپلەرنىڭ نىسبىتى ۋە ئورۇنلاشتۇرۇلۇشى ، ئىھاتە ئورمان بەلۋېغى قاتارلىقلارنى ئىلمىي پىلانلاپ ، كەلگۈسى تەرەققىيات ئېھتىياجى بويىچە مۇۋاپىق جايلاشتۇرۇش كېرەك .

2) باغ يېرىنى پىلانلاش ۋە تۈزلەش

ئۆرۈكلۈك باغ بەرپا قىلىشتىن ئىلگىرى ، تاللانغان يەرگە مۇناسىۋەتلىك خادىملارنى تەشكىللەپ ، شۇ جاينىڭ مۇھىتى ، تۇپراق ، كىلىماتى ، يەر شەكلى ، سۇغىرىش ئەھۋالى ، قاتلىشى ، كېلگۈسىدىكى مەھسۇلاتلارنى بىر تەرەپ قىلىش پىلانى قاتارلىقلار توغرىسىدا ئىلمىي تەكشۈرۈش ئېلىپ بېرىپ ، تەكشۈرۈش نەتىجىسىگە ۋە يەرنى تۈزلەش لايىھىسى ، مەشغۇلات رايونلىرىغا ئايرىش لايىھىسى ، تىكلىنىدىغان سورت لايىھىسى ، مەھسۇلات مىقدارى ۋە سورتىنى ئۆستۈرۈش تەلىپىگە ئاساسەن ، سورتلارنى ئورۇنلاشتۇرۇش لايىھىسى ، ئېرىق ـ ئۆستەڭ ، ئىھاتە ئورمان ، يول ، تۇراغۇ ئىشخانا ، ئىسكىلات ئورۇنلاشتۇرۇش لايىھىسى ھەم باغنىڭ تۇرۇن خەرىتىسى ، ئىش باشلاش لايىھىسى ۋە ئۆستۈرۈش تېخنىكا لايىھىسى قاتارلىقلار تەپسىلىي لايىھىلىنىدۇ . باغ يەرلىرىنى لايىھەلەپ كەچىك رايونلارغا بۆلۈشتە ، تۈزلەڭلىك رايونلاردا 50 ~ 100 مو يەرنى بىر مەيدان ، ئېدىرلىقلاردا 20 ~ 50 مو بىر مەيدان قىلىپ ، تەكشىلەپ تەييارلىسا بولىدۇ .

پىلانلاپ بولغاندىن كېيىن ، ئومۇمىي باغ كۆلىمىنى ئۇچاستىغا ئايرىش كېرەك . ئادەتتە ئۇچاستىكا كۆلىمى 3～6ha بولسا بولىدۇ . ھەربىر ئۇچاستىكا يەر ئوستى تۈزۈلۈشىگە قاراپ ئېتىز-ئېرىق ئايرىلىپ ، يەر تەكشى تۈزلەنمىگەن ، ئېتىز ئىچىنىڭ تىگىز ـ پەسلىك پەرقى 5 cm دىن ئېشىپ كەتمەسلىكى كېرەك .

كۆچەتلەرنى تىكىشتىن ئىلگىرى لايىھىدىكى تەلەپ بويىچە يەرنى تەكشى تۈزلەپ رەتلەش لازىم . سۇغىرىش ۋە سۇنى چىقىرىۋېتىش مەشغۇلاتىغا قولايلىق بولسۇن ئۈچۈن ، يەرنىڭ ئېگىز ـ پەسلىك پەرقى ±5 cm دىن ئاشماسلىقى لازىم . ئەگەر باغ بەرپا

بىر ئورەككە 2 ~ 4 تالغىچە ئۇرۇقچا سېلىنىپ ، تۆپ ئارىلىقى 5~7 cm قالدۇرۇلىدۇ . ئۇرۇقچىنى تىكىپ بولۇپ ئۇستىنى تەكشى كۆمۈپ ، ئۇستى كەتمەن ياكى گۇرجەكنىڭ ئارقىسى بىلەن يەڭگىل چېكىداپ قويۇلىدۇ ، ئاندىن يەر توڭلاش ئالدىدا قاندۇرۇپ كانجىلىنىدۇ .

ئۇرۇقچا تىكىلىپ بولغاندىن كېيىن چارۋا مال ۋە ياۋايى ھايۋانلارنىڭ دەسسۈپتىشىدىن ، قاغا قاتارلىق قۇشلارنىڭ قاشنى بۇزۇۋېتىشىدىن ساقلىنىش كېرەك .

4) كۆچەتلىكنى پەرۋىش قىلىش

كۆچەتلىكنى ياخشى پەرۋىش قىلىش ساغلام ، سۈپەتلىك كۆچەت يېتىشتۇرۇشتىكى كاپالەت . ياخشى پەرۋىش قىلىش شارائىتى ئاستىدىلا تىكىلگەن ئۇرۇقچا تولۇق ئۇنۇپ چىقىپ ، ساغلام ئۆسۈپ ، سۈپەتلىك ئۇلاق ئاستى بولۇپ يېتىلەيدۇ . ئۆرۈك كۆچەتلىكىنى پەرۋىش قىلىش ئۇنۇشتىن بۇرۇنقى پەرۋىش قىلىش ، ئۇنۇپ چىققاندىن كېيىنكى مايسىنى پەرۋىش قىلىشتىن ئىبارەت ئىككى باسقۇچنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ .

(1) ئۇنۇشتىن ئاۋۋالقى پەرۋىش : ئۇرۇقچا تىكىلىپ بولغاندىن كېيىن چۆنەكنى تېنىز چاناپ توپىسىنى يۇمشىتىپ نەملىك ساقلاش كېرەك . ئۇرۇقچا ئۇنۇپ چىقىشتىن بۇرۇن سۇ قۇيۇشقا بولمايدۇ . ئەگەر تۇپراق قۇم بولۇپ ، قۇرۇپ كەتسە 5 ـ ئاي كىرگەندىن كېيىن چۆنەككە ئازراق سۇ قۇيۇپ نەملىك تولۇقلىسا بولىدۇ . يەڭگىل ئەت تۇپراق بولسا سۇ قۇيۇشقا بولمايدۇ . چۈنكى بۇنداق تۇپراققا سۇ قۇيۇلسا ، تۇپراق قېتىۋېلىپ ئۇرۇقچىنىڭ ئۇنۇپ چىقىشى توسقۇنلۇققا ئۇچرايدۇ . كۈز پەسلى تىكىلگەن بولسا ، تىكىپ بولۇپلا سۇ قۇيۇپ كانجىلىنىدۇ ، ئەتىياز پەسلى ئۇستى يەڭگىل بوشىتىلىدۇ .

(2) كۆچەت مايىسىنى پەرۋىش قىلىش : ئەتىياز پەسلى تىكىلگەن ئۆرۈك ئۇرۇقچىسى 10 ~ 20 كۈن ئەتراپىدا ئۇنۇپ چىقىدۇ ، كۈز پەسلى تىكىلگەنلىرى 4 ـ ئاينىڭ ئاخىرى ، 5 ـ

يۇقىرى تېمپېراتۇرا ، قۇرغاقچىلىق ۋە قىرو ئۇششۇكى قاتارلىقلار-
نىڭ زىيىنىنىڭ ئالدى ئېلىنىدۇ .

ئورمان بەلۋېغىنىڭ يۆنىلىشى ۋە قۇرۇلمىسى باغ بەرپا قىلى-
شىدىغان رايوننىڭ ئاساسلىق شامال يۆنىلىشى ۋە شامال سۈرئىتىگە
ئاساسەن بەلگىلىنىدۇ . ئادەتتە ئاساسىي ئورمان بەلۋېغى ئاساسلىق
شامال يۆنىلىشىگە تىك ، قوشۇمچە ئورمان بەلۋېغى ئاساسىي ئور-
مان بەلۋېغىغا تىك بولۇشى تەلەپ قىلىنىدۇ .

ئىھاتە ئورمان بەلۋېغى قۇرۇلمىسى دېگەندە ئورمان دەرەخ
لىراقسىنىنىڭ يۇقىرى - تۆۋەن قاتلىمىنىڭ قەۋەت سانى ، كەڭلى-
كى ، بوي كەسمە شەكلى ، شاخ - يوپۇرماقلارنىڭ ئەھۋالى ، زىچلى-
قى ۋە يورۇقلۇق ئۆتكۈزۈش ئەھۋالى كۆزدە تۇتۇلۇپ ، زىچ قۇرۇل-
مىلىق ، شالاڭ قۇرۇلمىلىق ۋە ھاۋا ئۆتكۈزۈشچان قۇرۇلمىلىق
قىسىم ئوچ خىلغا بۆلۈنىدۇ . ئاپەت خاراكتېرلىك بوران كۆرۈلىدىغان
جايلاردىكى باغنىڭ بوراڭغا قارشى تەرىپىگە زىچ قۇرۇلمىلىق ئاسا-
سىي ئورمان بەلۋېغىنى ، باشقا تەرەپلەردىكى ئاساسىي ۋە قوشۇمچە
ئورمان بەلۋاغلىرىغا ھاۋا ئۆتۈشۈپ تۇرىدىغان قۇرۇلمىلىق ئورمان
بەلۋاغلىرىنى ئورۇنلاشتۇرسا بولىدۇ . تاغلىق يەرلەردە شامالغا قار-
شى يانتۇلۇققا ۋە يانتۇلۇقنىڭ ئوستى تەرىپىگە زىچ قۇرۇلمىلىق
ئورمان بەلۋېغىنى ئورۇنلاشتۇرۇپ ، باشقا تەرەپلىرىگە ھاۋا ئۆتۈ-
شۈپ تۇرىدىغان ياكى يورۇقلۇق ئۆتۈشۈپ تۇرىدىغان ئورمان بەل-
ۋاغلىرىنى ئورۇنلاشتۇرۇش لازىم .

ئورمان بەلۋاغلىرىنىڭ ئارىلىقى ۋە كەڭلىكى شۇ جايدا كۆرۈ-
لىدىغان ئەڭ كۈچلۈك بوران (ئالتە بالدىن يۇقىرى) نىڭ سۈرئە-
تىگە ئاساسەن بەلگىلەنسە ، ئاساسىي ئورمان بەلۋاغلىرىنىڭ ئارىلە-
قى دەرەخ ئېگىزلىكىنىڭ 20 ～ 25 ھەسسىسىگە تەڭ قىلىنسا ،
قوشۇمچە ئورمان بەلۋاغلىرىنىڭ ئارىلىقى ئەگەر شۇ جاينىڭ كىلە-
مىتى ياخشىراق بولسا 500～700 m قىلىپ لايىھىلەنسە بولىدۇ .

ئورمان بەلۋېغىنىڭ ئۇرۇكلۇك باغقا سايە بولۇۋېلىشىدىن ساق-
لىنىش ئۈچۈن ، باغنىڭ جەنۇب تەرىپىدىكى ئورمان بەلۋېغى بىلەن

ئۆرۈك قۇرى ئوتتۇرىسىدىكى ئارىلىق 20 m دىن كەم بولماسلىقى
باغنىڭ شىمال تەرىپىدىكى ئورمان بەلۋېغى بىلەن ئۆرۈك قۇر
ئوتتۇرىسىدىكى ئارىلىق 10 m دىن كەم بولماسلىقى كېرەك ، شۇ
نىڭدەك ئورمان بەلۋېغىنىڭ باغ تەرىپىدىكى قۇرىدىن باغ تەرەپ
قارىتىپ 1 m ئارىلىق تاشلاپ ، چوڭقۇرلۇقى 1—1.5m ، كەڭلىك
0.3～0.5 m قىلىپ ئورمان بەلۋېغىنى بويلاپ ئېرىق قېزىپ
تېرەك يىلتىزلىرىنىڭ ئۆرۈك دەرىخى بىلەن ئوزۇقلۇق تالىشىش
نىڭ ئالدىنى ئېلىش لازىم .

ئاساسىي ئورمان بەلۋېغى 3 ～ 5 قۇر ئېگىز غوللۇق دەرەخ
2 ～ 4 قۇر چاتقالدىن ، قوشۇمچە ئورمان بەلۋېغى 2 ～ 3 قۇ
ئېگىز غوللۇق دەرەخ ۋە 1 ～ 2 قۇر چاتقالدىن تەركىب تاپ
بولىدۇ . ئورمان بەلۋاغلىرى ئۈچۈن تىكىلىدىغان ئېگىز غوللۇ
دەرەخلەرنىڭ قۇر ئارىلىقى 2～2.5 m ، تۈپ ئارىلىقى 1.5～2 m .
قىلىنسا ، چاتقاللارنىڭ قۇر ، تۈپ ئارىلىقلىرى ئەمەلىي ئەھۋال
ئاساسەن بەلگىلەنسە بولىدۇ .

3 . ئۆرۈك كۆچىتى يېتىشتۇرۇش

ئۆرۈك دەرىخىنىڭ شاخ ـ نوتىلىرىنىڭ يىلتىز چىقىرىش
ئىقتىدارى ناھايىتى ئاجىز ، ئۇنىڭ ئۇستىگە تۈپ ئاساسىدىن نوت
لىمايدۇ . شۇڭا ، باشقا مېۋىلىك دەرەخلەرگە ئوخشاش ئۇنىڭدى
قەلەمچە قىلىش ، نوتا باستۇرۇش ئارقىلىق كۆچەت يېتىشتۇرگىل
بولمايدۇ . شۇ سەۋەبتىن ، ئەمەلىي ئىشلەپچىقىرىشتا يەنىلا ئەنئەنە
ۋى ئۇسۇلدا ئۇرۇقچىسىنى تېرىپ ئۇلاق ئاستى قىلىپ ، ئۇلا
كۆچەت يېتىشتۇرۇش ئۇسۇلى ئاساس قىلىنماقتا .

تىكىلگەن ئۆرۈك ئۇرۇقچىسى ئۇنگەندىن كېيىن ، ئۇنىڭ
ئەسلىي سورتىنىڭ خۇسۇسىيىتى ئىپادىلەنمەستىن ياۋا ئەجدادىنى
خۇسۇسىيىتى ئىپادىلىنىدىغان بولغاچقا ، ئۇنى ئۇلاق ئاستى قى
لىپ ، نىشاندىكى سۈپەتلىك سورتنى ئۇلاش ئارقىلىقلا سۈپەتلى

ئۆرۈك كۆچىتىگە ئايلاندۇرغىلى بولىدۇ . شۇڭا ، ئۆرۈكنىڭ سۇ-
يەتلىك كۆچىتىنى يېتىشتۇرۇش ئۈچۈن قەدەم باسقۇچلۇق ھالدا
تۇۋەندىكى ھالقىلارنى چىڭ تۇتۇش كېرەك :

1) ئۇرۇقچا يىغىش ۋە تەييارلاش

ئۇرۇقچا ــ كۆچەت يېتىشتۇرۇشتىكى ماددىي ئاساس ، شۇڭا
كۆچەت يېتىشتۇرۇشتە ئالدى بىلەن يېتەرلىك ئۇرۇقچا يىغىشقا
ئەھمىيەت بېرىش كېرەك . ئۆرۈك ئۇرۇقچىسى ساغلام ئۆسكەن ،
قولايسىز شارائىتقا چىداملىق ئۆرۈك دەرەخلىرىنىڭ مېۋىلىرى
تولۇق پىشقاندا ئايرىۋېلىنىدۇ . ئۇرۇقچا مەيلى ئاچچىق ياكى تاتلىق
ۋە ياكى قايسى خىل سورت بولۇشىدىن قەتئىينەزەر ، تولۇق پىش-
قان ، كېسەللىك ، زىياندا ھاشارات زىيىنىغا ئۇچرىمىغان ساغلام
تۆپلەردىن يىغىۋېلىنىدۇ . ياۋا ئۆرۈك تۆپلىرىدىن يىغىۋېلىنسا ،
كۆچەتنىڭ ھاياتىي كۈچى ، ئىرسىيەت تۇراقلىقى تېخىمۇ ياخشى
بولىدۇ . يىغىۋېلىنغان ئۇرۇقچىلارنىڭ مېۋىسى ۋە مېۋە تىرىپلىرى
تولۇق ئايرىۋېتىلگەندىن كېيىن پاكىز تازىلىنىپ ، تولۇق قۇرۇتۇ-
لۇپ ، يەنە خالتىلارغا قاچىلىنىپ ، قۇرغاق ، سالقىن جايدا
ساقلىنىدۇ .

ئۆرۈك ئۇرۇقچىسى گەرچە ئۆز تۆپىدە فىزىئولوگىيىلىك ۋە
مورفولوگىيىلىك پىشىش باسقۇچلىرىنى تولۇق تاماملىغان بولسا-
مۇ ، ئەمما يەنىلا 80 ~ 100 كۈنلۈك تىنچلىنىش باسقۇچىدىن
ئۆتۈپ ، ئاندىن مۇۋاپىق تېمپېراتۇرا ۋە نەملىك شارائىتى ئاستىدا ،
سىر قاتار ئىچكى فىزىئولوگىيىلىك ــ بىئوخىمىيىلىك ئۆزگىرىش-
لىرنى باشتىن كەچۈرگەندىن كېيىنلا ئاندىن ئۇنۇپ كۆچەتكە ئايلا-
نالايدۇ . بۇ خىل تىنچلىنىش جەريانى ئاخىرقى پىشىش باسقۇچى
دىپ ئاتىلىدۇ . ئۆرۈك ئۇرۇقچىسىنىڭ شاكىلى قېلىن ، قاتتىق ،
ئۇرۇلۇشى زىچ بولغاچقا ، سۇنى سۈمۈرۈشى ئاستا بولۇپ ، ئۆز
ئاستىدا ئۇنەلمەيدۇ . ئاخىرقى پىشىش باسقۇچىنى تاماملىغان ئۆ-
رۈك ئۇرۇقچىلىرى مۇۋاپىق بىخلاندۇرۇش باسقۇچىنى ئۆتكۈزگەن-
دىلا نورمال بىخلىنىپ ئۇنۇپ چىقالايدۇ . شۇڭا ، ئۆرۈك ئۇرۇقچە-

سىنى ئالدىن بىخلاندۇرۇپ تەييارلاش زۆرۈر . ئۆرۈك ئۇرۇقچىسى
نى بىخلاندۇرۇشنىڭ ئۇسۇللىرى كۆپ بولۇپ ، تۆۋەندەكى
ئىككى خىل بىخلاندۇرۇش ئۇسۇلى كۆچەت يېتىشتۇرۇشقا
ئۇيغۇن كېلىدۇ .

(1) نەم توپىغا كۆمۈپ بىخلاندۇرۇش ئۇسۇلى : بۇ ئەمەلىي
ئىشلەپچىقىرىشتا قوللىنىشقا ئەڭ مۇۋاپىق ، ئەڭ ئاددىي ۋە ئۇنۇم
لۈك ئۇسۇل بولۇپ ، ئادەتتە قىش پەسلى ئۇچ ئاي ئەتراپىدا نە
توپىغا كۆمۈپ بىخلاندۇرۇلىدۇ . بۇنىڭ ئۇچۇن ، ئالدى بىلەن ئال
دىن تەييارلانغان ئۇرۇقچا ئىلمان سۇغا ئىككى سوتكا چىلاپ قويۇ
لىدۇ ، ئۇستىگە لەيلەپ چىققان تولۇق پىشمىغان ، پۇچەك ئۇرۇقلا
سۇزۇپ ئېلىۋېتىلىپ ، ئاستىغا چۆككەن ساغلام ئۇرۇقچىلار تاللا
ۋېلىنىدۇ . ئاندىن 11 ـ ئاينىڭ ئوتتۇرىلىرى يەر توڭلاش ئالدى
نەملىك ساقلىشى ياخشى ، شورسىز ، سۇ يىغىلىۋالمايدىغان تەسكە
يەرنى تاللاپ ، ئۇرۇقچا مىقدارىغا قاراپ ، ئۇزۇنلۇقى 70 cm ~ 0
ئورەك قېزىپ ، شورسىز ، نەم ئۆستەڭ قۇمى تەييارلاپ ، بە
ھەسسە ئۇرۇقچىغا 3 ~ 5 ھەسسە قۇم ئارىلاشتۇرۇپ ياكى بە
قەۋەت قۇم ، بىر قەۋەت ئۇرۇقچا قىلىپ ، قەۋەتمۇقەۋەت قىلى
ئورەككە قاچىلىنىدۇ . ئۇرۇقچىنىڭ سىرتىنى كېتىشىنىڭ ئالدى
ئېلىش ۋە نەپەسلىنىش شارائىتىنى ياخشىلاش مەقسىتىدە ، ئۇرۇق
چىنى قاچىلاش ۋاقتىدا ئوتتۇرىسىغا 2 ~ 3 تالغىچە قومۇش ياكى
قوناق شېخى تىكلەپ يەر يۈزىگە چىقىرىپ قويۇلىدۇ . ئاندىن ئۇس
تىگە ئازراق قۇرۇق ئوت ـ چۆپ سېلىپ ، ئۇستى نەم توپا بىلە
كۆمۈپ قويۇلىدۇ . ئەتىياز پەسلى ئورەكنىڭ بىر تەرىپىدىن ئازرا
ئېچىپ ، ئۇرۇقچىنىڭ بىخلىنىش ئەھۋالى تەكشۈرۈپ كۆرۈلىدۇ
ئادەتتە بىخ كۆرۈلگەن ياكى شاكىلى ئاجرالغان ئۇرۇقچا 70% ~
يەتكەن بولسا ، ئېچىپ كۆچەت ئېتىزىغا تىكىلسە بولىدۇ .

(2) ئەتىياز پەسلى تىكىش ئالدىدا بىخلاندۇرۇش ئۇسۇلى
ئۇرۇقچا كۇز پەسلى كۆمۈپ بىخلاندۇرۇلۇپ تەييارلانمىغان بولسا
ئەتىياز پەسلى تىكىش ئالدىدا تېز بىخلاندۇرۇش ئۇسۇلى قوللىنى

لىدۇ . بۇنىڭ ئۈچۈن ، تېرىشتىن 20 ~ 25 كۈن ئىلگىرى
ەيارلانغان ئۇرۇقچىلارنى 60~80 C لۇق قىزىق سۇغا چىلاپ ،
20 مىنۇت تۇرغۇزغاندىن كېيىن سۈزۈۋۈۋېلىپ سۈزۈك سوغۇق سۇغا
چىلاپ ، سۈيىنى ھەركۈنى 2 ~ 3 قېتىم ئالماشتۇرۇپ ئىككى
سوتكا تۇرغۇزۇلىدۇ ، ئاندىن ئۇستىگە لەيلەپ چىققان ئۇرۇقچىلار
سۈزۈپ ئېلىۋېتىلىپ ، ئاستىغا چۆككەن ساغلام ئۇرۇقچىلار سۈزۈ-
ۋېلىنىپ ، ئۈنىڭغا 3 ~ 4 ھەسسە نەم ، شورسىز ئۆستەك قۇمى
ياكى ياغاچ كېپىكى ئارىلاشتۇرۇلۇپ ، بىخلاندۇرۇش ئىشكاپىدا
ياكى كاك ئۇستىدە 25~30 C لۇق تېمپېراتۇرا شارائىتىدا بىخلان-
دۇرۇلىدۇ . بىخلاندۇرۇش جەريانىدا قۇم ياكى ياغاچ كېپىكىنىڭ
نۆۋاپىق نەملىكىنى ساقلاشقا دىققەت قىلىش كېرەك . بىخ كۆرۈل-
گەن ياكى تۆرەلمە چوڭىيىپ شاكىلى ئاجرالغان ئۇرۇقچا 70%
كە يەتكەن بولسىلا كۆچەت ئېتىزىغا تىكىلسە بولىدۇ .

ئەتىيازدا تېرىشتا 10 cm چوڭقۇرلۇقتىكى تۇپراق تېمپېراتۇ-
رىسى 10~12 C قا مۇقىملاشقاندا ، يەنى جەنۇبىي شىنجاڭدا 3 ـ
ئاينىڭ ئوتتۇرىلىرىدىن 4 ـ ئاينىڭ بېشىغىچە ، شىمالىي شىنجاڭدا
4 ـ ئاينىڭ باشلىرىدىن ئوتتۇرىلىرىغىچە تېرىلسا بولىدۇ . چۆنكە-
لەپ تېرىشتا جەنۇب ـ شىمال يۆنىلىشى بويىچە ، كەڭلىكى
50 cm ، قاش ئۇستىنىڭ كەڭلىكى 30 cm چۆنەك ئېلىنىپ ،
ئۇرۇقچا قۇر ئارىلىقى 20 cm ، تۇپ ئارىلىقى 8~10 cm
چوڭقۇرلۇقى 4~6 cm بويىچە تېرىلىدۇ . بۇنىڭدا ھەر موسغا 30~35 kg
ئۇرۇقچا كېتىدۇ . تۇز يەرگە تېرىشتا ، يەر تەكشىلىنىپ 1.5 m
كەڭلىكتىكى سۇلياۋ يوپۇق يېپىلىپ ، كەك قۇر ئارىلىقى 8~10 cm
60 cm ، تار قۇر ئارىلىقى 30 cm ، تۇپ ئارىلىقى
قىلىنىدۇ . بۇنىڭدا ھەر موسغا 50 kg ئۇرۇقچا كېتىدۇ .

كۈزدە تېرىشتا ئۇرۇقچىلار يۇقىرىقى ئۇسۇل بىلەن بىر تەرەپ
قىلىنغاندىن كېيىن ، يەر توڭلاشتىن بۇرۇن بىۋاستە تېرىلسا
بولىدۇ . تېرىش ئۇسۇلى ئەتىيازدا تېرىش بىلەن ئوخشاش ، ئەمما
تېرىش چوڭقۇرلۇقى 10 cm ئەتراپىدا قىلىنىپ زىچراق تېرىلىدۇ ،

ئۇستىگە بىر قەۋەت قۇمسالۇق توپا تەكشى يېيىتىلىپ يەڭگىل چ
دىلىدۇ . يەر توڭلاشتىن ئىلگىرى قاندۇرۇپ كانجىلىنىدۇ . بۇنى
دا ھەر موسىغا 60 kg ئەتراپىدا ئۇرۇقچا كېتىدۇ .

ئۇنىڭدىن باشقا يەنە كۇز پەسلى تېرىشتا بىخلاندۇرمايلا كۆچە
ئېتىزىغا بىۋاستە تېرىلسىمۇ بولىدۇ . چۈنكى ، تېرىلغان ئۇرۇق
قىش پەسلى تۇپراق قاتلىمىدا بىخلىنىش باسقۇچىنى تاماملاپ
ئەتىياز پەسلى يېتىپ كەلگەندە ئۇنۇپ چىقىدۇ . كۇز پەسلى بىخلا
دۇرماي تېرىشتا ، ئالدى بىلەن كۆچەت تىكىلىدىغان يەرنى تەل
بويىچە تەييارلاپ ، تېرىلىدىغان ئۇرۇقچا ئىلمان سۇ
3 ~ 5 سوتكا چىلاپ قويۇلىدۇ . سۇنى ھەركۇنى ئالماشتۇرۇپ
ۋاقىت توشقاندا لەيلەپ چىققان ئۇرۇقچىلار سۇزۇپ ئېلىۋېتىلىپ
ئاستىغا چۆكەن ساغلام ئۇرۇقچىلار سۇزۇۋېلىنىپ ، ئىكى
سوتكا دۇملەپ قويغاندىن كېيىن تەييارلانغان يەرگە تەل
بويىچە تىكىلىدۇ .

2) كۆچەتخانا يېرىنى تاللاش ۋە تەييارلاش

كۆچەتخانا يېرىنى ياخشى تاللاش ۋە تەييارلاش ــ سۇپەتلى
كۆچەت يېتىشتۇرۇشتىكى ئالدىنقى شەرت . شۇڭا ، قاتناشقا قۇلا
لىق ، يەر ئۇستى يۇزى تەكشى ، سۇغىرىشقا قۇلايلىق ، يەر ئاس
سۇ ئورنى 1.5~2 m دىن تۆۋەن ، جەنۇبىي يانتۇلۇقتىكى كۇنگ
بولغان ، تۇپراق قاتلىمى قېلىن ، تۇپرىقى مۇنبەت ، قۇمسىما
ياكى يەڭگىل ئەت تۇپراق دائىرىسىدىكى ، قۇرۇلمىسى ياخ
شى ، سۇ ـ ئوزۇقلۇق ساقلاش ئىقتىدارى يۇقىرى ، بوش
يۇمشاق ، شورسىز يەرلەر تاللىنىدۇ . تەركىبىدىكى تۇز مىق
رى 0.4% تىن يۇقىرى ، زەي ، تەسكەي تۇپراقلار كۆچەتزارل
قىلىشقا مۇۋاپىق كەلمەيدۇ .

يەر تەييارلانغاندىن كېيىن ، كۇز پەسلى يەرنى تەكشى تۇ
لەپ ، قىرلىرىنى مۇستەھكەملەپ ، ھەر 667 كۋادرات مېتىر يەر
2 ~ 3 تونىنا ئەتراپىدا سۇپەتلىك ئېغىل قىغى بېرىپ ، قاندۇرۇ

ۇ قۇيۇپ ، ئەتىيازدا ئۇرۇقچا تىكىشكە تەييارلىنىدۇ . ئەتىياز
ىلى يېتىپ كېلىپ يەرنىڭ ئوسىسى تاۋلاشقان ھامان ھەر 667
ۇادرات مېتىر يەرگە 10～20 kg ھېسابىدا دى ئاممونىي فوسفات
ۇغۇتى چېچىپ ، يەرنى 18～20 cm چوڭقۇرلۇقتا ئاغدۇرۇپ ،
ۇپرىقىنى يۇمشىتىپ ، تۈزلەپ سۈرەم سېلىپ ، ئۇرۇقچا تىكىشكە
ەييارلىنىدۇ .

3) ئۆرۈك ئۇرۇقچىسىنى تىكىش

ئۇرۇقچا ۋە يەر تەييارلانغاندىن كېيىن ، ئۇرۇقچىنى تەلەپ
ويىچە تىكىش سۈپەتلىك كۆچەت يېتىشتۇرۇشتىكى مۇھىم كاپا-
ەت . كۆچەتزارلىققا تىكىلىدىغان ئۇرۇقچىنى كۈزدە تىكسىمۇ ،
ئىتيازدا تىكسىمۇ بولىدۇ . مەيلى قايسى پەسلىدە تىكىلىشىدىن
ەتئىينەزەر ، يەر تەييارلاش ، چۆنەك ۋە ئۇچاستىكىلارغا ئايرىش
ۇخشاش تەلەپ بويىچە ئېلىپ بېرىلىدۇ . ھەر ئىككى پەسلىدە
ىكىشنىڭ ئۆزىگە خاس ئارتۇقچىلىقى ۋە كەمچىلىكى بار بولۇپ ،
ۈزدە تىكىلسە ئۇرۇقچىنى بىخلاندۇرۇش ئاۋارىچىلىكى ئازىيىپ ،
ىگەك كۈچى تېجەپ قېلىنىدۇ ، ئەمما ئۇرۇق تىكىش مىقدارىنى
ۆپەيتىشكە (ھەربىر ئورەككە ئىككى تالدىن ئارتۇق ئۇرۇقچا تە-
كىشكە) ، تىكىش ئورنىنى چوڭقۇرراق (10～20 cm) قىلىشقا
ۇغرا كېلىدۇ ؛ ئەتىيازدا تىكىلسە ئۇرۇقچىنى چوقۇم ئالدىن بىخ-
ىلدۇرۇشقا توغرا كېلىدۇ . ئەمما تىكىش چوڭقۇرلۇقى يۇزەكىرەك
5～6 cm) بولۇش تەلەپ قىلىنىدۇ . ئەتىيازدا تىككەندە ئۇرۇقچا
مقدارىنى تېجەپ قالغىلى ، ئۇنۇش نىسبىتىنى ئۆستۈرگىلى
ولىدۇ . ئۇرۇقچىنى تىكىش تۆۋەندىكى تەرتىپ بويىچە ئېلىپ
ېرىلىدۇ :

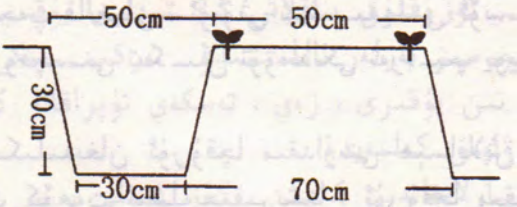
(1) تىكىلىدىغان ئۇرۇقچا مىقدارىنى ھېسابلاش

كۆپرەك كۆچەت ئىشلەپچىقىرىشتا ، ئۇرۇقچا مىقدارىنى تې-
ىش ئۆچۈن ، كىچىكلىك ئۇرۇقچا مىقدارى بىلەن يېتىشتۇرۇلىدە-
ىن كۆچەت مىقدارىنى ئالدىن ھېسابلاپ نىشانلىق تىكىلىشى تەلەپ

قىلىنىدۇ . تىكىلىدىغان ئۇرۇقچا مىقدارى تۆۋەندىكى فورمۇلا بوي
چە ھېسابلىنىدۇ :

تىكىلىدىغان ئۇرۇقچا مىقدارى (kg/667m²) = يېتىشتۇرۇلىدىغان كۆچەت سانى / (ئۇرۇقچىنىڭ بىخلىنىش نىسبىتى (%) × ھەر kg ئۇرۇقچا سانى (تال))

ئۇرۇقچا مىقدارى ھېسابلاپ چىقىلغاندىن كېيىن ، تەلەپ بوي
چە تەييارلانغان كۆچەت ئېتىزىغا تىكىلىدۇ . تىكىش سۈپىتى
تىكىش ئۆلچىمى تەلەپكە لايىق بولغاندىلا يېتىشتۇرۇلىدىغان نىشا
دىكى كۆچەت سانى ۋە سۈپىتىگە كاپالەتلىك قىلغىلى بولىدۇ
(2) چۆنەك ئېلىش ياكى كاندۇكچە ياساش : ئۇرۇقچا تىكىش
تە چۆنەكلەپ تىكىش ياكى تۆز يەرگە كاندۇكچە ياساپ تىكىش
ئۇسۇلى قوللىنىلىدۇ . مەيلى قايسى خىل ئۇسۇل بويىچە تىكىل
سۇن ، چوقۇم جەنۇب ـ شىمال يۆنىلىشى بويىچە قۇر ئورۇنلاشتۇ
رۇلىدۇ . شۇنداق قىلغاندىلا ھاۋا ئۆتۈشۈش ، يورۇقلۇقتىن پايدىل
نىش ، شامالغا بەرداشلىق بېرىش شارائىتىنى يارىتقىلى ، قۇر ئار
سىنىڭ ئېنىق بولۇشىغا كاپالەتلىك قىلغىلى بولىدۇ .
چۆنەكلەپ تىكىشتە جەنۇب ـ شىمال يۆنىلىشى بويىچە چۆنەل
ۋە قاش چىقىرىلىدۇ . چۆنەك بىلەن قاش ئۆلچىمى تۆۋەندىكى
سخېما بويىچە بولسا بولىدۇ :

قاشنىڭ ئىككى تەرىپىدىن 10 cm دىن ئارىلىق قالدۇرۇ

ۇقچا تىكىلسە ، كۆچەتنىڭ قۇر ئارىلىقى 30 cm ، چۆنەك ئارد-
ى 70 cm قالىدۇ .
كاندۇكچە ياساپ تۇز يەرگە تىكىشتە ، ئالدى بىلەن تەييارلاڭ
ن يەرنى ئۇزۇنلۇقى جەنۇب - شىمال يۆنىلىشىدە ئۇچاستىكا
اندۇكچە)لارغا ئايرىۋېلىپ ، ھەربىر ئۇچاستىكا چېگراسى كە-
ك قىر ئارقىلىق ئايرىلىدۇ . ئۇچاستىكىنىڭ كەڭلىكى ۋە ئۇ-
لۇقى كۆچەت ئېتىزىنىڭ ئەھۋالىغا قاراپ مۇۋاپىق
ۇنلاشتۇرۇلىدۇ .
مەيلى چۆنەكلەپ تىكىش ياكى تۇز يەرگە كاندۇكچىلاپ تىكىش
ۇلى قوللىنىلسۇن ، ئەڭ ياخشىسى سۇلياۋ يوپۇق يېپىپ تىكىل-
ئۇرۇقچىنىڭ ئۇنۇپ چىقىشى ۋە مايسىلىنىشى ياخشى بولىدۇ .
ياۋ يوپۇق يېپىشتا تار ئەنلىك سۇلياۋ يوپۇق قاش ئۇستىگە ھىم
لىدۇ ؛ كاندۇكچىلاپ تىكىش ئۇسۇلى قوللىنىلغان بولسا ، كاند-
كچە ئىچىگە ئارىلىقىنى 50 cm قالدۇرۇپ ، تۇز ، تەكشى ، ھىم
لىدۇ .
(3) ئۇرۇقچىنى تىكىش : يەر تەييارلىنىپ بولغاندىن كې-
ن ، بىخلاندۇرۇپ تەييارلانغان ئۇرۇقچا ئېچىپ ئېلىنىپ يەرگە
لىدۇ . سۇلياۋ يوپۇق يېپىلغان بولسا ، يوپۇقنىڭ ئىككى چېتى-
ى 8～10 cm ، تۇپ ئارىلىقىنىمۇ 8～10 cm قالدۇرۇپ ، يوپۇق
تىدىن 4～6 cm چوڭقۇرلۇقتا ئۇرەك ئېچىپ ، ھەربىر ئۇرەككە
～ 2 تال ئۇرۇقچا سېلىپ ، ئۇستىنى نەم ، يۇمشاق قۇم توپا
ن كۆمۈپ چىڭداپ قويسا بولىدۇ . سۇلياۋ يوپۇق يېپىلمە-
ھەمدە كاندۇكچە ئۇسۇلى قوللىنىلغان بولسا ، كاند-
كچە ئىچىگە 30 cm ، 70 cm كەڭ - تار قۇر قىلىپ تانا
سىپ ، ھەر 8～10 cm ئارىلىقتا ئۇرەك ئېچىپ ، 4～6 cm
ئۇرلۇقتا ھەربىر ئۇرەككە 1 ～ 2 تال ئۇرۇقچا سېلىپ تىكىل-
؛ ئۇستى نەم توپا بىلەن كۆمۈلۈپ ، كەتمەن ياكى گۇرجەكنىڭ
سى بىلەن يەڭگىل چىڭداپ قويۇلىدۇ .
ئەگەر كۇزدە تىكىلسە سۇلياۋ يوپۇق يېپىلمايدۇ . ئەمما ھەر-

قىلىنىدىغان يەر شورتاڭلىق بولۇپ باغ قىلىشقا مۇۋاپىق كەلمەس شور چايقاش ، بىر - ئىككى يىل ئاپتاپپەرەس ، قىزىلچا ۋە قاش بىدە قاتارلىق زىرائەتلەرنى تېرىپ ، تۇپراقنى ياخشىلاش كېرەك

3) ئىھاتە ئورمان بەلۋېغىنى ئورۇنلاشتۇرۇش

شىنجاڭدا ئۆرۈك غورىسى چوڭىيىۋاتقان مەزگىلدە بوران كۆپ چىقىدۇ . بوراننىڭ مېۋىنى تۆكۈۋېتىشىدىن مۇداپىئەلىنىش باغنى قۇم - بوراننىڭ زىيىنىدىن ساقلاش ، باغ ئىچىنىڭ مىكرو كىلىماتىنى ياخشىلاش مەقسىتىدە ، باغ ئەتراپىغا ئىھاتە ئورمان بەلۋېغى بەرپا قىلىش تەلەپ قىلىنىدۇ . ئىھاتە ئورمان بەلۋېغى بىلەن ئۆرۈك دەرىخىنىڭ ئارىلىقى 10～20 m دىن كەم بولماسلىقى ھەمدە ئىھاتە ئورمان بەلۋېغىنىڭ ئىچى تەرەپتىن چۆكۈرلۈقى 1 m دىن ئارتۇق ئېرىق (خەندەك) قېزىلىشى كېرەك . ئىھاتە ئورمىنى ئۇچۇن جىگدە ، تېرەك قاتارلىق ئېگىز غوللۇق دەرەخلەر بىلەن پاكار غوللۇق چاتقاللار ئارىلاشتۇرۇلۇپ ئۆستۈرۈلۈشى كېرەك . ئەمما ئۆرۈك دەرىخى بىلەن ئوخشاش كېسەللىك - ھاشارات زىيىنىغا ئۇچرايدىغان دەرەخ تۈرلىرىنى ئىھاتە ئورمان بەلۋېغىغا ئورۇنلاشتۇرۇشقا بولمايدۇ . شۇڭا ، ئاكاتسىيە ، قارىياغاچ ، ياڭاق قاتارلىقلارنى ئىھاتە ئورمىنى قىلماسلىق كېرەك .

ئۆرۈك چېچىكى ئاسان تۆكۈلىدىغان بولغاچقا ، ئىھاتە ئورمان بەلۋېغى ئۆرۈكلۈك باغلارغا قارىتا ناھايىتى مۇھىم قوغداش رولىنى ئويناپدۇ . بۇ ئۆرۈكلۈك باغلاردىن مۇقىم ، سۈپەتلىك ، يۇقىرى مەھسۇلات ئېلىشنىڭ كاپالىتى ھېسابلىنىدۇ . ئەگەر مۇمكىن بولسا ئىھاتە ئورمانلارنى باغ بەرپا قىلىنىشتىن 2 ～ 3 يىل بۇرۇن ئەھىا قىلىۋەتسە ، بۇ رايوننىڭ كىچىك كىلىماتى ياخشىلىنىپ ، ئۆرۈك كۆچەتلىرىنىڭ ئايىنىشىغا ياخشى مۇھىت يارىتىلىدۇ . ئادەتتە ئىھاتە ئورمان بەلۋېغى دائىرىسىدە ئوتتۇرىچە شامال سۈرئىتى 22～50% ، ئوتتۇرىچە پارغا ئايلىنىش مىقدارى 22～35% ئازىيىدۇ ؛ ھاۋانىڭ نەملىكى ئېشىپ ، تېمپېراتۇرا تەڭشىلىپ ،

ىنىڭ باشلىرى ئۇنۇپ چىقىدۇ . ئۇنۇپ چىققان ھامان مايسا پەردە-
سىنى باشلاش كېرەك .

(3) مايسا چېنىقتۇرۇش ۋە تولۇقلاش : ئۇرۇقچا تىكىلگەن-
دىن كېيىن 10 ~ 20 كۈن ئەتراپىدا ئۇنۇپ چىقىدۇ . كۆچەت
مايىسى ئۆسۈپ 2 ~ 3 تال ھەقىقىي يوپۇرماق چىقارغاندا دەسلەپ-
كى شالاڭلىتىش ۋە تولۇقلاش ئېلىپ بېرىلىدۇ . بۇنىڭ ئۈچۈن ،
ئالدى بىلەن ئۆسۈشى ئاجىز ، كېسەللەنگەن ئارتۇق تۇپلەر يۇلۇپ
ئېلىنىدۇ . كۆچەت مايسىسى ئۆسۈپ 20~25 cm غا يېتىپ
7 ~ 8 تال ھەقىقىي يوپۇرماق چىقارغاندا ، كۆچەت مۇقىملاشتۇ-
رۇش ئېلىپ بېرىلىدۇ . بۇنىڭ ئۈچۈن يەنىلا ئاجىز ، زەئىپ مايسە-
لارنى يۇلۇپ تاشلاپ ، بىر ئورەكتە بىرلا كۆچەت قالدۇرۇلسا
بولىدۇ . مۇقىملاشتۇرۇشقا بىرلەشتۇرۇپ ئۇنمەي قالغان يەرلەرگە
كۆچ ، باراقسان ئۆسكەن ئورەكلەردىكى تاقلاپ ئېلىۋېتىشكە تېگىش-
لىك ساغلام مايسىلار مەخسۇس ياسالغان كۆچەت يۆتكەش ئەسۋابى
بىلەن قىلىق توپىسى بىلەن قوموزۇلۇپ كۆچۈرۈپ تولۇقلىنىدۇ ھەم
ھەر ھال سۇغىرىلىدۇ . ئۇستىگە دەرەخ شېخى ياكى ئوت - چۆپ
بىلەن سايە چۈشۈرۈلۈپ ، ئەي بولۇشىغا شارائىت يارىتىلىدۇ .

4 . كۆچەت تىكىش

ئۆرۈك كۆچەتلىرى جەنۇب - شىمال يۆنىلىشى بويىچە تىكىل-
گەن مۇڭاپىق بولۇپ ، يورۇقلۇقتىن يېتەرلىك پايدىلىنالايدۇ . ئۆ-
رۈك دەرەخلىرىنىڭ ئارىسىغا پاكار غوللۇق ئىقتىسادىي زىرائەتلەر-
نى تېرىش پىلانلانسا ، ئۇ ھالدا تىكىلىدىغان كۆچەتلەرنىڭ قۇر ،
تۇپ ئارىلىقىنى 5 m×8 m ۋە 8 m×12 m قىلىپ ، ھەرمو يەرگە
3 تۇپ ۋە 11 تۇپ كۆچەت تىكىلسە بولىدۇ . باغ كۆلىمى چوڭ ،
ئېگىلىك كۇچى ئاز ، ئەمما پەرۋىش سەۋىيىسى يۇقىرى بولسا ، قۇر ،
تۇپ ئارىلىقىنى 4 m×6 m ياكى 5 m×6 m قىلىپ ، ئۆلچەملىك
تۇپ شەكلىدە ھەر موسغا 22 ~ 28 تۇپ ئۆرۈك كۆچىتى تىكىلسە

بولىدۇ .

كۆچەتلەرنى تىكىشتە يەر شەكلى تۈز ، سۇغىرىش شارائ
ياخشى بولسا ئورەك كولاپ بىۋاستە تىكسە بولىدۇ . يەر شە
ئېگىز - پەس ، سۇ قىس جايلاردا سۇ تېجەش ئۈچۈن قۇر ئارل
بويىچە ئۇستى كەڭلىكىنى 1～1.5 m ، ئاستى كەڭلىك
0.8 m～1 m ، چوڭقۇرلۇقىنى 0.3 m～0.4 m قىلىپ چۆ
ئېلىپ ، ئاندىن قۇر ئارىلىقىغا ئاساسەن چوڭقۇرلۇقى 0.6 m
كەڭلىكى 0.6～0.8 m لىق ئورەك كولاپ ، ئورەك ئىچىگە تول
چىرىگەن مەھەللىۋى ئوغۇت ۋە بىرىكمە ئوغۇتنى مۇۋاپىق مىقدا
ئارىلاشتۇرۇپ تۆكۈپ ، ئۈستىگە ئەت توپىدىن ئازراق قويۇپ ئاند
كۆچەتنى تىكسە بولىدۇ . ئورەكنى تىندۇرۇش جەريانىدا كۆچە
بىر قېتىم تارتىپ قويۇپ ، يىلتىزلارنىڭ توپا بىلەن بىرلىشىش
تېزلىتىش لازىم . كۆچەتلەرنى تىكىشتىن ئىلگىرى كۆچەت يىلتى
لىرىنى ABT يىلتىز ئۆستۈرگۈچ دورىسىغا 12 سائەت چى
قويسا ، كۆچەتلەرنىڭ ئەي بولۇش نىسبىتى يۇقىرىلايدۇ .

بەشىنچى ، ياڭاقلىق باغلارنى لايىھىلەش ۋە ياڭاقلىق باغ بەرپا قىلىش

1 . ياڭاقنىڭ مۇھىت ـ شارائىتقا بولغان تەلىپى

ياڭاق دەرىخىنى تىمەن ئۆستۈرۈپ ، مەھسۇلاتىنى ئاشۇرۇپ ، سۈپىتىنى ياخشىلاپ ، ئىقتىسادىي ئۈنۈمىنى ئاشۇرۇشتا ، ئۇنىڭ ئۆسۈشىگە ئېھتىياجلىق مۇھىت شارائىتىنى يارىتىپ بېرىش زۆرۈر .

1) يورۇقلۇققا بولغان تەلىپى

ياڭاق دەرىخى يورۇقپەرەس دەرەخ بولۇپ ، يورۇقلۇق ئۈنۈمى ئۆسۈپ يېتىلىشى ، مېۋىلىشىگە چوڭ تەسىر كۆرسىتىدۇ . ياڭاق دەرىخىنىڭ بولۇق مېۋىلەش مەزگىلىدە يورۇقلۇققا بولغان تەلىپى ئۇچلۇك بولۇپ ، يىللىق ئۆسۈپ يېتىلىش مەزگىلى ئىچىدە يورۇقلۇق ۋاقتىنىڭ 2200 سائەتتىن كەم بولماسلىقىنى ، ئەڭ ياخشىسى 2600 سائەتتىن كۆپ بولۇشىنى تەلەپ قىلىدۇ .

2) تېمپېراتۇرىغا بولغان تەلىپى

ياڭاق دەرىخى ئىسسىقلىقنى خالايدۇ . يىللىق ئوتتۇرىچە تېمپېراتۇرا 9～12 C بولسا ياڭاقنىڭ ئۆسۈشىگە مۇۋاپىق كېلىپ ، مېۋىلەش تېمپېراتۇرا دائىرىسى ھېسابلىنىدۇ . ئەڭ تۆۋەن تېمپېراتۇرا نۆلدىن تۆۋەن 25 C تىن يۇقىرى بولغاندا قىشتىن بىخەتەر ئۆتەلەيدۇ ھەم نورمال مېۋىلەيدۇ ؛ نۆلدىن تۆۋەن 25 C تىن تۆۋەن بولسا چېچەك بىخلىرى ، يېڭى نوتىلىرى ۋە 2 ～ 3 يىللىق بىخلىرى ئۇشۇيدۇ ؛ نۆلدىن تۆۋەن 30 C تىن تۆۋەن بولسا نورمال ئۆسەلمەيدۇ ، بەلكى پاكار ياكى چاتقالسىمان ئۆسىدۇ ؛ تېمپې-

راتۇرا نۆلدىن تۆۋەن 35°C تىن تۆۋەن بولسا يەر ئۈستى قىسم
توڭلايدۇ ، قۇرۇيدۇ ، ئەتىيازدا يىلتىزلىرىدىن يېڭى نوتىلار ئۆسۈ
چىقىپ چاتقال شەكلىنى ھاسىل قىلىدۇ .

3) تۇپراقتا بولغان تەلىپى

ياڭاق دەرىخى چوڭقۇر ، كەڭ يىلتىز تارتىدىغان ، ئوغۇ
خۇمار دەرەخ بولغاچقا ، توپا قاتلىمى بىر مېتىردىن قېلىن ، مۇ
بەت ، قۇمسىاق ، سۇ ، ھاۋا ئۆتكۈزۈشچانلىقى ياخشى يەرنىڭ بولۇ
شىنى تەلەپ قىلىدۇ . سېغىز تۇپراقلىق يەرلەر ياڭاق ئۆستۈرۈشى
ماس كەلمەيدۇ . جەنۇبىي شىنجاڭدىكى بەزى يېزا ، مەيدانلار سېغ
لاتقا تۇپراقلىق يەرلەردە ياڭاق ئۆستۈرگەندە كۆچەتلەر ياخشى ئۆ
مىگەن ياكى قۇرۇپ قالغان .

ياڭاق ئۆستۈرۈلىدىغان يەرنىڭ مۇنبەتلىكىنى ئاشۇرۇشتا م
ھەللۇڭى ئوغۇتلارنى يېتەرلىك بېرىش ، ياڭاق دەرەخلىرى ئارىسى
پۇرچاق تۇرىدىكى زىرائەتلەرنى ، قوغۇن ، تاۋۇز ، كۆكتاتلارنى ك
رىشتۇرۇپ تېرىش ياكى يېشىل ئوغۇت ئۆسۈملۈكلىرىنى تېرىپ
چىچەكلەش ۋاقتىدا يەرگە باستۇرۇش تەدبىرلىرىنى قوللانسا بول
دۇ . شۇنىڭ بىلەن بىللە ئازوت ، فوسفورلۇق ئوغۇتلارنى ئاساس
قىلىپ بېرىش لازىم .

ياڭاق تۇز ، شورغا چىدامسىز كېلىدۇ . تۇپراقتىكى تۇز مى
دارى 0.03% تىن ئېشىپ كەتسە ، دەرەخنىڭ ئۆسۈشى ۋە مېۋىلە
شىگە تەسىر يېتىدۇ . شۇڭا ، يەر ئاستى سۇ ئورنى 2 m دىن تۆۋە
بولۇشى تەلەپ قىلىنىدۇ . ياڭاق دەرىخىنىڭ يوپۇرماقلىرى چو
ھەم كۆپ ، يازدا سۇنى پارلاندۇرۇشى كۈچلۈك بولغاچقا ، سۇ
كۆپرەك تەلەپ قىلىدۇ . شۇڭا ، ياڭاقلىق باغلارنىڭ سۇغىرى
شارائىتى ياخشى بولۇشى كېرەك . ياڭاقلىق باغ يېرى زىيادە ن
ياكى قۇرغاق بولۇپ كەتسىمۇ مېۋىلىشى تەسىرگە ئۇچرايدۇ . شۇ
ڭا ، باغ يېرى توختام سۇ يىغىلىۋالمايدىغان بولۇشى كېرەك . ناۋا
ھۆلچىلىك يۇز بەرسە ، ياڭاق دەرەخلىرى ئاسانلا كېسەللىك

ئىلگىرى سۈغىرىش ۋە توختام سۈلارنى چىقىرىۋېتىشكە قۇلايلى
بولسۇن ئۈچۈن ، باغ يېرىنىڭ ئېگىز - پەسلىك پەرقىنى cm
دىن ئاشۇرماستىن تەكشى تۈزلەش ، باغ ئەتراپىغا ئىھاتە ئورمىنى
بەرپا قىلىش كېرەك . يەرگە يېتەرلىك ئاساسىي ئوغۇت بەرگەندە
كېيىن ، يەرنى چوڭقۇر ئاغدۇرۇپ تەكشىلەش لازىم .

3 . ياڭاق كۆچىتى يېتىشتۇرۇش

1) ئۇرۇق تەييارلاش

ئۇرۇق سۈپەتلىك سورتلاردىن ، يەنى كۆپەيتىش نىشانىغا ما
كېلىدىغان سورتلاردىن ئېلىنىپ ، ئىدىش ياكى داسقا سېلىنىپ
ئۈستىگە ئىلمان سۇ قۇيۇلغاندىن كېيىن تاياق بىلەن تەخمىنەن ئو
مىنۇت ئەتراپىدا ئارىلاشتۇرۇلىدۇ ، 24 سائەتتە سۇيى بىر قېت
ئالماشتۇرۇلىدۇ ، كۈندە بىر قېتىم سوغۇق سۇدا چايقىلىدۇ . م
شۇنداق بىر تەرەپ قىلىنغان ئۇرۇقنى 7 ~ 10 كۈنلەردىن كېيى
سۈزۈۋېلىپ دەرھال تېرىسا بولىدۇ .

ئۇرۇقنى سۇغا چىلاپ ، ھەر ئىككى كۈندە سۈيىنى بىر قېت
ئالماشتۇرۇپ ، 10 ~ 15 كۈندىن كېيىن ئاپتاپقا سالسا ئۇرۇقلا
يېرىلىدۇ . يېرىلغانلىرى ئۇدۇللۇق تېرىلسا بولىدۇ .

يەنە بىر خىل ئۇسۇل : 500 g ھاكقا 5~6 kg سۇ قۇيۇپ
ئۇرۇقنى ھاك سۈيىگە چىلاپ ، ھەركۈنى 1 ~ 2 قېتىم ، ھ
قېتىمدا بەش مىنۇت ئارىلاشتۇرۇپ ، 10 ~ 15 كۈندىن كېيى
سۈزۈۋېلىپ تېرىسا بولىدۇ .

2) يەر تەييارلاش

كۆچەت يېتىشتۇرۇلىدىغان يەر سۈغىرىشقا قۇلايلىق ، تو
قاتلىمى قېلىن ، قۇمساق ، مۇنبەت بولۇشى ، چۆرىسىدە ئىھ
ئورمىنى بار ، قاتنىشى قۇلايلىق بولۇشى لازىم . ئەگەر سېغ
تۇپراقلىق يەر بولسا ، ئۈستىگە 5~6 cm قېلىنلىقتا قۇم تۆكۈپ

ئوغۇتنى ئارىلاشتۇرۇپ چوڭقۇر ئاغدۇرۇش ، شېغىللىق يەر بولسا ، شېغىلنى تاسقاپ چىقىرىۋېتىش ۋە يەرنى تەكشى تۈزلەش لازىم .

3) تېرىش

ئۇرۇق ئادەتتە كۈز ، ئەتىياز پەسىللىرى تېرىلىدۇ . كۈزدە تېرىلسا بىخلىنىش ۋاقتى قىسقا بولۇپ ، ياڭاق مايسىلىرى تەكشى ئۇنۇپ چىقىدۇ . ئەمما كېلەر يىلى ئەتىيازدا بالدۇر ئۇنۇپ چىققانلىرى جۇدۇنغا ئۇچرىسا كۆپلەپ ئۆشۈپ كېتىدۇ . ئەتىيازدا تېرىلسا مايسىلارنىڭ ئۆشۈپ قېلىشىدىن ساقلانغىلى بولسىمۇ ، ئەمما ئۇرۇق ياخشى بىر تەرەپ قىلىنماي قالسا تولۇق ئۇنەلمەيدۇ .

تېرىشتا ئادەتتە چۆنەك چوڭقۇرلۇقى 15～18 cm ، قۇر ئارىلىقى 60～80 cm ، تۇپ ئارىلىقلىرى 10 cm ، تېرىش چوڭقۇرلۇقى 5～8 cm بولسا مۇۋاپىق بولىدۇ . ئۇرۇقنىڭ يان قىرىنى يەرگە تۇز قىلىپ ، ھەر 10 cm ئارىلىقتا بىر دىن قويۇپ ، ئۈستىنى 6～10 cm قېلىنلىقتا كۆمۈپ ، ئۈستىگە يېنىك دەسسەش لازىم . تېرىش ۋاقتىدىن ئالغاندا ، ياڭاقنى ئەتىيازدا ، يەنى 3 ـ ئاينىڭ 25 ـ كۈنىدىن 4 ـ ئاينىڭ ئوتتۇرىلىرىغچە تېرىپ بولۇش لازىم . مۇشۇ مەزگىلدىن كېيىن قالسا ياڭاق كۆچەتلىرىنىڭ غولى تولۇق ياغاچلىنالماي ، قىشتا ئۆشۈپ قۇرۇپ قالىدۇ .

(1) ئۇرۇقنى بۇۋاستە تېرىپ باغ بەرپا قىلىش

باغ كۆلىمى چوڭ بولۇپ كۆچەت يېتىشتۇرۇشكە ئۇلگۇرەلمىگەندە ، ئۇرۇقنى بۇۋاستە تېرىسا بولىدۇ ، يەنى بۇ ئۇسۇلنى سۇ ، تۇپراق شارائىتى ياخشى جايلاردا قوللانسا بولىدۇ . بۇنىڭدا ئالدى بىلەن يەرگە ئاساسىي ئوغۇت يېتەرلىك بېرىلىپ ئوسا قىلىنىدۇ . تۇپرىقى سېغىزلىق بولسا مۇۋاپىق مىقداردا قۇم تۆكۈلىدۇ . ياڭاقنى كۈزدە تېرىشتا قىسمەن كۆڭ پوستى بىلەن تېرىسىمۇ بولىدۇ ، ئەمما تېخنىكىلىق جەھەتتىن ئالغاندا پوستىدىن ئايرىپ تېرىش تەلەپ قىلىنىدۇ . كۈزدە تېرىشتا ھاشارات ۋە قۇشلار زىيانداشلىقىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈن ، ئورەك ئەتراپىغا ياكى ياڭاق پوستىغا

هاشارات يوقىتىش دورىلىرىنى چېچىپ قويۇش لازىم .

كۆچەت تىكىپ باغ بەرپا قىلىشتا ئەلا سورتلۇق ياڭاقلاردىن يېتىشتۇرۇلگەن كۆچەتلەرنىڭ تىكىلىش ۋاقتى ، ئۇسۇلى ۋە تېخنىكىلىق هالقىلارنى پۈختا ئىگىلەپ ، تۇپ ، قۇر ئارىلىقلىرىنى 10 m×10 m قىلىپ تىكىش ، ئارىلىقلارغا 10 ~ 15 يىل باشقا زىرائەتلەرنى كىرىشتۇرۇپ تېرىش لازىم . بۇ خىل باغلاردىكى ياڭاق تۇپلىرى ئون نەچچە يىل ئۆتكەندىن كېيىن شاخلىرى باراقسان ئۆسۈپ ، يوروقلۇق ۋە هاۋا ئۆتۈشۈشىگە تەسىر يېتىدۇ . شۇڭا ، قىش پەسلى كۆپرەك چاتاش ، ياز پەسلى بويىغا زورلاپ ئۆسۈپ كەتكەن شاخلىرىنى چاتاشقا توغرا كېلىدۇ .

(2) تارقاق تىكىپ ياڭاقلىق بەرپا قىلىش

ياڭاقلىق بەرپا قىلىشتا ئادەتتىكى تەقسىلات ۋە ئىشلەپچىقىرىش مەقسەت قىلىنغان بولسا ، تۇپ ، قۇر ئارىلىقلىرى 8 m×8 m ياكى 10 m×10 m بويىچە قىلىنسا بولىدۇ ؛ قويۇق تىكىپ دەسلىپىدىلا مول هوسۇل ئېلىش مەقسەت قىلىنغان بولسا ، تۇپ ، قۇر ئارىلىقلىرىنى 5 m×5 m ياكى 4 m×5 m بويىچە قىلىپ تىكىپ ، 10 ~ 15 يىلدىن كېيىن كۆچەتلەرنى ئارىلاپ كۆچۈرۈپ ئېلىۋېتىپ ، 10 m×10 m بويىچە مۇقىملاشتۇرسا بولىدۇ . ئۇنىڭدىن باشقا ، هويلا ـ ئارامىلارنىڭ ئالدى ـ كەينىگە ، ئېرىق ـ ئۆستەڭلەرنىڭ بويلىرىغا تىكىپ ئۆستۇرسىمۇ ، شۇنىڭدەك سالا ئېتىزلارنىڭ سۇغىرىش ئېرىقلىرىغا تىكىپ ئۆستۇرسىمۇ بولىدۇ . بۇنىڭدا تۇپ ئارىلىقى 10 m ، قۇر ئارىلىقى 25~33 m بولىدۇ . بۇ ئۇسۇلدا يەرنى ئۈزاققىچە تېرىغىلى بولىدۇ ، باشقا زىرائەتلەرنىڭ مەهسۇلاتىغا ئانچە تەسىر كۆرسەتمەيدۇ . كۆچەت ئاز كېتىدۇ ، ئۇنۇمى يۇقىرى بولىدۇ .

(3) « + » شەكىللىك ياڭاقلىق بەرپا قىلىش

بۇ ئۇسۇل يەر ئاز ، ئادەم كۆپ جايلارغا ماس كېلىدۇ . بۇنىڭدا ئاساسلىقى 270 مولۇق سالا ئېتىزغا 90 تۇپ ، يەنى هەر ئۇچ مو

يەرگە بىر تۈپ ياڭاق كۆچىتى تىكلىدۇ . تۈپلەر ئارىلىقى يىراق بولغاچقا ، ئۆسۈشى ھېچقانداق تەسىرگە ئۇچرىمايدۇ ، مول مېۋىلەيدۇ ، پەرۋىشكە قولايلىق بولىدۇ .

4 . چاڭلاشتۇرغۇچى سورتلارنى سەپلەش

ياڭاق دەرىخىنىڭ ئاتلىقى بىلەن ئانىلىقى بىر تۈپتە بولسىمۇ ، لېكىن ئاتلىقى بىلەن ئانىلىقىنىڭ چېچەكلەش مەزگىلى ئوخشاش بولمىغاچقا ، ئۆزىدىن چاڭلىنىش نىسبىتى تۆۋەن بولۇپ ، مەھسۇلاتى ۋە سۈپىتىگە تەسىر يېتىدۇ . شۇڭلاشقا ، ھازىرغىچە ئاپتونوم رايونلۇق زىرائەت سورتلىرىنى باھالاپ بېكىتىش كومىتېتى باھالاپ نام بەرگەن 26 ياڭاق سورتىدىن تاللاپ ياڭاقلىق باغ بەرپا قىلىش ، ئەمما ھەربىر باغدىكى ياڭاق سورتىنى ئىككىدىن ئاشۇرۇۋەتمەسلىك شەرتى ئاستىدا ، چاڭلاشتۇرغۇچى سورتلارنى سەپلەش زۆرۈر .

ياڭاق شامال ئارقىلىق چاڭلىنىدۇ . ئادەتتە شامال سۈرئىتى ۋە ياڭاق سورتى ياڭاقنىڭ چاڭلىشىشىغا تەسىر كۆرسىتىدۇ . شۇڭلاشقا ، ھەر 4 ～ 5 قۇر ئاساسلىق ئۆستۈرۈلىدىغان سورتقا بىر قۇر چاڭلاشتۇرغۇچى سورتنى سەپلىسە بولىدۇ . ماتېرىياللارغا ئاساسلانغاندا ، ئاساسلىق سورت بىلەن چاڭلاشتۇرغۇچى سورتنىڭ ئارىلىقى 60～100 m بولسا بولىدۇ ، 50～90 m ئارىلىقتا چاڭ دانچىلىرى ئەڭ كۆپ بولىدۇ . ئاساسلىق سورت بىلەن چاڭلاشتۇرغۇچى سورتنى قۇر بويىچە سەپلەش ، كۆلىمى كىچىك باغلاردا چاڭلاشتۇرغۇچى سورتلارنى مەركەزلىك سەپلەش لازىم .

5 . ياڭاق كۆچەتلىرىنى تىكىش

بالدۇر مېۋىلەيدىغان سورتلارنىڭ مەھسۇلاتى يۇقىرى بولىدۇ ، ئەمما دەرەخ باراقسىنى كىچىك بولغاچقا ، چىلگە سورتلارنى زىچ-

راق ، يەنى تۈپ ، قۇر ئارىلىقلىرىنى 3～5 m ياكى 5～6 m قىلى
تكىش لازىم . كىچىكىپ مېۋىلەيدىغان جاغدا سورتلارنىڭ مەھسۇ
لاتى نىسبەتەن ئاز ، ئەمما دەرەخ باراقسىنى چوڭراق بولغاچقا
تۈپ ، قۇر ئارىلىقلىرى 6～8 m ياكى 8～9 m قىلىنسا بولىدۇ
بالدۇر مېۋىلەيدىغان كىچىك ياڭاق كۆچەتلىرىنى تكىشكە توغ
كەلسە ، تۈپ ، قۇر ئارىلىقلىرىنى 3×5 m ياكى 5×6 m قىلى
تكىش ، ناۋادا كۆچەتلەر چوڭىيىپ بۇك ـ باراقسان ئۆسۈپ كە
سە ، پىلانلىق شالاڭلىتىپ ، كەڭ قۇرلۇق ھالەتنى شەكىللەندۈرۈ
بولىدۇ .

قىشتا قاتتىق سوغۇق ، بوران كۆپ چىقىدىغان جايلاردا تۈپرا
قاتلىمىنىڭ توڭلىشى چوڭقۇر بولغاچقا ، كۆچەتلەرنى ئەتىيازدا ت
كىش كېرەك . ئەتىيازدا ئىمكانقەدەر بالدۇرراق تىككەندە ، تۈپرا
نەملىكىدىن پايدىلىنىپ كۆچەتلەرنىڭ ئەي بولۇشىنى تېزلەتكى
بولىدۇ . كۇزدە تىكىشتە دەرەخلەر يوپۇرماق تاشلاپ ، يەر توڭلاش
تىن ئىلگىرى ، يەنى 10 ـ ئاينىڭ ئاخىرىدىن 11 ـ ئاينى
ئوتتۇرىلىرىغچە تىكىلسە بولىدۇ . كۆچەتلەر كۇزدە تىكىلسە قى
كىرگۈچە مەلۇم دەرىجىدە يىلتىز تارتىپ ئۆزلىشىۋالىدۇ ـ دە
ئەتىيازدا بالدۇر بىخلاپ تېمەن ئۆسىدۇ . كۆچەتلەرنى تىكىپ بولۇ
دەرھال سۇ ـ ئىككى قېتىم قاندۇرۇپ سۇغىرىش لازىم .

6 . شەكىلگە كەلتۈرۈپ چاتاش

1) ياش تۈپلەرنى شەكىلگە كەلتۈرۈپ چاتاش

مۇنبەت يەردە ئۆستۈرۈلگەن سورتلارغا غولى كۇچلۇك شالا
قەۋەتلىك شەكىل ، مۇنبەتسىز يەردە ئۆستۈرۈلگەن ، دەرەخ باراڭ
سىنى يېيىلىپ ئۆسىدىغان سورتلارغا ئوتتۇرىسى تەبىئىي يېيىلغا
شەكىل مۇۋاپىق كېلىدۇ .

(1) شالاڭ قەۋەتلىك شەكىل : بۇنىڭدا مەركىزىي غولنى
ئېگىزلىكى 1～1.5 m بولۇپ ، 5 ～ 7 تال ئاساسىي شېخ

3 ~ 4 قەۋەتكە ئايرىلىپ تۇرىدۇ . 1 ـ قەۋەتتە ئۇچ تال ، 2 ـ قەۋەتتە ئىككى تال ، 3 ـ ، 4 ـ قەۋەتلەردە بىر تالدىن ئاساسىي شاخ يېتىشتۇرۇلىدۇ . 1 ـ قەۋەت بىلەن 2 ـ قەۋەتنىڭ ئارىلىقى 1~1.5 m ، باشقا قەۋەتلەرنىڭ ئارىلىقلىرى 1 m ئەتراپىدا قىلىنىدۇ . 1 ـ قەۋەتتىكى ھەرقايسى ئاساسىي شاخلاردا 3 ~ 4 تال يان شاخ يېتىشتۇرۇلىدۇ . 1 ـ يان شاخ بىلەن غولنىڭ ئارىلىقى 1.5 m ، 2 ـ يان شاخ بىلەن 1 ـ يان شاخنىڭ ئارىلىقى 1 m ئەتراپىدا قىلىنىدۇ . 2 ـ قەۋەتتىكى ھەرقايسى ئاساسىي شاخلاردا 2 ~ 3 تال يان شاخ ، 3 ـ قەۋەتتە بىر تال يان شاخ ، 4 ـ قەۋەتتە شاخ گۈرۈپپىسى يېتىشتۇرۇلىدۇ . شەكىلگە كەلتۈرۈش جەريانىدا ھەرقايسى شاخلارنىڭ بېقىندىلىك مۇناسىۋىتى داۋاملىق تەڭشىلىپ ، ئۆسۈش ئىقتىدارى تەڭپۇڭلاشتۇرۇلىدۇ . قوشۇمچە شاخلىرى مۇۋاپىق ھالدا كۆپرەك قالدۇرۇلۇپ ، رىقابەتچى شاخلار كونترول قىلىنىدۇ ھەمدە ئۇلاردىن پايدىلىنىلىدۇ .

(2) ئوتتۇرىسى تەبىئىي يېيىلغان شەكىل : بۇنىڭدا مەركىزي غول ئېنىق بولمايدۇ ، ئاساسىي شاخلىرىنىڭ سانى ۋە ئۆسۈش ھالىتىگە قاراپ 3 ~ 5 تال ئاساسىي شاخ قالدۇرۇلىدۇ ، ھەربىر ئاساسىي شاختا 2 ~ 3 تال يان شاخ قالدۇرۇلىدۇ . يان شاخلارنى قالدۇرۇش ئۇسۇلى شالاڭ قەۋەتلىك شەكىلگە ئوخشايدۇ . ئاساسىي شاخلارنىڭ بۇلۇڭى شالاڭ قەۋەتلىك شەكىلىنىڭكىدىن كىچىكرەك بولىدۇ .

2) مېۋىلىگەن تۈپلەرنى چاتاش

مېۋە شېخى گۈرۈپپىلىرى دەسلەپتە مەيلىگە قويۇۋېتىپ كېسىن قىسقارتىش ، يانتۇ ئۆسكەنلىرىنى قالدۇرۇش ئۇسۇلى ئارقىلىق يېتىشتۇرۇلىدۇ . مېۋە شېخى گۈرۈپپىلىرىنىڭ ئارىلىقلىرى 60~100 m قىلىپ تەڭشىلىدۇ . قوشۇمچە شاخلارنىڭ كۆچلۈكلىرى كېسىۋېتىلىپ ، ئاجىزلىرى ۋە ئوتتۇراھال ئۆسكەنلىرى قالدۇرۇلىدۇ . تۆۋەنگە ساڭگىلاپ ئۆسكەن شاخلار ناۋادا مېۋىلىگەن بولسا ، مېۋە بېرىپ بولغاندىن كېيىن دەرھال قىسقارتىپ چاتاپ ،

ئانا مېۋە شېخى يېتىشتۇرۇلىدۇ . بويىغا زورلاپ ئۆسكەن شاخ
دەسلەپتە ئۆسۈشىگە قويۇپ بېرىلسە ، مېۋىلەشكە باشلىغاندىن ك
يىن قىسقارتىش ، ئۇچىنى كېسىش ، زىچ ئۆسكەنلىرىنى شالاڭ
تىش تەدبىرلىرى قوللىنىلىدۇ . بولۇق مېۋىلىگەن دەرەخلە
ئاجىزلاش ، قېرىش ئالامەتلىرى كۆرۈلسە ، بويىغا زورلاپ ئۆسك
شاخلارنى يېڭىلاش ۋە ئۇلاردىن پايدىلىنىش ئارقىلىق دەرەخنى
ھاياتىي كۈچىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش لازىم .

3) قېرى تۈپلەرنى چاتاش

ياڭاق دەرىخى قېرىغاندىن كېيىن ئۆسۈش ھالىتى ئاجىزلا
مەھسۇلاتى ئازىيىدۇ . شۇڭا ، سۇ ، ئوغۇت پەرۋىشىنى كۈچەيتە
ئاساسىدا دەرەخ باراقسىنىنى يېڭىلاش لازىم . يېنىك يېڭىلا
ھەرقايسى ئاساسىي شاخلارنىڭ ئوتتۇرا ۋە يۇقىرى قىسمىدىكى ش
ئايرىغان ئورنىدىن ، يەنى ئاساسىي شاخلارنىڭ ئۈچتىن بىر قىس
كېسىۋېتىلىدۇ . ئېغىر يېڭىلاشتا ئاساسىي شاخلارنىڭ 2/3 قىس
كېسىۋېتىلىدۇ . مەيلى قايسى خىل يېڭىلاشتا بولسۇن ، كېسىلگ
ئورۇندا ئايرىغان شاخ بولۇشى ياكى يېڭىدىن شاخ ھاسىل قىلى
ئىقتىدارى بولۇشى كېرەك .

ئۇلاش بىلەن بىر ۋاقىتتا ، سوغۇقنىڭ ئالدىنى ئېلىش تەدبىرلىنى قوللىنىش ئارقىلىق شاپتۇل دەرىخىنىڭ سوغۇققا چىداملىقىنى ئاشۇرۇش لازىم .

3) سۇغا بولغان تەلىپى

شاپتۇل دەرىخى ئۆسۈپ يېتىلىش جەريانىدا فىزىئولوگىيىلىك ئېھتىياجىنى تەمىن ئەتكۈدەك سۇنىڭ بولۇشىنى تەلەپ قىلىدۇ ، ئەمما تۇۋىگە سۇ يىغىلىۋېلىشتىن قورقىدۇ . تۇپراق نەملىكى تەرسىز بولسا يىلتىزلىرىنىڭ ئۆسۈشى ئاستىلايدۇ ياكى قۇرۇپ قالىدۇ ، نوتىلىرى ۋە يوپۇرماقلىرىنىڭ ئۆسۈشى ئاجىز بولىدۇ ، يوپۇرماقلىرىدا كۆيۈك داغلىرى پەيدا بولۇپ يۆگىلىۋالىدۇ ، ھەتتا تۆكۈلۈپ كېتىدۇ ؛ مېۋىسىنىڭ سۇغا سېزىمچانلىقى ئەكسىچە كۈچلىنىپ بولۇپ ، سۇ يېتەرلىك بولمىسا مېۋىسى يېگەلەپ قورۇلۇپ قالىدۇ ياكى تۆكۈلىدۇ ، شۇنداقلا مەھسۇلاتى ، سۈپىتى تۆۋەنلەيدۇ .

4) تۇپراققا بولغان تەلىپى

شاپتۇل دەرىخى تۇپراق قەۋىتى قېلىن ، قۇمسىڭ ، توخۇلار چىقىپ كېتەلەيدىغان يەرلەردە ئۆستۈرۈشكە ماس كېلىدۇ ، سېغىز تۇپراقلىق يەرلەردە ئاسانلا يىلىم ئېقىش كېسەللىكى پەيدا بولىدۇ . pH قىممىتى 5.2～4.9 بولغان ، يەنى ئاجىز كىسلاتلىق ، تۇز مىقدارى 0.1～0.2% بولغان يەرلەرگە ماس كېلىدۇ ، تۇپراق قەۋىتى نېپىز بولسا ، شاپتۇل دەرىخىنىڭ ئۆسۈشى چەكلىمىگە ئۇچراپ ، بالدۇر چېچەكلەپ بالدۇر پىشىسمۇ ، ئەمما مېۋىسى ئۇششاق ، مەھسۇلاتى ئاز ، مېۋىلەش دەۋرى قىسقا بولۇپ قالىدۇ ، مۇنبەت يەرلەردە ئۆسۈشى كۈچلۈك بولۇپ كېتىپ ، مېۋىلىشى كېچىكىدۇ ھەمدە يىلىم ئېقىش كېسەللىكى پەيدا بولىدۇ .

2 . شاپتۇللۇق باغنى لايىھىلەش

1) باغ ئورنىنى تاللاش

شاپتۇل دەرىخى ھۆلچىلىككە چىدامسىز بولغاچقا ، شاپتۇللۇق باغ ئۇچۇن يەر ئاستى سۇ ئورنى تۆۋەن ، توختام سۇلارنى چىقىرىۋەتكىلى

تىش ئاسان ، يورۇقلۇق ياخشى چۈشىدىغان ، قاتتىشى قولايلىق يەرلەرنى تاللاش ، سازلىققا يېقىن ، نەملىكى زىيادە يۇقىرى يەرلەر-نى تاللىماسلىق لازىم . كونا شاپتۇللۇق باغلار بولسا ، ئۇنى بۇزۇۋېتىپ ، بىرقانچە يىل باشقا زىرائەتلەرنى تېرىپ دەم ئالدۇرغاندىن كېيىن شاپتۇللۇق باغ قىلىشقا بولىدۇ .

2 . سورتلارنى سەپلەش

شاپتۇللۇق باغ بەرپا قىلىشتا شۇ جايىنىڭ ئىستېمال ئەھۋالى ۋە يەرلىك ئەلا سورتلىرىنى ، شۇنىڭدەك سورتلارنىڭ ماسلىشىش-چانلىقىنى ئاساس قىلىش ھەمدە مېۋىنىڭ ساقلاشقا ، توشۇشقا چى-داملىقلىقى ۋە سۈپىتى قاتارلىق تەرەپلەرنى ئويلىشىش لازىم . ئۆزىدىن چاڭلىشالمايدىغان سورتلارغا چاڭلاشتۇرغۇچى سورتلارنى سەپلەش ، ئەمما بىر باغدا ئىككى - ئۈچ خىل سورتتىن ئاشۇرۇۋەتمەسلىك لازىم . سورت سەپلەشتە يەنە چىلگە ، ئارا پىشار ، جاغدا سورتلارنى ئورۇنلاشتۇرۇپ ، بازارنى خېلى ئۇزۇنغىچە شاپتۇل بى-لەن تەمىنلەيدىغان قىلىش كېرەك .

3 . شاپتۇل كۆچىتى يېتىشتۇرۇش

1) ئۇرۇقچا تەييارلاش ۋە بىخلاندۇرۇش

شىنجاڭدا ئۆستۇرۇلۇۋاتقان يەرلىك شاپتۇللارنىڭ سورتلىرى كۆپ بولۇپ ، ھەرقايسى رايونلارنىڭ يەنە ئۆزىگە خاس سورتلىرى بار . بۇ سورتلار ئۆستۇرۇشكە ماس كەلسىلا كېڭەيتىشكە بولىدۇ . يەرلىك سورتلاردىن سۈپىتى ياخشى ، مېۋىسى چوڭ ، ئىستېمال دائىرىسى كەڭ ، كۆركەم ، تەمى تاتلىق ، ئېتى ئۇرۇقچىسىدىن ئاجرايدىغان ، ئىقتىسادىي قىممىتى يۇقىرى ، ماسلىشىشچانلىقى كۈچلۈكلىرىنى تاللاپ ، مېۋىسى مەي بولغاندا يېغىۋىلىپ ، ھۆل پېتى يەپ ياكى قاق سېلىپ ئۇرۇقچىسىنى ئايرىۋېلىپ ، قۇرۇتۇپ ساقلاش لازىم .

ئۇرۇقچىنى بىخلاندۇرۇشتا ، ئالدى بىلەن قايتا بىر قېتىم

تەكشۈرۈپ ، پۈچەك ، زەخمىلەنگەنلىرىنى چىقىرىۋېتىپ ، 1
ئاينىكى ئاخىرىلىرىدىن باشلاپ بىخلاندۇرۇش تەييارلىقىنى ئىش
لازىم . بىۋاسىتە تېرىشتا ، بىخلاندۇرۇلغان ئۇرۇقچىنى 9
10 ـ ئايلاردا تۇز يەرلەرگە تېرىپ ، يەر توڭلىغۇچە ئارىلىقتا
قېتىم سۇغارسا ، ئەتىيازدا ئۇرۇقچىلار زايە بولماي ئۇنۇپ چ
دۇ . ئۇرۇقچىلارنى بىخلاندۇرۇش ئۇسۇلى ئۆرۈكنىڭكىگە ئوخ
بولىدۇ .

2) ئۇرۇقچىنى تېرىش

بىخلانغان شاپتۇل ئۇرۇقچىسىنى ئەتىيازدا ، يەنى 3 ـ ئاي
25 ـ كۈنلىرىدىن 4 ـ ئاينىڭ 5 ـ كۈنلىرىگىچە ئوسا قىل
تەييارلانغان يەرگە چوڭقۇرلۇقىنى 4～6 cm ، تۇپ ئارىلىق
نى 8～10 cm ، قۇر ئارىلىقىنى 50 cm قىلىپ تېرىسا ، ھە
يەرگە 40～45 kg ئۇرۇقچا سالسا بولىدۇ . تېرىلىدىغان يەر ق
ساڭ ئەت تۇپراقلىق ياكى يەر ئاستى سۇ ئورنى تۆۋەن ،
يىغىلىپ قالمايدىغان بولۇشى ، يېتەرلىك مەھەللىسۈى ئو
تۆكۈلگەندىن كېيىن ، چوڭقۇر ئاغدۇرۇلۇپ تەكشى تۇزل
نىشى تەلەپ قىلىنىدۇ .

3) كۆچەتلەرنى تىكىش

شاپتۇل كۆچەتلىرىنى يەرنىڭ توڭى ئېرىگەندىن باشلاپ بىخ
نىشنىڭ دەسلەپكى مەزگىلىگىچە ، قۇر يۆنىلىشىنى جەنۇب ـ ش
مال يۆنىلىشى بويىچە قىلىپ ، تۇپ ، قۇر ئارىلىقلىرى
4×2 m ياكى 4×3 m قىلىپ تىكسە بولىدۇ . ئوڭۇشلۇق دېگەندە
ۋە چوڭقۇرلۇقى 0.6～0.8 m قىلىپ كولىنىپ ، ھەربىر ئورە
15～20 kg ئورگانىك ئوغۇتقا تەڭ مىقداردا توپا ئارىلاشتۇرۇل
تەييارلىنىدۇ . تىكىشتە تەييارلانغان ئوغۇتلۇق توپا ئورەكنىڭ يې
مىغچە تولدۇرۇلۇپ ، كۆچەت ئورەكنىڭ ئوتتۇرىسىغا ، يىلت
بوغۇزى يەر يۈزى بىلەن تەڭلەشتۇرۇلۇپ قويۇلىدۇ ۋە توپا تىنە
رۇلىدۇ . تىنىدۇرۇش جەريانىدا كۆچەت بىر ـ ئىككى قېتىم ئۇ
تىگە بوش تارتىلىپ ، يىلتىزلىرىنىڭ توپا بىلەن بىرىكىشى ئىلگ
رى سۈرۈلىدۇ . كۆچەت تىكىلىپ بولۇنغاندىن كېيىن ئىككى

ئۇچ قېتىم قاندۇرۇپ سۇغىرىلىدۇ ۋە قىيسىيىپ قالغان تۇپلەر تىكلىنىدۇ .

4) چېچەك ، غورىلىرىنى شالاڭلىتىش

شاپتۇلنىڭ چېچەك بىخى كۆپ بولسا مېۋىلىشىمۇ كۆپ بولىدۇ ، بولۇپمۇ بولۇق مېۋىلەش مەزگىلىدە مېۋە مىقدارىمۇ دەرەخنىڭ بەرداشلىق بېرىش ئىقتىدارىدىن ئېشىپ كېتىدۇ . بۇنداق ئەھۋالدا مېۋىلىرى ئۇششاقلاپ ، سۈپىتى ناچارلىشىدۇ ، دەرەخ بالدۇر ئاجىزلايدۇ ، ھوسۇللۇق - ھوسۇلسىز يىل پەرقى روشەنلىشىدۇ . شۇڭلاشقا ، قىشلىق چاتاشتىن ئىلگىرى چېچەك بىخلىرىنى يىمىرىش ياكى مېۋە شېخىنى قىسقارتىپ چاتاش ، ئاندىن بالدۇر ئېچىلىۋالغان ۋە ئېچىلىشى كېچىككەن چېچەكلەرنى ئۇزۇۋېتىش لازىم . چېچەك بىخلىرىنى بالدۇرراق شالاڭلاتقاندا مېۋىلەرنىڭ تۆكۈلۈشىنى ئازايتقىلى بولىدۇ .

تەجرىبىلەرگە ئاساسلانغاندا ، شاپتۇل غورىلىرىنى قالدۇرۇش ئۆلچىمى مۇنداق : ئاساسىي شاخلارنىڭ ئۇزارغۇچى شاخلىرىدىكى غورىلار ئۇزۇۋېتىلىدۇ ، بويىغا زورلاپ ئۆسكەن مېۋە شاخلىرىدا تۆت - بەش تال ، ئۇزۇن مېۋە شاخلىرىدا ئوچ - تۆت تال ، ئوتتۇراھال مېۋە شاخلىرىدا بىر - ئىككى تال ، قىسقا مېۋە شاخلىرىدا بىر تالدىن غورا قالدۇرۇلىدۇ . بىر شاختىكى غورىلارنىڭ ئارىلىقى 10～12 cm قالدۇرۇلىدۇ . غورىلارنى قالدۇرۇش تەرتىپى دەرەخ شاخلىرى بويىچە يۇقىرىدىن تۆۋەنگە ، ئىچىدىن سىرتقا قارىتا بولىدۇ .

4 . شاپتۇل دەرەخلىرىنى شەكىلگە كەلتۈرۈپ چاتاش

شاپتۇل دەرەخلىرى شەكىل جەھەتتە تەبىئىي ئېچىلغان رومكىسىمان ۋە تەبىئىي ئىچى ئوچۇق ئىككى خىل شەكىلگە كەلتۈرۈپ چاتالسا بولىدۇ . تەبىئىي ئېچىلغان رومكىسىمان شەكىلگە كەلتۈرۈشتە ، كۆچەت تىكىلگەندىن كېيىن غولى 50～60 cm قالدۇرۇلۇپ مۇقىملاشتۇرۇلىدۇ . 1 - يىلى ئوچ تال ئاساسىي شاخ

تەرىيىلىنىدۇ ، ھەربىر ئاساسىي شاخ ئارىسىدىكى بۇلۇڭ 120°
ئاساسىي شاخ بىلەن غول ئارىسىدىكى بۇلۇڭ 45° قىلىنىدۇ
2 ـ يىلى ھەربىر ئاساسىي شاختىن ئىككى تال يان شا
تەرىيىلىنىدۇ . 3 ـ يىلى ھەربىر يان شاختىن يەنە ئىككى
تال قوشۇمچە شاخ تەرىيىلىنىدۇ . بۇ شاخلار تەبىئىي ئېچىلغان
شەكىلدە بولىدۇ .

تەبىئىي ئىچى ئوچۇق شەكىلگە كەلتۈرۈشتە ، كۆچەت تىكى
لىپ غولى 50～60 cm قالدۇرۇلۇپ مۇقىملاشتۇرۇلىدۇ . 1
يىلى غولدىن ئۈچ تال ئاساسىي شاخ يېتىشتۈرۈلىدۇ . ھەربىر
ئاساسىي شاخ ئارىسىدىكى بۇلۇڭ 120° ، غول بىلەن بولغان بۇلۇڭ
45° بولىدۇ . 2 ـ يىلى ھەربىر تال ئاساسىي شاختىن ئىككى تال
يان شاخ يېتىشتۈرۈلىدۇ ، ئاندىن ئارىلىقلىرىدا شالاڭ قوشۇمچە
شاخلار يېتىشتۈرۈلىدۇ .

(1) ياش كۆچەتلەرنى شەكىلگە كەلتۈرۈپ چاتاش : ئاساسىي
غولىنىڭ ئېگىزلىكى 50～60 cm قىلىنىدۇ ، كېسىك ئاغزىنىڭ
تۆۋىنىدىكى شەكىلگە كەلتۈرۈش بەلۋېغىدا 6 ～ 9 تال تولغان بىر
قالدۇرۇلىدۇ ، قوشۇمچە نوتىلار بولسا بىر ـ ئىككى تېلى قالدۇ
رۇلۇپ ، يۇقىرىسىدىكىلىرى چاتۇېتىلىدۇ . دەرەخ بىخلانغاندىن
كېيىن شەكىلگە كەلتۈرۈش بەلۋېغىنىڭ تۆۋىنىدىكى بىخلار پۈتۈن
لەي يىمىرىۋېتىلىپ ، بەلۋاغ ئىچىدىن چىققان يېڭى نوتىلار 30 cm
بولغاندا يۆنىلىشى مۇۋاپىق ئۈچ تال شاخ ئاساسىي شاخ قىلىپ
يېتىشتۈرۈشكە قالدۇرۇلۇپ ، قالغانلىرىنىڭ ئۈچى چاتىلى
دۇ . 7 ـ ، 8 ـ ئايلاردا ئاساسىي شاخلارنىڭ ئۈچى چاتىلىدۇ
شۇ يىللىق قىشلىق چاتاشتا ئاساسىي شاخلار 40～60 cm قىلىپ
چاتىلىپ ، بۇلۇڭلىرى 45° قا يەتكۈزۈلىدۇ . 2 ـ يىلى ھەرقايسى
شاخلاردا ئۈزۈرىپ ئۆسىدىغان شاخلار داۋاملىق يېتىشتۈرۈلۈپ
رىقابەتچى شاخلار ۋە دەرەخ باراقسىنى ئىچىدىكى شاخلار ۋاقتىدا
كونترول قىلىنىپ مېۋە شېخى گۈرۈپپىسىغا ئايلاندۇرۇلىدۇ
قىشلىق چاتاشتا ئاساسىي شاخلار 50～60 cm ، ئاساسىي قىسمى
دىن تەخمىنەن 45 cm دائىرىدە دۇمبىسى تەرەپكە قىيسايتى

غان يان شاخلار 40～50 cm ئۇزۇنلۇقتا قالدۇرۇلىدۇ . ئۇچ - تۆت يىللىق دەرەخلەردە 2 - يىلدىكى ئۇسۇل بويىچە ، ئاساسىي شاخلاردىكى ئۇزىرىپ ئۆسكۈچى شاخلار بىر تەرەپ قىلىنىپ ، ھەر-قايسى ئاساسىي شاخلاردا ئىككى - ئۇچ تال يان شاخ قالدۇرۇلىدۇ .

ياش كۆچەتلەردىكى شاخ گۈرۈپپىسىنى ئورۇنلاشتۇرۇشتا ، ئاساسىي ۋە يان شاخنىڭ ئوتتۇرا ، تۆۋەن قىسمى ۋە دەرەخ باراقسان-لىنىڭ ئىچكى قىسمىدا چوڭ ۋە ئوتتۇراھال شاخ گۈرۈپپىسى كۆپرەك قالدۇرۇلىدۇ . كۆچەتلەرنىڭ ئۇزۇن ، ئوتتۇراھال مېۋە شاخلىرى كۆپرەك مېۋىلەپ ، چېچەك بىخلىرىنىڭ جايلىشىش ئور-نى يۇقىرى بولىدۇ . شۇڭلاشقا ، ئاز چاتاپ كۆپرەك قالدۇرۇش لازىم .

(2) بولۇق مېۋىلەش مەزگىلىدە چاتاش : شاپتۇل دەرىخى بولۇق مېۋىلەش مەزگىلىگە كىرگەندىن كېيىن ئۆسۈشى تەدرىجىي ئاجىزلايدۇ ، ئوتتۇراھال ، قىسقا شاخ نىسبىتى بارغانسېرى ئېشىپ ئۆستۈنلۈكنى ئىگىلەيدۇ . شۇڭا ، بۇ مەزگىلنى ئۇزارتىش ئۈچۈن مېۋە شېخى گۈرۈپپىسىنى يېڭىلاش ۋە تېز يېتىشتۇرۇش لازىم .

بولۇق مېۋىلەشنىڭ دەسلەپكى مەزگىلىدە دەرەخ باراقسانى يەنىلا كېڭىيىدۇ . بۇ چاغدا ئۇزۇن مېۋە شاخلىرىدىن پايدىلىنىپ شاخ گۈرۈپپىلىرىنى يېتىشتۇرسە ، دەرەخ باراقسانىنىڭ ئىچكى قىسمىدىكى چوڭ ، ئوتتۇراھال شاخ گۈرۈپپىلىرى زىيادە ئېگىز ياكى ئۆستى كۆچلۈك ، ئاستى ئاجىز بولسا ، قايتۇرۇپ ئېگىزلىكى-نى تۆۋەنلەتسە بولىدۇ . كىچىك شاخ گۈرۈپپىسى ئاجىزلىغاندىن كېيىن بۇلارنىڭ ئىچىدىن بىر - ئىككى تال مېۋە شېخى قالدۇرۇ-لىدۇ . بەك زىچ بولۇپ كەتكەن شاخ گۈرۈپپىسىنىڭ كىچىكىنى شالاڭلىتىپ چوڭىنى قالدۇرسا ، ئاجىزىنى شالاڭلىتىپ كۆچلۈكى-نى قالدۇرسا بولىدۇ . ئەڭ زىچ مېۋە شاخلىرىنىڭ ئارىلىقلىرى 10 cm دىن تار بولماسلىقى لازىم . بولۇق مېۋىلەش مەزگىلىدە چاتاش مىقدارى ئىلگىرىكىگە قارىغاندا ئاز بولىدۇ ، يەنى ئۇزۇن ، ئوتتۇراھال مېۋە شاخلىرى 5 ～ 8 ۋە 4 ～ 5 بوغۇم قالدۇرۇلۇپ چاتىلىدۇ . قىسقا مېۋە شاخلىرىنىڭ پەقەت ئاجىزلىرىلا چاتىلىدۇ .

يەتتىنچى ، ئانارلىق باغلارنى لايىھەلەش ۋە ئانارلىق باغ بەرپا قىلىش

1 . ئانار دەرىخىنىڭ مۇھىت ـ شارائىتقا بولغان تەلىپى

1) تېمپېراتۇرىغا بولغان تەلىپى

ئانار دەرىخى سوغۇققا چىدامسىز كېلىدۇ ، شۇڭلاشقا ئاپتو
رايونىمىزنىڭ كىلىماتىدا قىشتا كۆمۈشكە توغرا كېلىدۇ . ئۆسۈ
مەزگىلىدە 10℃ تىن يۇقىرى يىغىندى تېمپېراتۇرىنىڭ 00℃
تىن يۇقىرى بولۇشىنى تەلەپ قىلىدۇ . شۇڭا ، قىش پەسلى ئ
تۆۋەن تېمپېراتۇرا نۆلدىن تۆۋەن 17℃ تىن يۇقىرى بولىدى
جايلاردا ئانارلىق باغ بەرپا قىلىشقا بولىدۇ ، ئۇنىڭدىن تۆۋەن بو
قىشتىن بىخەتەر ئۆتكۈزۈشكە كۆپ كۈچ كېتىدۇ ياكى ئۇششى
كېتىدۇ ۋە ياكى ھەرخىل كېسەللىكلەر پەيدا بولىدۇ .

2) يورۇقلۇققا بولغان تەلىپى

ئانار دەرىخى يورۇقپەرەس دەرەخ بولۇپ ، يورۇقلۇق يېتە
لىك ، ھاۋا ئالمىشىشى ياخشى يەرلەرگە ئانارلىق باغ بەرپا قىلغ
ياخشى ئۆسۈپ ، مەھسۇلاتى يۇقىرى ھەم سۈپىتى ياخشى بولىد
شۇنىڭ بىلەن بىللە ، ئانار دەرىخىنى مۇۋاپىق چاتاش ، شاخلىر
كېرىش تەدبىرلىرى ئارقىلىق يورۇقلۇقنىڭ تەكشى چۈشۈشى
ئىشقا ئاشۇرۇشقا توغرا كېلىدۇ .

3) سۇغا بولغان تەلىپى

ئانار دەرىخى قۇرغاقچىلىققا چىداملىق كېلىدۇ . لېكىن ، پ
كۇل ياكى يىللىق ئۆسۈپ يېتىلىشىنى تاماملاش ئۈچۈن مۇۋاپ
مىقداردا سۇغا ئېھتىياجلىق بولىدۇ . مەسىلەن ، غۇنچىلاش مەزگ

لىدە ۋە چېچەكلەشنىڭ دەسلەپكى مەزگىلىدە تۇپراق نەملىكى يې-
تەرسىز بولسا چېچەك ۋە مېۋىلىرى تۆكۈلۈپ كېتىدۇ ، مېۋىسى
يوغىناۋاتقان مەزگىلدە ۋاقتىدا سۇغىرىلمىسا يوغىناشتىن توختايدۇ
ياكى تۆكۈلۈپ كېتىدۇ ؛ پىشىش مەزگىلىدە ھاۋا قۇرغاق ، ئەمما
تۇپراق نەملىكى زىيادە ئېشىپ كەتسە ياكى يامغۇر كۆپ ياغسا ۋە
ياكى بەك ئۇسساپ كەتكەندە بىراقلا قاندۇرۇپ سۇغىرىلسا مېۋىسى
بىرلىپ كېتىدۇ . شۇڭلاشقا ، ئانار دەرەخلىرىنى ئەتىياز ۋە يازدا
بىتەرلىك سۇغىرىپ ، كۆزدە سۇيىنى مۇۋاپىق كونترول قىلىشقا
توغرا كېلىدۇ .

4) تۇپراققا بولغان تەلىپى

ئانار دەرىخىنىڭ تۇپراققا بولغان تەلىپى ئانچە كۆچلۈك بول-
مايدۇ . لېكىن ، قاتتىق سېغىز تۇپراقلىق ، زەي ، شور تۇپراقلىق
يەرلەردە ۋە ئىشقارلىق دەرىجىسى يۇقىرى تۇپراقلاردا ياخشى ئۆ-
سەلمەيدۇ . سېغىز تۇپراقلىق يەرلەرنىڭ نەملىك ساقلىشى ياخشى
بولسىمۇ ، ئەمما سۇ ، ھاۋا ئۆتكۈزۈشچانلىقى ناچار بولغاچقا ، بۇ
خىل يەرلەر ئانار مېۋىسىنى يېغىۋېلىشتىن ئىلگىرى زىيادە قۇر-
غاقلىشىۋالىدۇ ، قاندۇرۇپ سۇغىرىلسا تۇپراق نەملىكى ئېشىپ
كېتىپ ، مېۋىسى ئاسانلا يېرىلىدۇ . ئانار دەرىخى كەسلاتا -
ئىشقارلىق دەرىجىسى 6.5 ~ 7.5 بولغان يەرلەردە نور-
مال ئۆسىدۇ ، 4.5 ~ 8.2 بولغان يەرلەردىمۇ باشقا تەلەپلىرى
مۇۋاپىق قاندۇرۇلسا ئۆسۈپېرىدۇ . ئانارلىق باغ بەرپا قىلىشتا
تۇپراق قەۋىتىنىڭ 1 m دىن قېلىن ، ئورگانىك ماددا مىقدارىنىڭ
1% تىن كۆپ ، يەر ئاستى سۇ ئورنىنىڭ 2 m دىن تۆۋەن بولۇشى
تەلەپ قىلىنىدۇ . ئانار كۆچىتى تاغلىق ، يانتۇلۇق ، تۆزلەڭلىك-
لەردە ئۆسۈپېرىدۇ . لېكىن ، ھاۋاسى سوغۇق ، شامال كۆپ
چىقىدىغان جايلاردا ئۆستۈرۈشكە ماس كەلمەيدۇ .

2 . ئانار كۆچىتى يېتىشتۇرۇش

ئانار دەرىخى قەلەمچە قىلىش ، يىلتىزىدىن تۆپ ئايرىش ، نوتا
باستۇرۇش ، ئۇرۇقىنى تېرىش ، ئۇلاش ئارقىلىق كۆپەيتىلىدۇ .

بۇنىڭ ئىچىدە قەلەمچە ئارقىلىق كۆچەتنىش ئۇسۇلى بىلەن يىلتى
دىن تۇپ ئايرىش ئۇسۇلى كۆپرەك قوللىنىلىدۇ . بۇ ئىككى خ
ئۇسۇلدا گەرچە كۆچەت يېتىشتۇرۇش ئاسان ، ئۇنۇمى ياخشى ب
سىمۇ ، ئەمما باغ بەرپا قىلىشتا قەلەمچە قىلىنىدىغان شاخ
نوتىلارنىڭ يېتىشمەسلىكى تۇپەيلىدىن قەلەمچىلەرنىڭ باھاسى ق
مەت بولۇپ قالىدىغان ، شاخ ـ نوتىلار مۇددەتتىن بۇرۇن كېسى
تىلىدىغان ، نەتىجىدە كۆچەتلەرنىڭ ئەي بولۇشى ، سۇپىتى تۆۋ
لەيدىغان ئەھۋاللار ئومۇميۈزلۈك ساقلانماقتا . شۇڭا ، ئانار ئۇ
قىنى تېرىپ كۆچەت يېتىشتۇرۇش يۇقىرىقىدەك ئەھۋاللارنىڭ
دىنى ئېلىشنىڭ ياخشى تەدبىرى ھېسابلىنىدۇ .

1) ئانار ئۇرۇقىنى تەييارلاش ۋە بىخلاندۇرۇش

10 ـ ، 11 ـ ئايلاردا تولۇق پىشقان ، سۇپىتى ياخشى ، پوس
يېرىلمىغان ، مېۋىسى چوڭ ، تاتلىق ئانار سورتلىرىنى تاللاش ، ئ
ياخشىسى ئانارنى تۇپلەر بويىچە تاللاپ ئۇزۇۋېلىش لازىم . ئانار
پوستىدىن ئاجرىتىپ پاكىز داكا خالتىغا قاچىلاپ ، قول بىل
سىقىش (ماشىنا بىلەن سىقىشقا بولمايدۇ) ئارقىلىق ئۇرۇقى ئاي
ۋېلىنىدۇ ، شىرنىسىدىن شەربەت تەييارلىنىدۇ ، ئۇرۇقى پاك
سۇدا يۇيۇپ تازىلانغاندىن كېيىن سۇزۇۋېلىنىپ ، سالقىن ، شام
لىق ئورۇندا بوردا قۇرۇتۇلۇپ ، رەخت خالتا ياكى چىپتا تاغا
قاچىلىنىپ سوغۇق جايدا ساقلىنىدۇ .

ئانار ئۇرۇقى قاتتىق بولغاچقا ، شۇ پېتى تېرىسا ئاسان ئۇنمە
دۇ . شۇڭا ، 3 ـ ئايدا پارنىكقا تېرىشقا توغرا كەلسە 2 ـ ئاي
4 ـ ئايدا ئۇچۇقچىلىققا تېرىشقا توغرا كەلسە 3 ـ ئاينىڭ ئاخى
لىرى بىخلاندۇرۇلىدۇ ، يەنى تېرىشتىن بىر ئاي ئىلگىرى بىخ
دۇرۇلىدۇ . بىخلاندۇرۇشتا ئۇرۇق ئالدى بىلەن داس ، كوزا يا
چىلەكلەرگە تۆكۈلۈپ ، ئۈستىگە 40～50 C لۇق سۇ قۇيۇلۇپ
ئۇچ كېچە ـ كۈندۈز تۇرغۇزۇلىدۇ . بۇ جەريانىدا ھەركۈ
ئەتىگەن ـ كەچلەردە سۇيى بىر قېتىمدىن ئالماشتۇرۇلىدۇ ، ئ
كۈندىن كېيىن ئۇرۇق سۇزۇۋېلىنىپ ، ئۇرۇقنىڭ بەش ھەسسى
گە تەڭ ھۆل قۇمغا ئارىلاشتۇرۇلىدۇ (قۇم زىيادە ھۆل بولۇ

قالسا ئاسان بىخلانمايدۇ) ؛ ئاندىن تەسكەي جايغا 40～50 cm چوڭقۇرلۇقتا ئورەك كولىنىپ ، ئاستىغا 10 cm قېلىنلىقتا قۇم يېيىلىدۇ ۋە قۇم ئارىلاشتۇرۇلغان ئۇرۇق ئورەكىكە تۆكۈلۈپ ، ئۈستى نەم توپا بىلەن كۆمۈلىدۇ . بۇ خىل ئۇسۇلدا ئۇرۇق 25 ～ 30 كۈندە 60～70% بىخلىنىپ بولىدۇ . بۇ چاغدا ئۇرۇق غەلۋىرە تاسقىلىپ ، تېرىشقا تەييارلىنىدۇ . پارنىكقا تېرىلىدىغان ئۇرۇقلار 2 ـ ئايدا بىخلاندۇرۇلىدىغان بولغاچقا ، بۇ مەزگىلدە ئۆي سىرتى سوغۇق ، ئۇرۇق ئاسان بىخلانمايدۇ . شۇڭا ، ئۇرۇقنى ھۆل قۇمغا ئارىلاشتۇرغاندىن كېيىن ئىسسىق ئۆيگە تۆكۈپ دۆۋىلەپ ، ئۈستىنى نەم توپا بىلەن كۆمۈپ ، كىگىز ، ئەدىيال قاتارلىق نەرسىلەر بىلەن يېپىپ قويسا بولىدۇ .

2) تېرىش

ئانار ئۇرۇقىنى پارنىكقا 3 ـ ئاينىڭ 1 ـ كۈنىدىن 15 ـ كۈنگىچە تېرىسا بولىدۇ . ناۋادا پارنىك ئىچىدە ئىسسىتىش ئەسلىھىلىرى بولسا ياكى پارنىك ئۈستىنى يوتقان ، كىگىزلەر بىلەن يېپىش شارائىتى بولسا ، 2 ـ ئاينىڭ ئاخىرىلىرى تېرىسىمۇ بولىدۇ . ئانار مايسىلىرىنى يېتىشتۇرۇش مەقسەت قىلىنغان بولسا ، پارنىك تېمپېراتۇرىسىنى ئاشۇرۇپ ، يەرنى يۇمشىتىپ تەكشى تۈزلەپ ، قىر سالغاندىن كېيىن قۇر ئارىلىقىنى 25 cm قىلىپ ، 1～1.5 cm چوڭقۇرلۇقتا قويۇق تېرىش لازىم . بۇ خىل ئۇسۇلدا ھەرمو پارنىكتا 40 ～ 50 مىڭ تۇپ كۆچەت يېتىشتۇرگىلى ، كۆچەت ئېگىزلىكىنى يىل ئاخىرىغىچە 30～40 cm غا يەتكۈزگىلى ، كېيىنكى يىلى كۆچەتزارلىققا كۆچۈرگىلى ياكى ئېھتىياجلىق ئورۇنلارغا ساتقىلى بولىدۇ . ئەگەر پارنىك ئىچىدىلا رەسمىي كۆچەت يېتىشتۇرۇش مەقسەت قىلىنسا ، ئۇ ھالدا قۇر ئارىلىقىنى 40 cm ، تۇپ ئارىلىقىنى 8 cm قىلىپ تېرىسا ، ئۇنۇپ چىققاندىن كېيىن ئارتۇق مايسىلارنى 5 ـ ئايدا ئوچۇقچىلىققا توپسى بىلەن كۆچۈرسە بولىدۇ . بۇ خىل ئۇسۇلدا ، ئورنىدا قالغان كۆچەتلەرنىڭ ئېگىزلىكىنى 60～80 cm غا ، ئوچۇقچىلىققا كۆچۈرۈلگەنلىرىنىڭكىنى 50～60 cm غا يەتكۈزگىلى بولىدۇ .

ئوچۇقچىلىققا تېرىشتا ، ئوسا قىلىنغان يەر يۈمشاق ئاغدۇرۇ-
لۇپ تۇزلەنگەندىن كېيىن ، 1.1 m كەڭلىكتە چۆنەك ئېلىنىدۇ .
چۆنەك ئىچى تۇزلىنىپ ئۇستىگە كەڭ ئەنلىك سۇلياۋ يوپۇق يېپە-
لىدۇ ۋە بىر چۆنەككە ئۇچ قۇر ، قۇر ئارىلىقى 30～35 cm قىلىپ
ئۇچ قوش تاپ ئېچىلىدۇ . ئۇچ قوش تاپ ئېچىلغاندىن كېيىن
60 cm كەڭلىكتە يەككە تاپ پىلانلىنىپ ، مەخسۇس تەييارلانغان
سايمان بىلەن 7～8 cm ئارىلىققا بىردىن تۆشۈك ئېچىلىپ ، ھەر
بىر تۆشۈككە 5 ～ 6 تالدىن بىخلاندۇرۇلغان ئۇرۇق سېلىنىپ ،
ئۇستى نەم توپا بىلەن كۆمۈلىدۇ . بۇنىڭدا ئۇرۇق بىر ئاي ئىچىدە
ئاساسىي جەھەتتىن ئۇنۇپ بولىدۇ . ئۇرۇق ئۇنۇپ 5～6 cm
بولغاندا دەرھال تاقلىنىپ ، ھەربىر تۆشۈكتە 2 ～ 3 تال ، 2 -
قېتىملىق تاقلاشتا 1 ～ 2 تال كۆچەت قالدۇرۇلىدۇ .

3) قەلەمچە ئارقىلىق كۆچەت يېتىشتۇرۇش

ئانار نوتىلىرىنى قەلەمچە قىلىپ كۆچەت يېتىشتۇرۇشتە ،
پەرۋىشى تۇجۇپىلەپ ئىشلەنسە بىر يىللىق كۆچەتلەرنىڭ ئېگىزلە-
كىنى 1.8 m غا ، ئىككى يىللىقلىرىنىڭكىنى 2.5 m غا يەتكۈزگە-
لى ، ھەر مو يەردە 7000 ～ 8000 تۇپ كۆچەت يېتىشتۇرگىلى
بولىدۇ .

(1) نوتا تەييارلاش : قەلەمچە نوتىسى غولىنىڭ شەكلى ياخ-
شى ، كېسەللىك ، زىياندا ھاشاراتلارنىڭ زىيىنىغا ئۇچرىمىغان ،
مېۋىسى چوڭ ، پوستى نېپىز ، تەمى تاتلىق تۇپلەردىن كېسىۋېلىنە-
سا ، كۆپەيتىلگەن ئانار تۇپلىرى مۇشۇ خۇسۇسىيەتلەرنى ساقلاپ
قالىدۇ . قەلەمچە قىلىنىدىغان نوتىلار ئانارنى كۆزدە كۆمۈشتىن
ئىلگىرى ياكى ئەتىيازدا كېسىۋېلىنىپ تەييارلىنىدۇ . نوتىلار كۆز-
دە كېسىۋېلىنغان بولسا ، شۇ چاغدىلا كېسىپ قەلەمچە قىلماستىن ،
بەلكى ئۇششاق شاخ - پۇتاقلىرىنى كېسىۋېتىپ ، ھەر 100 تال
نوتىنى بىر باغلام قىلىپ ئورەككە سېلىپ ، ئۇستىنى پاكىز قۇرۇق
قۇم بىلەن كۆمۈش لازىم . ئەگەر ئەتىيازدا كېسىۋېلىنغان بولسا ،
نوتىلارنى ئالدى بىلەن نەم توپا بىلەن كۆمۈپ ، تىكىش مەزگىلىگە
كەلگەندە ئاندىن قەلەمچە قىلىش لازىم .

كۆزده يغىۋېلىنغان نوتىلار مەخسۇس ئورەكتە ساقلىنىدۇ . يەنى تەسكەي جايلارغا چوڭقۇرلۇقى 1 m ، كەڭلىكى 1.5 m ، ئۇزۇنلۇقىنى نوتىلارنىڭ ئاز - كۆپلۈكىگە قاراپ ئورەك كولىنىدۇ . نوتىلارنىڭ ئۇزۇن - قىسقىلىقى تەكشىلىنىپ ، ئورىغا توغرىسىغا ياتقۇزۇلىدۇ ، ئۈستىگە يەنە بىر قەۋەت نوتا تىزىلغاندىن كېيىن ، قۇم بىلەن نوتا ئارىلىقلىرى توشقۇزۇلىدۇ . 2 - رەت نوتا ئۈستىدىكى قۇمنىڭ قېلىنلىقى 20 cm بولسا بولىدۇ . نوتىلارنىڭ كۆمۈلۈش ئېگىزلىكى ئورەك ئېغىزىدىن 20 cm چە تۆۋەن قىلىنىپ ، قالغان قىسمى قۇم بىلەن كۆمۈلۈپ چىڭدىلىدۇ . ناۋادا سوغۇق قاتتىق بولۇپ كەتسە ، ئورىغا چىلاشتۇرۇپ سۇ قۇيۇپ ، ئۈستىگە 20～30 cm توپا تۆكۈلۈپ تەكشىلىنىدۇ . بۇنىڭدا توڭنىڭ ئېرىش ۋاقتى كەينىگە سۈرۈلۈپ ، نوتىلارنىڭ ئورىدا بىخلىنىپ كېتىشىنىڭ ئالدى ئېلىنىدۇ .

(2) قەلەمچە قىلىش : قەلەمچىلەر تىكىلگەندىن كېيىن يىلىغا 10 ～ 12 قېتىم سۇغىرىش مۇمكىن بولسا ھەمدە سۇلياۋ يوپۇق يېپىلىدىغان بولسا ، قەلەمچە ئۇزۇنلۇقى 10～12 cm قىلىنسا ، ئەگەر سۇلياۋ يوپۇق يېپىلمايدىغان بولسا ، ئۇ ھالدا 15～16 cm قىلىنسا بولىدۇ . قەلەمچە تىكىلىدىغان يەر قۇمساق ھەم يېنىك شورلۇق بولسا ، قەلەمچىلەر 18～20 cm ئۇزۇنلۇقتا كېسىلىپ ، ئۈچىدا ساغلام يېتىلگەن بىر تال بىخ قالدۇرۇلىدۇ .

(3) قەلەمچىلەرنى تىكىش : قەلەمچىلەر تىكىلىدىغان يەر تولۇق چىرىگەن ئورگانىك ئوغۇتلار بىلەن ئوغۇتلانغاندىن كېيىن تەكشى تۈزلىنىدۇ . تىكىش ۋاقتى جەھەتتىن ئالغاندا ، 4 - ئاينىڭ 10 - كۈنىدىن 15 - كۈنلىرىگىچە تىكىلسە مۇۋاپىق بولىدۇ . شۇڭا ، ئورىدا توڭلىتىلغان نوتىلارنىڭ ئېرىش ۋاقتىنى 4 - ئاينىڭ 8 - ، 10 - كۈنلىرىگىچە توغرىلاش لازىم . قەلەمچىلەرنى تىكىشتىن ئىلگىرى 24 سائەت سۇغا چىلاپ قويۇش ، ئۈدۈللۇق سۈزۈۋېلىپ ئۈدۈللۇق تىكىش لازىم . قەلەمچىلەر ئادەتتە چۆنەك ئۈستىگە تىكىلىدۇ . چۆنەكنىڭ كەڭلىكى 1 m ، ئېگىزلىكى 8～10 cm ، قۇر ئارىلىقى

30 cm بولۇشى ، يەنى ھەربىر چۆنەككە ئۇچ قۇر تىكىلىشى ك
رەك . چۆنەك ئېرىقىنىڭ كەڭلىكى (يەككە تاپ) 60 cm ، تو
ئارىلىقى 10 cm قىلىنىدۇ . قەلەمچە تىكىلىپ بولۇنغاندىن كېيى
قاندۇرۇپ سۇغىرىلىدۇ .

3 . ئانارلىق باغ بەرپا قىلىش

ئانارلىق باغ بەرپا قىلىنىدىغان ئورۇن ئانارنىڭ ئۆسۈپ يېتى
لىشىدىكى مۇھىت شارائىتلىرىنى قاندۇرالايدىغان بولۇشى ، قا
ناش - تىرانسپورتقا قولايلىق بولۇشى لازىم .

1) ئانار كۆچىتىنى تىكىش

ئانارلىق باغ بەرپا قىلىشتا سۇپەتلىك سورتلاردىن تاللاپ ، ب
باغ ئىچىدە 2 ~ 3 خىل سورت بولۇشنى قولغا كەلتۈرۈش ك
رەك . چۈنكى ئانار گۈلى ئىككى جىنسلىق بولغاچقا ، ئۆزئا
چاڭلىشىپ مول ، سۇپەتلىك مېۋىلىشىگە پايدىلىق بولىدۇ . ئان
كۆچىتىنى كۆزدە تىكسىمۇ ، ئەتىيازدا تىكسىمۇ بولىۋېرىدۇ . شۇ
جاڭنىڭ كىلىماتىغا ئاساسلانغاندا يەنىلا ئەتىيازدا تىكسە مۇۋاپى
بولىدۇ . ئانار كۆچىتىنى تىكىشتە سۇغىرىش ۋە كۆزدە كۆمۈشۈ
قولايلىق بولۇشى ئۈچۈن ، چۆنەك جەنۇبتىن شىمالغا قارىتا ئېلىنى
دۇ . ئاندىن چۆنەك ئىچىگە كەڭلىكى 60 cm ، چوڭقۇرلۇقى 0
ئورەك كولىنىپ ، ئاستىغا 15~20 cm قېلىنلىقتا تولۇق چىرىگە
قىغ تۆكۈلۈپ ، ئۇنىڭ ئۈستىگە 10 cm قېلىنلىقتا توپا تاشلىنىدۇ
قالغان ئورەك توپىسى تەڭ مىقداردا قىغ ئارىلاشتۇرۇلۇپ ئورەكنى
تىندۇرۇشقا تەييارلىنىدۇ .

ئانار كۆچىتى تىكىلىشتىن ئىلگىرى 24 سائەت سۇزۇك سۇ
چىلىنىپ ، سۇغا تويۇندۇرۇلىدۇ ، ئاندىن 45° يانتۇلۇقتا جەنۇب
قارىتىپ تىكىلىدۇ (تىكىلىش چوڭقۇرلۇقى ئەسلىدىكى يىلتى
ئورنى بىلەن ئوخشاش بولىدۇ) . كۆچەت تىكىلىش جەريانى
1 ~ 2 قېتىم ئۈستىگە يېنىك تارتىلىپ ، يىلتىزلارنىڭ توپا بىلە
بىرلىشىشى ئىلگىرى سۈرۈلىدۇ . كۆچەت تىكىلگەندىن كېيى

دەرھال قاندۇرۇپ سۇغىرىلىدۇ ۋە 1 ~ 2 كۈندىن كېيىن كۆچەت تۈۋى يېڭىك دەسسەپ چىڭدىلىپ ، ھاسىل بولغان يېرىق-چىلار ئېتىلىدۇ .

ئانار كۆچەتلىرىنى تىكىشتە تۈپ ، قۇر ئارىلىقلىرى 2 m×4 m بولسا ، ھەر مو يەردە 84 تۈپ ئانار بولىدۇ . ئەمما كۈزدە كۆمۈشكە قۇلايلىق بولۇشى ئۈچۈن ، تۈپ ، قۇر ئارىلىقلىرىنى 5 m×4 m قىلىپ ، ھەر موسىغا 33 تۈپ كۆچەت تىكسە يەردىن تولۇق پايدىلانغىلى ، مەھسۇلاتى ۋە سۈپىتىگە كاپالەتلىك قىلغىلى بولىدۇ . باغدىكى ئانار دەرەخلىرىنى باشقا ئورۇنغا يۆتكەشكە توغرا كەلسە ، كۈزدە توپىسى بىلەن يۆتكەش ، شاخلىرىنى شالاڭلاشتۇرۇپ كېسىلگەن شاخلىرىنىڭ زەخمە ئېغىزىغا سۇلياۋ يۆگەپ نەملىك ساقلاش لازىم .

2) شەكىلگە كەلتۈرۈپ چاتاش

(1) شەكىلگە كەلتۈرۈش : ئانار دەرىخى تەبىئىي يېيىلما شەكىلدە ئۆستۈرۈلسە مۇۋاپىق بولىدۇ . بۇنىڭدا غول ئېگىزلىكى 70~80 cm قىلىپ مۇقىملاشتۇرۇلۇپ ، 3 ~ 5 تال ئاساسىي شاخ قالدۇرۇلىدۇ . بىرىنچى ئاساسىي شاخنىڭ يەر يۈزىدىن ئېگىزلىكى 30 cm ئەتراپىدا ، ئاساسىي شاخلىرىنىڭ ئارىلىقلىرى 20~25 cm بولسا بولىدۇ . شەكىلگە كەلتۈرۈش جەريانىدا ئاساسىي ۋە يان شاخلىرىنىڭ ئۆسۈش ئەھۋالىغا ئاساسەن ، كۆمۈشتىن ئىلگىرى 50~60 cm قالدۇرۇپ چاتىۋەتسە ، مېۋە شېخى گۈرۈپپىلىرىنى يېتىشتۇرۇپ بالدۇر مېۋىلەتكىلى بولىدۇ .

(2) چاتاش : ئانارنى كۆمۈشتىن بۇرۇن چاتاش ، قىسقا شاخلىرىنى چاتماسلىق لازىم . باراقسان ئۆسكەن شاخلىرىنىڭ ئۈچىنى قىسقارتىپ ئۆسۈشىنى كونترول قىلىش ، بويىغا زورلاپ ئۆسكەن شاخلارنى مۇۋاپىق قىسقارتىپ مېۋە شاخلىرىنى ھاسىل قىلىش لازىم . قېرى تۈپلەرنى يېڭىلاشتا ئاساسىي يان شاخلىرىنى تارايتىش ياكى بويىغا زورلاپ ئۆسكۈچى يان شاخلىرىنى پىلانلىق ھالدا يېتىشتۇرۇش ئۈسۈلىنى قوللىنىش لازىم .

سەككىزىنچى ، ئاپتونوم رايونىمىز باغۋەنچىلىكىنىڭ تەرەققىياتى

ئاپتونوم رايونلۇق پارتكوم ۋە خەلق ھۆكۈمىتى شىنجاڭ مېۋە ـ چېۋە بازىسىغا ئايلاندۇرۇش ئىستراتېگىيىسىنى يولغا قو غاندىن بۇيان ، ھەر دەرىجىلىك پارتىيە ـ ھۆكۈمەت رەھبەرلىـ نىڭ زور دەرىجىدە ئەھمىيەت بېرىشى ، باغۋەنچىلىككە پايدىل شارائىتلارنى تىرىشىپ ھازىرلىشى ، سېلىنمىدىغان مەبلەغنى كۆپ تىشى ، باغۋەنلەرنىڭ ئىشلەپچىقىرىش قىزغىنلىقىنى ئاشۇرۇ نەتىجىسىدە ، رايونىمىز باغۋەنچىلىكى زور تەرەققىياتلا ئېرىشتى .

ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ باغۋەنچىلىكى ئېلىمىزنىڭ باغۋەنچ لىك تەرەققىياتى بىلەن ماس قەدەمدە راۋاجلىنىپ ، كۆلەم ، مە سۈلات ۋە سۈپەت جەھەتلەردە خۇشاللىنارلىق نەتىجىلەر قولغا كـ تۇرۇلدى . 1997 ـ يىللىق ستاتىستىكىغا ئاساسلانغاندا ، ئاپتون رايونىمىزنىڭ باغ كۆلىمى 2 مىليون 157 مىڭ مو ، ئومۇمـ مەھسۇلات مىقدارى 1 مىليون 236 مىڭ 700 تونىنا بولۇپ ، بۇنـ ئىچىدە ئالمىزارلىق كۆلىمى 633 مىڭ مو ، مەھسۇلات مىقدا 275 مىڭ 200 تونىنا ؛ نەشپۈتزارلىق كۆلىمى 381 مىڭ مـ مەھسۇلات مىقدارى 147 مىڭ 100 تونىنا ؛ ئۈزۈمزارلىق كۆلـ 420 مىڭ مو ، مەھسۇلات مىقدارى 498 مىڭ 200 تونىنا ؛ ياڭـ زارلىق كۆلىمى 132 مىڭ مو ، مەھسۇلات مىقدارى 66 مىڭ 00 تونىنا ؛ ئۆرۈكزارلىق كۆلىمى 550 مىڭ 500 مو ، مەھسۇلا مىقدارى 223 مىڭ 700 تونىنا ، چىلانزارلىق كۆلىمى 40 مـ 500 مو ، مەھسۇلات مىقدارى 4300 تونىنا بولغان . 2005

يىلىغا كەلگەندە ، ئاپتونوم رايونىمىزدا يېڭىدىن بەرپا قىلىنغان باغ كۆلىمى 1 مىليون 650 مىڭ موغا يېتىپ ، 1997 - يىلىدىكىدىن 37.4% ئاشتى . 2005 - يىلى مېۋە - چېۋە ئومۇمىي مەھسۇلاتى 3 مىليون تونىنغا ، پىششىقلاپ ئىشلەنگەن ھۆل مېۋە مەھسۇلاتى 500 مىڭ تونىنغا ، مەھسۇلات قىممىتى 6 مىليارد يۈەنگە يەتتى ، ئېكسپورت مىقدارى 150 مىڭ تونىدىن ئاشتى ؛ مېۋە - چېۋىلەر-نىڭ ئىشلەپچىقىرىلىش باھاسىمۇ ئىلگىرىكى يىللاردىكىگە قارىغاندا 12.31% ئاشتى . ئەمما يەنە بىر قىسىم مەسىلىلەر ساقلىنىۋاتىدۇ . تەجرىبە - ساۋاقلارنى ئەستايىدىل يەكۈنلەش ئاساسىدا ، پەن - تېخنىكىدا يېڭىلىق يارىتىش روھىنى جارى قىلدۇرالىساق ، ئۇ ھالدا باغۋەنچىلىكنى مىسلىسىز راۋاجلىنىش ئىمكانىيىتىگە ئىگە قىلالايمىز .

توققۇزىنچى ، چەت ئەللەرنىڭ ۋە ئېلىمىز نىڭ باغۋەنچىلىك ئەھۋالى

1 . چەت ئەللەرنىڭ باغۋەنچىلىك ئەھۋالى

1) دۇنيا باغ كۆلىمى ۋە مېۋە مەھسۇلاتى

دۇنيادا تەخمىنەن 176 دۆلەت ۋە رايون باغۋەنچىلىك بىل
شۇغۇللىنىدۇ (ھۆل ۋە قۇرۇق مېۋە ئىشلەپ چىقىرىدۇ) . دۇ
بويىچە باغ كۆلىمى 600 مىليون مودىن كۆپرەك بولۇپ ، دۇ
نوپۇسىنى 5 مىليارد بويىچە ھېسابلىغاندا (1993 ـ يىلى 4
ئاينىڭ 15 ـ كۈنى دۇنيا نوپۇسى 5 مىليارد 556 مىليون د
ستاتىستىكىلانغان) كىشى بېشىغا ئوتتۇرا ھېساب بىلەن 12
مودىن توغرا كېلىدۇ . يېقىنقى ئون يىلدىن بۇيان دۇنيانىڭ يىلل
مېۋە مەھسۇلاتى 300 مىليون تونىنا بولۇپ ، مەھسۇلات مىقدار
يىلدىن ـ يىلغا ئېشىۋاتىدۇ . مەسىلەن ، 1970 ـ يىلى دۇنيانى
مېۋە ئومۇمىي مەھسۇلات مىقدارى 229 مىليون 645 مىڭ تونن
1980 ـ يىلى 289مىليون 462 مىڭ تونىنا بولغان ؛ 1990
يىلغا كەلگەندە 346 مىليون 124 مىڭ تونىغا يېتىپ
1970 ـ يىلى ۋە 1980 ـ يىلىدىكىدىن ئايرىم ـ ئايرىم ھال
50.7% ۋە 19.6% ئاشقان .

ئاسىيا قىتئەسىنىڭ مېۋە مەھسۇلاتىنىڭ ئېشىش سۈرئى
ناھايىتى تېز بولۇپ ، 1990 ـ يىللىق مېۋە ئومۇمىي مەھسۇلا
مىقدارى 112 مىليون 94 مىڭ تونىنغا يېتىپ ، 1970 ـ يىلىدىك
دىن 106.3% ئېشىپ ، دۇنيا بويىچە ئالدىنقى ئورۇندا تۇرغان
ياۋروپانىڭ مېۋە ئومۇمىي مەھسۇلات مىقدارىنىڭ ئېشىشى ناھايى
تۆۋەن بولۇپ ، 1990 ـ يىلى 1970 ـ يىلىدىكىدىن ئاران 1%
ئاشقان .

1970 ـ يىلىدىن 1990 ـ يىلىغىچە جۇڭگونىڭ مېۋە ئومۇ-
مىي مەھسۇلات مىقدارىنىڭ ئېشىش سۈرئىتى دۇنيا بويىچە ئالدىنقى
قاتارغا ئۆتۈپ ، 1990 ـ يىلى 1970 ـ يىلىدىكىدىن 285.7% ئاشقان ؛ ئۇنىڭدىن قالسا ئىراننىڭ 267.6% ، يېڭى زېلاندىيەنىڭ 249.8% ، برازىلىيەنىڭ 178.9% ، ئۇگاندانىڭ 163.8% ، پا-
كىستانىنىڭ 145% ، چىلىنىڭ 101.7% ، ھىندىستانىنىڭ 81.9% ئاشقان .

2 . بىرقانچە خىل ئاساسلىق مېۋىنىڭ ئىشلەپچىقىرىلىش ئەھۋالى

دۇنيا بويىچە مېۋىلىك دەرەخ تۈرىگە كىرگۈزۈلۈپ ئۆستۈرۈ-
لۈۋاتقان ئۆسۈملۈكلەر 2800 خىل بولۇپ ، بىر قەدەر مۇھىم دەپ
قارىلىۋاتقانلىرى 300 خىلغا يېتىدۇ . 2004 ـ يىلى دۇنيا بويىچە
مېۋە ـ چېۋە تۈرىدىكى ئۆسۈملۈكلەرنىڭ ئۆستۈرۈلۈش كۆلىمى
(قوغۇن ـ تاۋۇز تۈرىدىكىلەر بۇنىڭ سىرتىدا) 51 مىليون 356
مىڭ 825 گېكتارغا ، ئومۇمىي مەھسۇلات مىقدارى 503 مىليون
280 مىڭ تونناغا يېتىپ ، ھەر گېكتار كۆلەمنىڭ مەھسۇلات
مىقدارى 9800 كىلوگرامدىن توغرا كەلگەن . بۇنىڭ ئىچىدە ئالما-
نىڭ ئۆستۈرۈلۈش كۆلىمى 5 مىليون 178 مىڭ 360 گېكتار ،
ئومۇمىي مەھسۇلات مىقدارى 61 مىليون 920 مىڭ تونىا بولۇپ ،
ھەر گېكتار كۆلەمدىكى ئالمىنىڭ مەھسۇلات مىقدارى 11 مىڭ
957 كىلوگرامغا يەتكەن ؛ ئاپېلسىن تۈرىدىكىلەرنىڭ ئۆستۈرۈلۈش
كۆلىمى 7 مىليون 373 مىڭ 555 گېكتار ، ئومۇمىي مەھسۇلات
مىقدارى 108 مىليون 540 مىڭ تونىا بولۇپ ، ھەر گېكتار كۆلەم-
دىكى ئاپېلسىننىڭ مەھسۇلات مىقدارى 14 مىڭ 720 كىلوگرامغا
يەتكەن .

2005 ـ يىلى دۇنيا بويىچە بانانىنىڭ ئۆستۈرۈلۈش كۆلىمى
4 مىليون 456 مىڭ 500 گېكتار بولۇپ ، 2000 ـ يىلىدىكىدىن
348 مىڭ 400 گېكتار ئاشقان ؛ ئومۇمىي مەھسۇلات مىقدارى 72

مىليون 624 مىڭ 600 تونىا بولۇپ ، 2000 - يىلىدىكىدىن
مىليون 48 مىڭ 200 تونىا ئاشقان .

3 . چەت ئەللەرنىڭ باغۋەنچىلىك تېخنىكا ئالاھىدىلىكلىرى

1) مېۋىلىك دەرەخ تۈرلىرى ۋە سورتلىرىنى رايونلاشتۇرۇ
ھەربىر مېۋىلىك دەرەخ تۈرى ، ھەربىر سورتنىڭ تاشقى مۇ
ھىت - شارائىت (تېمپېراتۇرا ، تۇپراق ، سۇ ، يورۇقلۇق)قا قار
مۇئەييەن تەلىپى بولىدۇ . بۇ تەلەپلەرنى قاندۇرالايدىغان جايلار
مېۋىلىك دەرەخلەرنى ئۆستۈرۈپ ، ئازغىنا سەرپىيات بىلەن خىل
يۇقىرى مەھسۇلاتقا ۋە ئەلا سۈپەتلىك مەھسۇلاتقا ئېرىشكىلى ، شۇ
داقلا خىلى كۆپ ئىقتىسادىي ئۈنۈمگە ئىگە بولغىلى بولىدۇ . ئامې
رىكىنىڭ باغۋەنچىلىكى مەركەزلەشكەن رايونى شەرقىي دېڭىز
قىرغىقىدىكى ۋاشىنگىتون شتاتى بولۇپ ، بۇنىڭ ئىچىدە ۋېنا
(Wenachee) ، ياكىما ۋادىسى (Yakima Valley) ۋە كولومبې
ئويمانلىقى (Columbia Basin) باغۋەنچىلىك رايونىدىكى توققۇ
ئاساسلىق ناھىيىنىڭ باغۋەنچىلىك كۆلىمى پۈتكۈل ۋاشىنگ
تون ئوبلاستى باغۋەنچىلىك ئومۇمىي كۆلىمىنىڭ 96% نى ئىگ
لەيدۇ . ئالمىلىق باغ كۆلىمى پۈتكۈل شتات مېۋىلىك دەرەخ كۆل
مىنىڭ 3/4 قىسمىدىن كۆپرەكنى ئىگىلەپ ، يىللىق مەھسۇلا
مىقدارى 2 مىليون 270 مىڭ تونىنغا يېتىدۇ . بۇنىڭ ئىچى
مارشال سورتى سىستېمىسىدىكى ئالمىلار ئومۇمىي ئالمىلىق كۆل
مىنىڭ تەخمىنەن 75% نى ئىگىلەيدۇ . بۇ جايلارنىڭ تۇپرىق
مۇنبەت ، ھاۋا كىلىماتى مۇۋاپىق ، يورۇقلۇقى يېتەرلىك بولغاچقا
گەرچە يىللىق ھۆل - يېغىن مىقدارى ئازراق بولسىمۇ ، كولومبې
دەريا‌سى ۋە ۋېناچ دەريا‌سىنىڭ سۈلىرى بىلەن يېتەرلىك سۇغۇرۇل
دىغانلىقتىن ، دەرەخلەر بولۇق ئۆسۈپ ، مەھسۇلاتى سۈپەتلىك ھە
يۇقىرى بولىدۇ ؛ مېۋىلەر رەڭدار ، دانىسى يوغان ، قەنت تەركىبى

مول ، پۇراقلىق بولۇپ ، دۇنيا بويىچە مارشال سورتى سىستېمىسى-
دىكى ئالما ئىشلەپ چىقىرىلىدىغان ئېسىل ماكانلىقى بىلەن نامى
مەشھۇر .

ياپونىيىنىڭ ئالما ئىشلەپچىقىرىشىمۇ ئائوموري ، ئاكىتا ، ئى-
ۋاتې ۋە ناگانو قاتارلىق بىرقانچە ناھىيىسىگە مەركەزلەشكەن .

باغۋەنچىلىكتە يۇقىرى مەھسۇلات ، ئەلا سۈپەت ، يۇقىرى ئۈ-
نۈمنى قولغا كەلتۈرۈشتە ، مېۋىلىك دەرەخلەرنى مۇھىت - شارائى-
تى مۇۋاپىق جايلاردا ئۆستۈرۈشكە توغرا كېلىدۇ . شۇنداق قىلغاندا
ئىلا ئاندىن ئاز سەرپىيات بىلەن مول ئۈنۈمگە ئېرىشكىلى بولىدۇ .

2) سورتلارنى يېڭىلاش

باغۋەنچىلىك ئىلمىنىڭ تەرەققىياتىغا ئەگىشىپ ، ئىشلەپچىقى-
رىشنىڭ ئېھتىياجىنى قاندۇرۇش ئۈچۈن مېۋىلىك دەرەخلەرنىڭ
يېڭى سورتلىرى ئۈزلۈكسىز ھالدا يېتىشتۇرۇلىدۇ . ئادەتتە سورت
يېتىشتۇرۇش نىشانى ئاساسلىقى يۇقىرى مەھسۇلاتلىق ، ئەلا سۈپەت-
لىك ، شۇنىڭدەك قۇلايسىز شارائىتلارغا چىداملىق ، دەرەخ باراق-
سىنى ئىخچام ، پەرۋىشكە قۇلايلىق ، ماشىنا ئارقىلىق يىغىۋېلىشقا
ماس كېلىدىغان بولۇش تەلەپلىرىگە ئۇيغۇنلاشتۇرۇشتىن ئىبارەت .

3) پاكار ، زىچ ئۆستۈرۈش

نۆۋەتتە دۇنيا باغۋەنچىلىكىدە مېۋىلىك دەرەخلەرنى پاكار ، زىچ
ئۆستۈرۈش تېخنىكىسى قوللىنىلۋاتىدۇ . فرانسىيىنىڭ ئالما
ئىشلەپچىقىرىشىدا پاكارلاشتۇرۇلغان ئۇلاق ئاستىنىڭ قوللىنىلى-
شى 98% نى ، نەشپۈت ئىشلەپچىقىرىشىدا 96% نى ئىگىلەيدۇ .
باشقا ئەللەردىمۇ مېۋىلىك دەرەخلەرنى پاكار ، زىچ ئۆستۈرۈش كۆ-
لىمى تەدرىجىي ئاشماقتا . چۈنكى ، پاكار ، زىچ ئۆستۈرۈش ئېگىز ،
شالاڭ ئۆستۈرۈشكە قارىغاندا بىرلىك مەھسۇلاتى يۇقىرى ، سۈپىتى
ياخشى بولۇش ، بالدۇر مېۋىلەش ، چاتاش ، دورا پۈركۈش ، مېۋە-
سىنى يىغىش قاتارلىقلارغا قۇلايلىق بولۇشتەك ئەۋزەللىكلەرگە
ئىگە ھەمدە ئەمگەك كۈچى تېجىلىدۇ . ئۆلچەشلەردىن مەلۇم بولۇ-
شىچە ، كاربون - سۇ بىرىكمىلىرىنىڭ مېۋىلىك دەرەخلەرنىڭ

ھەرقايسى ئەزالىرنىڭ تارقىلىشى ئېگىز - پاكارلىقنىڭ ئاساس
پەرقلىنىدىكەن . مەسىلەن ، پاكار ئۆسۈتۇرۇلگەن ئالما دەرە
لىرىنىڭ مېۋىسىدە 76% ، يوپۇرمىقىدا 8.4% ، شاخلىر
14.4% ؛ ئېگىز ئۆسۈتۇرۇلگەن ئالما دەرەخلىرىنىڭ مېۋىس
45% ، يوپۇرمىقىدا 13.9% ، شاخلىردا 40.9% كاربون - ن
بىرىكمىلىرى بولىدىكەن .

4) تۇپراق پەرۋىشىنى كۈچەيتىش

كۆپلىگەن ئەللەرنىڭ تۇپراق پەرۋىشىدە مېۋىلىك دەرەخ قۇ
لىرىنىڭ ئارىسىدا ئوت - چۆپ ئۆستۇرۇش ، قۇر ئارىلىقلىرى
كۇلتىۋاتسىيە قىلىش ياكى ئوت - چۆپ يوقىتىش دورىلىرى
چېچىش ئۇسۇللىرى قوللىنىلماقتا . قۇر ئارىلىقلىرىدا ئوت - چۆ
ئۆستۇرگەندە تۇپراقتىكى ئورگانىك ماددىلارنىڭ كۆپىيىشىگە ، يا
تۇ يەرلەردىكى تۇپراقلارنىڭ ئېقىپ كەتمەسلىكىگە ، ماشىنا بىلە
مەشغۇلات قىلىشقا پايدىلىق بولىدۇ . يەنە مېۋىلەر تۆكۈلگەندە ز
خىمىلىنىشى ئازىيىدۇ . قۇر ئارىلىقلىرىدىكى ئوت - چۆپلەر
ئورۇپ دەرەخ ئاستىغا يېيىتقاندا يەر يۈزىنىڭ تېمپېراتۇرا پەرقى
ئازايتقىلى ، تۇپراق نەملىكىنى ساقلاپ قالغىلى بولىدۇ ، شۇنىڭدە
يەر يۈزىگە يېقىن تارقالغان يىلتىزلارنىڭ ئىسسىق ۋە قۇرغاقچىلى
تىن قۇرۇپ قېلىشىنىڭ ئالدىنى ئالغىلى بولۇپلا قالماستىن ، يە
دەرەخلەرنىڭ ئۆسۈشىگىمۇ پايدىلىق بولىدۇ .

5) ئىلمىي ئۇسۇلدا ئوغۇتلاش

مېۋىلىك دەرەخلەرنى ئىلمىي ئۇسۇلدا ئوغۇتلاش دېگەنلى
ئوغۇتلاشنى ئاساسقا تايىنىپ مەقسەتلىك ھالدا ئېلىپ بېرىشتى
ئىبارەت . يېقىنقى يىللاردىن بۇيان ، بەزى دۆلەتلەر باغلارنى ئورگ
نىك ئوغۇت بىلەن ئوغۇتلاشقا ناھايىتى ئەھمىيەت بەرمەكتە . مەس
لەن ، ياپونىيىنىڭ ئائىموري ناھىيىسى ھەرمو باغنى 400 كى
لوگرام قېغ بىلەن ، فرانسىيە ھەرمو باغنى 460 كىلوگرام قى
بىلەن ئوغۇتلاپ ، تۇپراقتىكى ئورگانىك ماددىلارنى كۆپەيتىش
تۇپراقنى ياخشىلاشنى ئوتتۇرىغا قويدى . ئېلىمىزدە يېقىنقى يىللار

دىن بۇيان ، باغلارنى ئوغۇتلاشتا كۆپىنچە ئازوتلۇق ئوغۇت ئاساس قىلىنىپ ، فوسفورلۇق ، كالىيلىق ئوغۇت بىلەن ۋە بەزى مىكرو ئېلېمېنتلىق ئوغۇتلار بىلەن ئوغۇتلاشقا سەل قارىلىپ كەلدى . ئازوتلۇق ئوغۇتلار كۆپ بېرىلىپ كەتسە مېۋە سۈپىتىگە تەسىر يېتىدۇ ، يەنى مېۋىنىڭ رەڭلىنىشى كېچىكىدۇ ، قەنت تەركىبى ئازىيىدۇ ، چۈچۈمەل بولۇپ قالىدۇ ؛ توشۇشقا ، ساقلاشقا چىداملىق بولۇپ قالىدۇ ؛ دەرەخلەر باراقسان ئۆسۈپ ، ئۆسۈشتىن ۋاقتىدا توختىيالمىغاچقا ، ئاسانلا ئۇشۇپ كېتىدۇ . مېۋىلىك دەرەخلەر ئۈچۈن فوسفور ، كالىيلىق ئوغۇتلار ئازوتلۇق ئوغۇتلارغا ئوخشاشلا مۇھىم . ھەرخىل مىكرو ئېلېمېنتلار ئىچىدە تۆمۇر ، سىنك ، بور ، كالتسىيلار تېخىمۇ مۇھىم . بۇ ئېلېمېنتلار كەمچىل بولسا ، دەرەخلەردە فىزىئولوگىيىلىك كېسەللىكلەر پەيدا بولىدۇ . يىلتىز تۈگۈنەك باكتېرىيىسى مېۋىلىك دەرەخلەرنىڭ مىنېرال ئوزۇقلۇقلارنى ۋە سۇنى سۈمۈرۈشىنى كۈچەيتىدۇ . ئالما ، شاپتۇلىلارغا يىلتىز تۈگۈنەك باكتېرىيىسىنى بەرگەندە يوپۇرماقتىكى سىنك مىقدارى 2 ～ 7 ھەسسە ئاشىدۇ . باكتېرىيىلىك ئوغۇتلارنىڭ بۇ خىل رولى كىشىلەرنىڭ دىققىتە ـ ئېتىبارىنى قوزغىماقتا .

6) سۈپەتلىك كۆچەت يېتىشتۇرۇش

كۆچەت ـ باغ بەرپا قىلىشنىڭ ئاساسى . كۆچەت سۈپىتىنىڭ ياخشى ـ يامان بولۇشى باغ بەرپا قىلىشنىڭ مۇۋەپپەقىيەتلىك بولۇشى ياكى مەغلۇپ بولۇشىنى بەلگىلىگۈچى مۇھىم ئامىل . نۇرغۇن ئەللەردە سۈپەتلىك كۆچەت يېتىشتۇرۇشكە ئەھمىيەت بېرىلمەكتە ھەمدە كۆچەتلەرنىڭ سۈپىتىگە بولغان تەلەپ كۈچەيتىلمەكتە .

(1) كۆچەت سورتىنىڭ ياخشى ، ساپ بولۇشىنى قولغا كەلتۈرۈپ ، سۈپەتلىك سورتلارنى راۋاجلاندۇرۇشقا كاپالەتلىك قىلىش ئىشقا ئاشۇرۇلۇۋاتىدۇ . مەسىلەن ، ياپونىيىدە دېھقانچىلىق ـ ئورمانچىلىق ۋازارتى كېڭەيتىلمەكچى بولغان سورتلارنى تەكشۈرۈپ باھالىغاندىن كېيىن تەستىقلايدۇ ، كۆچەت يېتىشتۇرگۈچى ئورۇن-

لار دېھقانچىلىق - ئورمانچىلىق ۋازارتتىنىڭ تەستىقىنى ئېلىشى كېرەك ؛ شەخسىلەرنىڭ ئۆز مەيلىچە كۆچەت يېتىشتۇرۇشى ۋە سېتىشىغا يول قويۇلمايدۇ .

(2) كۆچەتلەر چوقۇم ۋىرۇسسىزلاندۇرۇلىدۇ . مېۋىلىك دەرەخلەرنىڭ ھەممىسىدە دېگۈدەك ۋىرۇس بولۇپ ، ئۇ مېۋە مەھسۇلاتىغا تەسىر يەتكۈزۈپلا قالماستىن ، مېۋە سۈپىتىنمۇ ناچارلاشتۇرىدۇ . 80 - يىللاردا ئامېرىكىلىق باغۋەنچىلىك مۇتەخەسسىسى ئېلىمىزنىڭ باغۋەنچىلىكىنى تەكشۈرۈپ : «ئەگەر جۈڭگو مېۋىلىك دەرەخلىرىدىكى ۋىرۇسنى يوقىتالىسىلا مەھسۇلاتىنى 30% ئاشۇرالايدىغانلىقىغا كاپالەت بېرىمەن» دېگەن . ۋىرۇسسىزلاندۇرۇش ئۇسۇلى ئىسسىقلىق ئارقىلىق بىر تەرەپ قىلىش ، غول ئۇچىنى يېتىشتۇرۇش ، مەكرو تەنچىنى ئۇلاش قاتارلىقلاردىن ئىبارەت .

(3) ساغلام كۆچەت يېتىشتۇرۇلىدۇ . چەت ئەللەردە كۆچەت يىلتىزلىرىنىڭ سانى ، ئۇزۇنلۇقى ، تومۇقى ، يەر ئۈستى غولىنىڭ ئېگىزلىكى ، تومۇقى ، شاخلىرىنىڭ سانى قاتارلىقلارغا ئېنىق تەلەپ قويۇلىدۇ ھەمدە كۆچەتلەر مۇشۇ تۈرلەر ئاساسىدا دەرىجىلەرگە ئايرىلىپ ، ئەلا سۈپەتلىكلىرىگە يۇقىرى باھا قويۇلىدۇ .

7) شەكىلگە كەلتۈرۈپ چاتاش

كۆچەتلەرنى چاتاشتا دەرەخ باراقسىنىنى چوڭايتىش ، غولىنى تېمەنلەشتۈرۈش ۋە بۇ ئارقىلىق قىسقىغىنا ۋاقىت ئىچىدە ھەممە بوشلۇقنى ئېگىلتىپ ، بالدۇر ، مول ھوسۇللۇق مېۋىلىشىنى ئىلگىرى سۈرۈش مەقسەت قىلىنىدۇ . يېتىلگەن دەرەخلەرنى چاتاشتا ، ھاۋا ، يورۇقلۇق ئۆتۈشۈش شارائىتىنى ياخشىلاش ، مېۋە شېخى گۈرۈپپىلىرىنى قايتا تەشكىللەش مەقسەت قىلىنىدۇ .

ياۋروپا ، ئامېرىكىلاردا پاكار ، زىچ ئۆستۈرۈلگەن ئالما دەرەخلىرىنى شەكىلگە كەلتۈرۈشتە ئاساسىي غولنى تەبىئىي ئۇرچۇق شەكلىگە كەلتۈرۈش ياكى قايتا شەكىلگە كەلتۈرۈش ئۇسۇلى قوللىنىلىۋاتىدۇ . ياپونىيىدە كۆپىنچە ئىنچىكە ئۇرچۇق شەكلىگە كەل-

تۇرۇش ئۇسۇلى قوللىنىلىپ ، ئۇزۇن شاخلىرى چاتىۋېتىلىدۇ ، يەنى شالاڭلاشتۇرۇپ چاتاش ، يىغنىچاق ھالەتتە چاتاش ، تىك تۆت-بۇلۇڭ شەكلىدە چاتاش تېخنىكىلىرى قوللىنىلىپ ، قىسقا چاتاش ئۇسۇلى ئەمەلدىن قالدۇرۇلدى .

8) چېچەك - غورىلىرىنى شالاڭلىتىش

بۇ مېۋىلىك دەرەخلەرنىڭ ھوسۇلسىز يىلىنى تۇگىتىش ، مېۋە سۈپىتىنى ياخشىلاشتىكى مۇھىم تەدبىر ھېسابلىنىدۇ . پاكار ، زىچ ئۆستۇرۇلگەن مېۋىلىك دەرەخلەرنىڭ ئېگىز ، شالاڭ ئۆستۇرۇلگەن مېۋىلىك دەرەخلەرگە قارىغاندا بولۇق مېۋىلەش مەزگىلى بالدۇرراق بولۇپ ، ئۆسۈشى ئاجىزراق كېلىدۇ ، شۇڭلاشقا ھوسۇلسىز يىلى ئاسانلا پەيدا بولىدۇ . قىسقا شاخلىق مېۋىلىك دەرەخلەر ئوخشاش بىرخىل سورت بولسىمۇ ھوسۇلسىز يىلى ئادەتتىكى دەرەخلەرگە قارىغاندا بالدۇر ھەم روشەن پەيدا بولىدۇ .

ياۋروپا ، ئامېرىكا ، ئاۋسترالىيە قىتئەلىرىدىكى دۆلەتلەردە ئالمىنىڭ چېچەك - غورىلىرىنى خىمىيىۋى دورىلار ئارقىلىق شالاڭلىتىش ئادەتتىكى تەدبىر ھېسابلىنىدۇ ، بۇنىڭدا كۆپرەك سېۋىن ، ئانتىنونىن ، نافتالىن ، سىركە كىسلاتاسى ، نافتالىن ئاسېتامىد قاتارلىق دورىلار ئىشلىتىلىۋاتىدۇ . ئانتىنونىن ئالمىنىڭ چېچەكلەش مەزگىلىدە ، ھاۋا نەملىكى ئازراق جايلاردا ئىشلىتىلىپ ، چېچەك شالاڭلىتىش دورىسى قىلىنىدۇ . باشقا دورىلار مېۋىلەرنىڭ غورا مەزگىلىدە ئىشلىتىلىپ ، غورىلارنى شالاڭلىتىش دورىسى قىلىنىدۇ .

9) مېۋىلەرنىڭ رەڭلىنىشىنى ئىلگىرى سۈرۈش

ياپونىيىدە ئالمىلار كۆركەم ، رەڭدار بولغاندىلا كۆچلۈك بازار رىقابىتىگە ئىگە بولۇپ ، قىممەت سانقىلى بولىدۇ ، دەپ قارايدۇ . ياپونىيىلىكلەر ئازوتلۇق ئوغۇتلارنىڭ ئىشلىتىلىش مىقدارىنى كونترول قىلىش ؛ غورىلارنى شالاڭلىتىپ يوپۇرماق - مېۋە نىسبىتىنى ئاشۇرۇش ؛ چاتاپ يورۇقلۇق چۈشۈشىنى كۆچەيتىش ؛ مېۋىلەرگە خالتا كىيدۈرۈپ ، يىغىۋېلىشتىن 30 كۈن بۇرۇن تېخىۋېلىپ

تىش ؛ شاخلىرىنى كېرىش ، يوپۇرماقلىرىنى ئۈزۈۋېتىش قاتارلىق تەدبىرلەر ئارقىلىق مېۋىلەرنىڭ رەڭلىنىشىنى ئىلگىرى سۈرىدۇ . ئامبىركىدا مېۋىلەرنىڭ رەڭلىنىش مەزگىلىدە پۈركۈپ سۈغىرىپ دەرەخ تېنىنىڭ تېمپېراتۇرىسىنى تۆۋەنلىتىپ ، قەنت مىقدارىنىڭ جۇغلىنىشىنى كۈچەيتىپ ، مېۋىلەرنىڭ رەڭلىنىشىنى ئىلگىرى سۈرىدۇ .

10) كېسەللىك ۋە ھاشارات زىياندا شلىقىنىڭ ئۇنۇمىرسال ئالدىنى ئېلىش - يوقىتىش تەدبىرلىرى قوللىنىلىدۇ .

كېسەللىك ۋە ھاشارات زىياندا شلىقىنىڭ ئۇنۇمىرسال ئالدىنى ئېلىش ۋە يوقىتىش نۆۋەتتىكى يېزا ئىگىلىكىنىڭ نىشانلىق تەدبىرى بولۇپ ، يېشىل يېمەكلىك ئىشلەپچىقىرىشنىڭ تەلىپىگە تاماملىنىپ ، «خەلقئارا ئورگانىك يېزا ئىگىلىكى ھەرىكىتى ئىتتىپاقى» نىڭ ئالاقىدار بەلگىلىمىلىرىگىمۇ ماس كېلىدۇ .

ئۇنىڭدىن باشقا يەنە ئۆسۈملۈكلەرنىڭ ئۆسۈشىنى تەڭشىگۈچى دورىلارنى ئىشلىتىش جەھەتتىمۇ زور ئىلگىرىلەشلەر بارلىققا كېلىپ ، ئۆسۈملۈكلەرنىڭ ئۆسۈپ يېتىلىشىنى تەڭشەشتە مۇھىم رول ئوينىماقتا .

4 . ئېلىمىزنىڭ باغۋەنچىلىك ئەھۋالى

1) ئېلىمىز باغۋەنچىلىكىنىڭ دۇنيادىكى ئورنى

ئېلىمىزنىڭ باغۋەنچىلىك تارىخى ئۇزۇن ، يەنى 4000 يىلدىن ئۇزۇنراق تارىخقا ئىگە ، مېۋىلىك دەرەخ سورتى بايلىقى ناھايىتى مول بولۇپ ، دۇنيا مېۋىلىك دەرەخلەر سورتى بايلىقى ئامبىرى ھېسابلىنىدۇ . ئېلىمىزدە بارلىققا كەلگەن ۋە يېتىشتۈرۈلگەن مېۋىلىك دەرەخ سورتى بايلىقى نەچچە مىليون يىللاردىن بۇيان دۇنيانىڭ ھەرقايسى جايلىرىغا تارقىلىپ ، كىشىلەرنىڭ تۇرمۇشىنى بېيىتىپ كەلدى . مەسىلەن ، ئەسلىدە ئېلىمىزدە بارلىققا كەلگەن ئاپېلسىن مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 200 - يىللاردا غەربىي خەن

سۇلالىسى دەۋرىدە يىپەك يولى ئارقىلىق ئىران ، ئىراق ، سەئۇدى ئەرەبىستانى ، رىم قاتارلىق دۆلەتلەرگە تارقالغان ، كېيىنچە ياۋرو-پا ، ئامېرىكا قىتئەلىرىدىكى ھەرقايسى دۆلەتلەرگە تارقالغان ؛ بۈ-گۈندىن تەخمىنەن 500 يىللار ئىلگىرى شەرققە ، يەنى چاۋشىيەن ، ياپونىيىلەرگە تارقالغان . نۆۋەتتە ئاپپلىسىن دۇنيا بويىچە مەھسۇلاتى ئەڭ كۆپ مېۋىگە ئايلىنىپ ، خەلقئارا بازارنى ۋە دۇنيا خەلقىنى تەمىنلىمەكتە .

ئەسلىدە ئېلىمىزدە بارلىققا كەلگەن «مايمۇن شاپتۇلى»نىڭ تۇرى ناھايىتى كۆپ ، سۈپىتى ياخشى بولغاچقا ، «جۇڭخۇا مايمۇن شاپتۇلى» نى خېلى ئۇزۇن يىللار ئىلگىرى يېڭى زېلاندىيە ئېلىمىزدىن ئىمپورت قىلىپ ، تاللاپ يېتىشتۇرۇش ۋە سورتىنى ياخ-شىلاش ئارقىلىق خەلقئارا بازاردىكى ئېسىل مېۋىگە ئايلاندۇردى . ئۇ ئۆزىنىڭ ئوزۇقلۇق تەركىبىنىڭ موللۇقى ، تېبابەتچىلىكتىكى رولىنىڭ كۆچلۈكلۈكى بىلەن دۇنيا خەلقىنىڭ دىققەت - ئېتىبارى-نى قوزغىماقتا . ئېلىمىزنىڭ كېسەللىك ۋە زىيانداش ھاشاراتلار زىيىنىغا چىداملىق مېۋىلىك دەرەخ سورتى بايلىقلىرى كۆپ بو-لۇپ ، بەزى ئەللەردە كېسەللىك ۋە زىيانداش ھاشاراتلارنىڭ زىيىنى تۇپەيلىدىن مېۋىلىك دەرەخلەر قۇرۇپ كەتسىمۇ ، ئېلىمىز مېۋىلىك دەرەخلىرىنىڭ ھېچقانداق زىيانغا ئۇچرىمىغانلىقى ياكى ئاز ئۇچرى-غانلىقى توغرىسىدا ئەمەلىي مىسالىلار خېلى كۆپ .

يېقىنقى يىللاردىن بۇيان ، ئېلىمىزنىڭ باغۋەنچىلىكى زور تەرەققىياتلارغا ئېرىشىپ ، دۇنيا بويىچە مۇھىم ئورۇننى ئىگىلە-مەكتە . 1992 - يىللىق ستاتىستىكىغا ئاساسلانغاندا ، ئېلىمىز نەشپۈت ، ئالما مەھسۇلاتى جەھەتتە دۇنيا بويىچە 1 - ئورۇندا ، ياڭاق ، كاشتان مېۋىسىدە 2 - ئورۇندا ، ئاپپلىسىندا 3 - ئورۇندا ، بانان ، مانگو ، شاپتۇل ، ئامۇت قاتارلىقلاردا 4 - ئورۇندا تۇرغان . ئېلىمىز باغۋەنچىلىكىنىڭ تەرەققىيات يوشۇرۇن كۈچى ناھايىتى زور بولۇپ ، بۈنىڭدىن كېيىنكى باغۋەنچىلىك تەرەققىياتىدا ئورنى تېخىمۇ گەۋدىلىك بولىدۇ .

2) ئېلېكتىرلىك يېقىلغۇنى يەللاردىن بۇيانقى باغۋەنچىلىك ئەھۋالى

پارتىيە 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتىنىڭ 3 - ئومۇمىي يىغىنىدىن بۇيانقى ئېلېكتىرلىك باغۋەنچىلىك تەرەققىياتى كۆزىنى خۇشال قىلىدۇ . دۆلىتىمىزدە ئىسلاھات ، ئىشىكنى ئېچىۋېتىش ۋە يېزىلارغا قارىتىلغان سىياسەتلەرنى تەڭشەش ئېلېكتىر بېرىلغانلىقتىن ، باغۋەنچىلىكنىڭ تەرەققىياتى بىرقەدەر تېز بولدى .

2004 - يىلى ئېلېكتىرلىك دەرەخلەرنىڭ ئۆستۈرۈلۈش كۆلىمى 124 مىليون 730 مىڭ موغا ، ئومۇمىي مەھسۇلات مىقدارى 68 مىليون 840 مىڭ تونناغا يېتىپ ، مو بېشى مەھسۇلاتى 552 كىلوگرامدىن توغرا كەلدى . بۇنىڭ ئىچىدە ئالمىنىڭ ئۆستۈرۈلۈش كۆلىمى 34 مىليون 454 مىڭ موغا ، ئومۇمىي مەھسۇلات مىقدارى 22 مىليون 890 مىڭ تونناغا يېتىپ ، مو بېشى مەھسۇلاتى 663 كىلوگرامدىن توغرا كەلدى ؛ ئاپېلسىننىڭ ئۆستۈرۈلۈش كۆلىمى 19 مىليون 764 مىڭ موغا ، ئومۇمىي مەھسۇلات مىقدارى 10 مىليون 242 مىڭ تونناغا يېتىپ ، مو بېشى مەھسۇلاتى 518 كىلوگرامدىن توغرا كەلدى ؛ نەشپۈتنىڭ ئۆستۈرۈلۈش كۆلىمى 14 مىليون 306 مىڭ موغا ، ئومۇمىي مەھسۇلات مىقدارى 8 مىليون 615 مىڭ تونناغا يېتىپ ، مو بېشى مەھسۇلاتى 602 كىلوگرامدىن توغرا كەلدى ؛ ھەر خىل شاپتۇللارنىڭ ئۆستۈرۈلۈش كۆلىمى 13 مىليون 620 مىڭ موغا ، ئومۇمىي مەھسۇلات مىقدارى 3 مىليون 827 مىڭ تونناغا يېتىپ ، مو بېشى مەھسۇلاتى 281 كىلوگرامدىن توغرا كەلدى ؛ ئۈزۈمنىڭ ئۆستۈرۈلۈش كۆلىمى 3 مىليون 645 مىڭ موغا ، ئومۇمىي مەھسۇلات مىقدارى 3 مىليون 53 مىڭ تونناغا يېتىپ ، مو بېشى مەھسۇلاتى 837 كىلوگرامدىن توغرا كەلدى ؛ باناننىڭ ئۆستۈرۈلۈش كۆلىمى 3 مىليون 210 مىڭ موغا ، ئومۇمىي مەھسۇلات مىقدارى 4 مىليون 813 مىڭ تونناغا يېتىپ ، مو بېشى مەھسۇلاتى 1500 كىلوگرامدىن توغرا كەلدى ؛ ئاناناسنىڭ ئۆستۈرۈلۈش كۆلىمى

529 مىڭ موغا ، ئومۇمىي مەھسۇلات مىقدارى 132 مىڭ تونىنغا يېتىپ ، مو بېشى مەھسۇلاتى 250 كىلوگرامدىن توغرا كەلدى .

2006 ـ يىلىنىڭ ئالدىنقى يېرىم يىلىدا ئېلىمىز 1 مىليون 662 مىڭ تونىنا مېۋە ـ چېۋە ئېكسپورت قىلغان بولۇپ ، 2005 ـ يىلىنىڭ ئوخشاش مەزگىلىدىكىدىن 6.9% ئازايغان ، مېۋە ـ چېۋە ئېكسپورت سوممىسى 1 مىليارد 80 مىليون ئامېرىكا دوللىرىغا يېتىپ ، ئالدىنقى يىلىنىڭ ئوخشاش مەزگىلىدىكىدىن 10.7% ئاشقان . ئىمپورت قىلىنغان مېۋە ـ چېۋە 710 مىڭ تونىنا بولۇپ ، ئالدىنقى يىلىنىڭ ئوخشاش مەزگىلىدىكىدىن 19.5% ئاشقان ؛ ئىمپورت سودىسى 410 مىليون ئامېرىكا دوللىرىغا يېتىپ ، ئالدىنقى يىلىنىڭ ئوخشاش مەزگىلىدىكىدىن 16.2% ئاشقان .

3) باغۋەنچىلىكتە ساقلىنىۋاتقان مەسىلىلەر

(1) باغ بەرپا قىلغان ئورۇنلارنىڭ شارائىتى ناچار ، باغۋەنچىلىككە سېلىنىدىغان مەبلەغ يېتەرسىز بولۇۋاتىدۇ . بەزى جايلاردا باغلار ئۇنۇمسىز ، تاشلاندۇق ، شورتاڭلىق جايلارغا بەرپا قىلىنىۋاتىدۇ ، ئۇنىڭ ئۈستىگە سېلىنىدىغان مەبلەغ ئاز بولغاچقا ، باغلاردىكى مېۋىلىك دەرەخلەرنىڭ مېۋىلىشى كېيىن ، سۈپىتى ناچار ، مەھسۇلاتى ئاز بولۇپ ، كىرىم چىقىمنى قاپلىيالماسلىقتەك ھالەت شەكىللىنىپ قېلىۋاتىدۇ . بۇنداق باغلار شەخسلەرگە ئىنتايىن ئەرزان باھادا كۆتۈرە بېرىلىۋاتىدۇ . بۇنىڭ بىلەن يېزا ، كەنتلەر زىيان تارتىۋاتىدۇ .

(2) كۆچەت يېتىشتۇرۇش ۋە كۆچەت يۆتكەشتە ئېھتىياج بىلەن تەمىنلەش ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەت گەۋدىلىك بولماقتا . گەرچە «جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتىنىڭ ئورمانچىلىق قانۇنى» دا كۆچەتلەرنى يۆتكەشتە كارانتىن ئۆتكىلىنى پۈختا ئىگىلەپ ، كېسەللىك ۋە زىياندىش ھاشاراتلارنىڭ ئالدىنى ئېلىش بەلگىلەنگەن بولسىمۇ ، بەزى ئورۇنلار ئۆز مەيلىچە ھەرخىل يوللار بىلەن كۆچەتلەرنى يۆتكەپ ، كېسەللىك ۋە زىياندىش ھاشاراتلارنىڭ يامراپ

كېتىشىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىۋاتىدۇ ؛ يۆتكەش جەريانىدا تېخنىكىلىق ئۆتكەللەر پۈختا ئىگىلەنمىگەچكە ، كۆچەتلەر قۇرۇپ قېلىش ، ئەي بولۇش ئۇنۇمى تۆۋەن بولۇش ۋە يۆتكەلگەن كۆچەتلەر بەلگىلەنگەن سورت ئۆلچىمىگە يەتمەسلىك ئەھۋاللىرى كۆرۈلۈۋاتىدۇ . بەزى جايلاردا كۆچەت يېتىشتۇرۇشتە قارىغۇلارچە ئىش كۆرۈپ ، ئېھتىياجنى مۆلچەرلىمەي زىيان تارتىش ئەھۋاللىرى كۆرۈلۈۋاتىدۇ . مەسىلەن ، شەندۇڭ ئۆلكىسىدىلا 200 مىڭ مو كۆچەتزارلىق بولۇپ ، يىلىغا 15 مىليون مو باغ بەرپا قىلىشقا ئېھتىياجلىق كۆچەت ئېھتىياجنى تەمىن ئېتەلەيدۇ . بۇ ھەقىقەتەن ئېھتىياجدىن زور دەرىجىدە ئېشىپ كېتىدۇ .

(3) مېۋىلەرنىڭ سۈپىتى ناچار بولغاچقا ، ئېكسپورت قىلىپ تاشقى پېرېۋوت يارىتىشقا تەسىر يېتىۋاتىدۇ . مەسىلەن ، ئېلىمىزنىڭ ئاپېلسىن مەھسۇلاتى دۇنيا بويىچە 3 - ئورۇندا تۇرسىمۇ ، تاشقى سودا جەھەتتە ئاران 1% نى ئىگىلەيدۇ ؛ ئالمىنىڭ خەلقئارا بازاردىكى باھاسىمۇ ناھايىتى ئەرزان بولۇپ ، ئامېرىكا ، ياپونىيە ئالمىلىرى بىلەن رىقابەتلىشەلمەيۋاتىدۇ . گەرچە يېقىنقى يىللاردىن بۇيان باغۋەنچىلىكىمىز تېز تەرەققىي قىلىپ ، كۆپ خىل داڭلىق ، ئالاھىدە سۈپەتلىك مېۋىلەر ئىشلەپ چىقىرىلىۋاتقان بولسىمۇ ، ئۇلارنىڭ تاۋارلىق نىسبىتى تۆۋەن ، بازارغا كىرىش ۋاقتى مەركەزلىك بولغاچقا ، بازارنى يىل بويى تەمىنلەش يېتەرسىز بولۇۋاتىدۇ .

(4) مېۋە - چېۋە بازارلىرى كۆپەيتىلگەندىن كېيىنكى سېتىش - سېتىۋېلىش تۈزۈلمىسى باغۋەنچىلىكنى راۋاجلاندۇرۇش ئېھتىياجىغا ماسلىشالمايۋاتىدۇ . كىچىك كۆلەملىك ئىشلەپچىقىرىش بىلەن چوڭ بازارلارنىڭ زىددىيىتى گەۋدىلىك بولۇۋاتىدۇ . بۇ باغۋەنچىلىكنىڭ تەرەققىياتىنى ئوخشاش بولمىغان دەرىجىدە چەكلىمىگە ئۇچرىتىدۇ .

【قوشۇمچە】

باغۇەنچىلىككە ئائىت بىر قىسىم ئاتالغۇلار

果园建设	باغ بەرپا قىلىش
果园规划	باغلارنى پىلانلاش
果园设计	باغلارنى لايىھەلەش
果园地点的确定	باغ ئورنىنى بەلگىلەش
果树育苗	مېۋىلىك دەرەخ كۆچەتلىرىنى يېتىشتۇرۇش
果树的栽植	مېۋىلىك دەرەخلەرنى تىكىش
土壤准备	يەر تەييارلاش
栽植密度	تىكىش زىچلىقى
栽植方式	تىكىش شەكلى
授粉品种的选择	چاڭلاشتۇرغۇچى سورتلارنى تاللاش
授粉品种的配置	چاڭلاشتۇرغۇچى سورتلارنى سەپلەش
栽植时期	تىكىش مەزگىلى
栽植方法	تىكىش ئۇسۇلى
栽植后的管理	تىكىلگەندىن كېيىنكى پەرۋىش
果园管理	باغ پەرۋىشى
土壤管理	تۇپراق پەرۋىشى
土壤微生物	تۇپراقتىكى مىكرو ئورگانىزملار
中料除草	چاغلاش ، ئوت ئوتاش
果园施肥	باغلارنى ئوغۇتلاش
施肥时期	ئوغۇتلاش مەزگىلى

施肥方法	ئوغۇتلاش ئۇسۇلى
施肥量	ئوغۇتلاش مىقدارى
难溶性养份	تەستە ئېرىيدىغان ئوزۇقلۇقلار
果园灌水	باغلارنى سۇغىرىش
果园秋季管理	باغلارنىڭ كۈزلۈك پەرۋىشى
果树的整形修剪	مېۋىلىك دەرەخلەرنى شەكىلگە كەلتۈرۈپ چاتاش
树冠	دەرەخ باراقسىنى
株距	تۈپ ئارىلىقى
行距	قۇر ئارىلىقى
栽植杭	تىكىش ئۇرىكى
果园冬灌	باغلارغا توڭ ياتقۇزۇش
花而不实	چېچەكلىسىمۇ مېۋىلىمەسلىك
大年小年	هوسۇللۇق - هوسۇلسىز يىلى
幼树期	ياش دەرەخ مەزگىلى
结果期	مېۋىلەش مەزگىلى
盛果期	بولۇق مېۋىلەش مەزگىلى
纺锤灌树	ئۇرچۇقسىمان چاتقال شەكىللىك
纺锤形	ئۇرچۇق شەكىللىك
细长纺锤形	ئىنچىكە ئۇرچۇق شەكىللىك
自由纺锤形	تەبىئىي ئۇرچۇق شەكىللىك
新梢	نوتا
萌芽	بىخ سۈرۈش
初花期	چېچەكلەشنىڭ دەسلەپكى مەزگىلى
盛花期	چېچەكلەش مەزگىلى
花芽形成	چېچەك بىخى هاسىل بولۇش
苗木定植	تۈپنى مۇقىملاشتۇرۇش
果枝	مېۋىلىك شاخ

摘心	ئۇچىنى ئۈزۈش
主枝	ئاساسىي شاخ
侧枝	يان شاخ
副梢	قوشۇمچە شاخ
抹芽	بىخلىرىنى يېمىرىش
徒长枝	هارام شاخ
砧木	ئۇلاق تېگى
接穗	ئۇلاق ئۈستى
嫁接	ئۇلاش
芽接	بىخ ئۇلاق
劈接	يارما ئۇلاق (شىنا ئۇلاق)
嫁接繁殖	ئۇلاپ كۆپەيتىش
嫁接育苗	ئۇلاپ كۆچەت يېتىشتۇرۇش
检疫	كارانتىن قىلىش
直播育苗	ئۇرۇق ئارقىلىق كۆچەت يېتىشتۇرۇش
种子处理	ئۇرۇقنى بىر تەرەپ قىلىش
浸种	ئۇرۇقنى سۇغا چىلاش
拌种	ئۇرۇق دورىلاش
苗床	كۆچەتزارلىق
行播	قۇرلاپ تېرىش
撒播	چېچىپ تېرىش
点播	ئۇۋىلاپ تېرىش
播种量	تېرىش مىقدارى
播种深度	تېرىش چوڭقۇرلۇقى
扦插育苗	قەلەمچە ئارقىلىق كۆچەت يېتىشتۇرۇش
压条	نوتا باستۇرۇش
分株	تۈپ ئايرىش

嫁接苗的管理	ئۇلانغان كۆچەت پەرۋىشى
补接	تولۇقلاپ ئۇلاش
采集接穗	ئۇلاق ئۈستى ماتېرىيالىنى تەييارلاش
接穗处理	ئۇلاق ئۈستى ماتېرىيالىنى بىر تەرەپ قىلىش
果树优良品种	مېۋىلىك دەرەخلەرنىڭ سۈپەتلىك سورتلىرى
库尔勒香梨	كورلا نەشپۈتى
酥梨	قۇم ئامۇت
锦丰	جىنفېڭ نەشپۈتى
早酥梨	چىلگە قۇم ئامۇت
无核白	كىشمىش ئۈزۈم
乍娜	جانان ئۈزۈم
巨峰	جۈيفىڭ
红木拉格	قىزىل مۇناقى ئۈزۈم
大佳娜丽	چوڭ جانان ئۆرۈك
皮来孜	چوڭ ئاق ئۆرۈك
卡拉胡安娜	قارا خۇتەينى ئۆرۈك
新英热不蟠桃	توقاچ شاپتۇل
园蒲壳核桃	يۇمىلاق قەغەز ياڭاق
纸皮核桃	قەغەز ياڭاق
新丰核桃	شىنجاڭ مول ھوسۇللۇق ياڭىقى
新疆光皮核桃	شىنجاڭ سىلىق پوستلۇق ياڭىقى (خەسە ياڭاق)
新疆早丰核桃	شىنجاڭ چىلگە مول ھوسۇللۇق ياڭىقى
仁桃	مېغىز شاپتۇل
蟠桃	ئەنجۇر شاپتۇل
油桃	ماي شاپتۇل
早桃	چىلگە شاپتۇل
甜仁桃	تاتلىق مېغىزلىق شاپتۇل

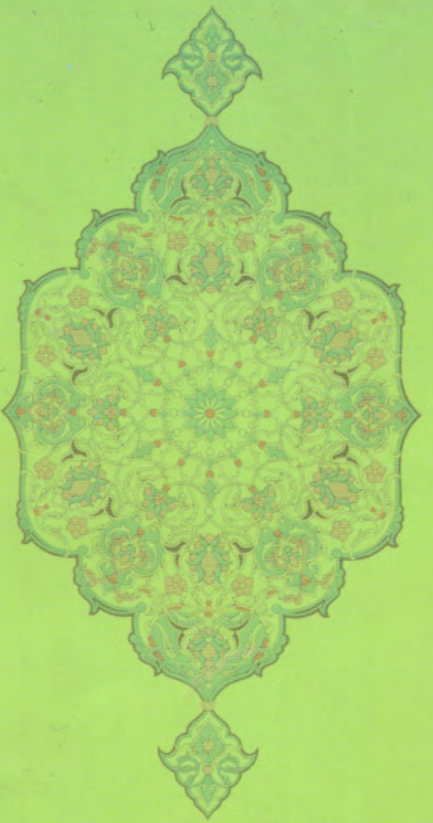
酸计石榴	چۇچۇمەل ئانار
小粒石榴	كىچىك ئۇرۇقلۇق ئانار
大粒石榴	چوڭ دانلىق ئانار
大粒甜汁石榴	چوڭ ئۇرۇقلۇق تاتلىق ئانار
根系	يىلتىز سىستېمىسى
混合芽	ئارىلاش بىخ
潜芽	يوشۇرۇن بىخ
雄芽	ئاتىلىق بىخ
雌芽	ئانلىق بىخ
叶芽	يوپۇرماق بىخى
营养枝	ئوزۇقلۇق شېخى
果枝	مېۋە شېخى
授粉	چاڭلاشتۇرۇش
花粉粒	چاڭ دانچىلىرى
喜光树种	يورۇقپەرەس دەرەخ تۈرلىرى
喜温树种	ئىللىقپەرەس دەرەخ تۈرلىرى
采种	ئۇرۇق يىغىش
越冬	قىشتىن ئۆتكۈزۈش
采集花粉	گۈل چېڭنى يىغىش

ئۆي ، هويلا ـ ئارام لايىهلەشكە دائىر كىتابلار

مېۋىلىك باغلارنى لايىهلەش ۋە مېۋىلىك باغ بەرپا قىلىش

تۈزگۈچى : قادىر توختى
مەسئۇل مۇھەررىرى : توختى تۈردى
مەسئۇل كوررېكتورى : ئادالەت مەخسۇت
مۇقاۋىسىنى لايىهلىگۈچى : مىرزات ئابدۇللا تاجى
نەشر قىلىپ تارقاتقۇچى : شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى
تېلېفون : 0991—2827472
ئادرېسى : ئۈرۈمچى شەھىرى جەنۇبىي ئازادلىق يولى 348 ـ نومۇر
پوچتا نومۇرى : 830001
باسقۇچى : ئۈرۈمچى داجىنما مەتبەئەچىلىك چەكلىك مەسئۇلىيەت شىركىتى
سانقۇچى : شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق شىنخۇا كىتابخانىسى
فورماتى : 880×1230 مىللىمېتىر 1/32
باسما تاۋىقى : 3.125
قىستۇرما ۋاراقى : 4
نەشرى : 2007 ـ يىلى 7 ـ ئاي 1 ـ نەشرى
باسمىسى : 2007 ـ يىلى 7 ـ ئاي 1 ـ بېسىلىشى
تىراژى : 1—5000
كىتاب نومۇرى : ISBN 978—7—228—10994—4
باھاسى : 6.00 يۈەن

مۇقاۋىنى لايىھىلىگۈچى: مىرزات ئابدۇللا تاجى

ISBN 978-7-228-10994-4

9 787228 109944 >

定价:6.00 元